

964
1937

საბჭოთა

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო.

L'Organe de la démocratie nationale géorgienne «LA PATRIE»

თემატიკალი

№ 19 - 20

FEVRIER

შინაარსი

1. შვეიცარიის პრეზიდენტი ბ-ნი მოტა *
**
2. საბჭოთა ახალი კონსტიტუცია ალ. ასათიანი
3. კომუნიზმის საფრთხე და ევროპა აზიის გამოფ-
ხიზლება ელ. პატარიძე
4. ზნეთა და წესთა აღრევანი რ. ინგილო
5. წერილები იტალიაზე ალ. ასათიანი
6. თავისუფალ ყაზახთა მოძრაობა გრ. აბულაძე
7. ქართველ-სომეხთა დამოკიდებულება **
8. ერ.-დემოკრატიული პარტიის თათბირი ივ. ასათიანი
9. გ. მუსხელიშვილი (ნეკროლოგი) გ. ჭაჭიაშვილი
10. ქართული ხელოვნების დეკადა **
11. უცხოეთის ცნობები **
12. ქართულს ემიგრაციაში **

პარიზი

1937

საქართველო

საქართველოს
დემოკრატიული
პარტია

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
პერიოდული ორგანო.

L'Organe de la démocratie nationale géorgienne «LA PATRIE»

თებერვალი 1937

№ 19 - 20

FEVRIER 1937

შვეიცარიის პრეზიდენტი ბ. ჯ. მოტა

ჯანრი კაშია

შვეიცარიის პრეზიდენტი ბ. მოტა

შვეიცარიის რესპუბლიკამ ერთსულოვნად და დიდის ზემოთ იდ-
ლესასწაულა თავის პრეზიდენტის ბ. ჯიუზუბე მოტას მთავრობაში
შესვლის 25 წლის თავი განელილი წლის დეკემბერში. ამ მეოთხე-
დი წლის მანძილზე ბ. მოტა მუდმივი წევრია შვეიცარიის მთავრო-
ბისა და ამ ეამათ მეხუთეჯერ არის არჩეული რესპუბლიკის პრეზი-
დენტად. მეორე მაგალითი ერის ასეთი ხანგრძლივი და განუწყვე-
ტლივ ნდობისა თავის მოღვაწისადმი და ასევე განუწყვეტლივ ქვეყ-
ნის სათავეში ყოფნისა არ მოიპოვება მთელი მსოფლიოს სივრცეზე.

მაგრამ ბ. ჯ. მოტას მოღვაწეობა არა მარტო ამ მხრივ არის სა-
მაგალითო და ღირსშესანიშნავი შვეიცარიისა და საერთაშორისო
პოლიტიკისათვის და ასევე ჩვენი ქართული საქმისათვის. ბ. მოტა
იყო პრეზიდენტი ნაციონალური ლიგის დაარსების დროს და მან გახსნა
ამ საერთაშორისო დაწესებულების პირველი ყრილობა. ამის შემდეგ
იგი მუდმივი თავმჯდომარეა შვეიცარიის დელეგაციისა ლიგაში,
როგორც შვეიცარიის საგარეო მინისტრი. 1920 წელს, როდესაც ირ-
ჩეოდა საქართველოს ლიგაში მიღების საკითხი, ბ. მოტა მისი მხურ-
ვალე დამცველი იყო. 1922 წელს იგი აქტიურ მონაწილეობას
იღებდა იმ კამათში, რომელიც სწარმოებდა ლიგაში საქართველო-
ზე და დიდათ შეუწყო ხელი ლიგის მიერ საქართველოს დამოუკი-
დებლობის აღდგენის შესახებ წარდგენილ რეზოლუციის მიღებას.
მისი თავმჯდომარეობით ლიგამ კვლავ მიიღო ასეთივე რეზოლუცია
1924 წელს. მაგრამ ყველაზე ღირსშესანიშნავი იყო ბ. მოტას როლი
1934 წ., როდესაც ლიგაში დაისვა საბჭოთა კავშირის მიღების საკი-
თხი. შვეიცარიის სახელით ბ. მოტამ მკაცრად გაილაშქრა ასეთი გა-
ნჯარების წინააღმდეგ და წარმოსთქვა ისტორიული სიტყვა, გაჟღენ-
თილი უმაღლესი უფლებრივი და მორალური შეგნებითა და გრძნო-
ბებით, რაც ასე იწვევით მოვლენა თანამედროვე კაცობრიობის ზნე-
ობრივ დეკადანსის ხანაში. „როდესაც საბჭოთა კავშირი“, განაცხადა
მან, „მიღებულ იქნება ლიგაში, ლიგის ყრილობა დაყენებული იქნე-
ბა რამოდენიმე ღიად დარჩენილ საკითხის წინაშე. საქართველოს და-
მოუკიდებლობის შესახებ ლიგის მიერ გამოტანილი რეზოლუციები
ვერ დაიძინებენ სამარადისო ძილით“-ო.

თავისუფლების მოყვარული შვეიცარია მუდამ დიდს სიყვარულს
იწვევდა ყველა თავისუფლებისათვის მებრძოლ ერებში. 25 წლის
თავის მოღვაწეობით ბ. მოტამ კიდევ უფრო აამაღლა და განამტკიცა
თავისუფლებისათვის მებრძოლთა ასეთი გრძნობა მისი სამშობლო-

სადმი, ხოლო კერძოდ საქართველოს მიმართ, მან მოუპოვა თავის სახელს ფრიად საპატიო ადგილი იმ თავდადებულს ბრძოლის ისტორიაში, რომელსაც საქართველო კვლავ სწერს თავის საუკეთესო შვილთა თავდადებითა და სისხლით.

სტალინის კონსტიტუცია და საბჭოთა ცხოვრების ახალი გარდაბნა

საბჭოთა რესპუბლიკის მერვე საკავშირო ყრილობამ უკვე დამტკიცა ახალი კონსტიტუციის პროექტი, სტალინის მიერ შემუშავებული და წარდგენილი. თანახმად მეშვიდე ყრილობის დადგენილებსა.

სტალინის კონსტიტუციის პროექტი ექვსი თვით ადრე გამოცხადდა, რომ იგი გამხდარიყო ხალხის შესწავლისა და განსჯის საგნად და მართლაც საბჭოების პრესაში ფართე გამოძახილი მიეცა ამ თავისებურ საკონსტიტუციო მუშაობას. საბჭოთა „დემოკრატია“ უსაზღვრო აღფრთოვანებას გამოსთქვამდა ამ კონსტიტუციის პროექტის გამოქვეყნების გამო და უზომო ქება-ხოტბას ასხამდა მის ავტორს.

ამ რიგად 1934 წელს დაპირებული და შემდეგ წელს უკვე ყრილობის მიერ დადგენილი „დემოკრატია“, 1936 წლის ნოემბერში უკვე საბოლოოდ იქმნა დამტკიცებული და ამიერიდან დამკვიდრდა როგორც სახელმწიფოებრივი სისტემა საბჭოთა რესპუბლიკებისა.

სტალინის კონსტიტუციის გარშემო მსჯელობას გაცილებით უფრო ფართე ასპარეზი ჰქონდა საბჭოთა საზღვრების გარეშე. მთელი მსოფლიოს სივრცეზე და ეს სავსებით გასაგებია და ბუნებრივი. ეს ჯერ იმით არის ბუნებრივი, რომ, მიუხედავად ახალი „დემოკრატიული“ კონსტიტუციის მიღებისა, საბჭოთა რესპუბლიკებში არ არის დაშვებული თავისუფალი მსჯელობა არც საკონსტიტუციო და არც სხვა საკითხებზე. გამონაკლისს შეადგენს, შესაძლოა, ჯაზ-ბანდის მნიშვნელობა სოციალიზმის დამყარების საქმეში, რომლის შესახებ ამას წინეთ ხანგრძლივი და მეტად ცხარე კამათი ჰქონდათ ერთმანეთში საბჭოების ოფიციალურ ორგანოებს. — „იზვესტიას“ და „პრავდას“.

მეორეს მხრივ ეს გასაგებია კიდევ იმის გამო, რომ სტალინის კონსტიტუცია გამოსახავს უცხოთა თვალში ერთს მნიშვნელოვან

4
30754

ტტაპს იმ გიგანტურ ექსპერიმენტისა, რომელიც სწარმოებს 170-მილიონიან ქვეყანაში, ოცნ. წლის მანძილზე და რომლის მსგავსი ექსპერიმენტი ხალხის სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრებისა ჯერ არ უხილავს მსოფლიო ისტორიას.

მხედველობაში მისაღებია აგრეთვე ის გარემოება, რომ ეს მნიშვნელოვანი აქტი შეეხება სახელმწიფოს, მემკვიდრეს იმ დიდი რუსეთის იმპერიისა, რომელსაც არასოდეს ჰქონია იმდენი გავლენა საერთაშორისო ურთიერთობაში (გამოკლებით შეიძლება ნაპოლეონის დაცემის ხანის მცირე მანძილისა), როგორც მოუპოვა მას ჩვენმადროინდელმა ორომ - ტრიალმა და არც - დარევამ საერთაშორისო ცხოვრებისა.

საბჭოთა ახალი კონსტიტუციისა და მის გარშემო შექმნილ ვითარების განხილვა უცხო ქვეყნებში ორი გზით სწარმოებს. ერთია უცხოეთის საზოგადოებრივი აზრი და მეორე კიდევ რუსულ და საბჭოთა კავშირში მოქცეულ ერთა ემიგრაციის დაფასება. ჩვენ მეტად შორს წაგვიყვანდა ამ მრავალფეროვან აზრთა და შეხედულობათა დაწვრილებით განხილვა და ამის გმო აღენიშნავთ მის უმთავრესსა და დამახასიათებელ მხარეს.

დასავლეთის ქვეყნებში სტალინის კონსტიტუციის განხილვას სწარმოებს ასე ვსთქვათ კონსტიტუციურ ნიადაგზე. აქ მას აფასებენ ისევე, როგორც მიღებული აქვთ ნორმალურ უფლებებზე სახელმწიფოში შემუშავებულ კონსტიტუციის დაფასება. მათ ავიწყდებათ, რომ საბჭოთა სახელმწიფო ფრიად განსხვავდება ამ ნორმალურ სახელმწიფოების მოდელისაგან და მისი კონსტიტუციაც, თუმცა იგი ასეთს სახელს ატარებს, სრულიად არ არის დაფუძნებული იმ უფლებების საფუძვლებზე, რომელზედაც შენდება სხვაგან კონსტიტუციონური უფლება. თავისი ვრცელი მოხსენება კონსტიტუციის პროექტის შესახებ სტალინმა სწორეთ ამის განმარტებით დაიწყო. სტალინმა დაახასიათა საბჭოთა კავშირის ეკონომიური, პოლიტიკური, საგარეო და საშინაო ვითარება 1924 წლის კონსტიტუციის მიღების ხანაში და შეადარა მისი ცხოვრების ეხლანდელ მდგომარეობას. სტალინის განმარტების თანახმად, ეს ახალი კონსტიტუცია არის მომხდარ ცვლილებათა რეგისტრაცია და დაკანონება.

რაც შეეხება მოვლენათა რეგისტრაციას, ეს კონსტიტუცია და, კიდევ უფრო, სტალინის მოხსენება ამ საქმეს საკმაო სისწორით ასრულებენ. ხოლო საბჭოთა ცხოვრების ძირეულ მოვლენათა კონსტიტუციონალურ დაკანონების რწმენას ეს კონსტიტუცია უთუოდ ვერ იძლევა. და ეს სჩანს თვით სტალინის მოხსენებიდან. 1924 წლის კონსტიტუცია დამტკიცდა ნეპის ხანაში. ეს იყო კაპიტალისტური

სისტემის ზოგიერთ ელემენტების მეტოქეობა და შეჯიბრი სოციალისტურ სისტემასთან. ეს შეჯიბრი დასრულდა 1924 წლის კონსტიტუციის ეპოქაში და ამ ხნის განმავლობაში საბჭოთა პოლიტიკამ მრავალჯერ გადააყირავა 1924 წლის კონსტიტუციით მომხდარი რეგისტრაცია და კონსტიტუციის დაკანონებული ცხოვრების საფუძვლები. მაგრამ ამას არ გამოუწვევია არავითარი კონსტიტუციონალური კრიზისები და არც არავის გახსენებია საბჭოთა კავშირის ეს ძირითადი კანონები.

კონსტიტუცია აღბეჭდილი იყო ქალაქებში და საბჭოების არქივებში ინახებოდა, ხოლო სოციალურ - ეკონომიური და პოლიტიკური ცხოვრების ძირითადი ცვალებადობა, არსებითი გარდაქმნა და რადიკალური გარდატეხანი ხდებოდა თანახმად იმ კონსტიტუციისა, რომელსაც ხშირ-ხშირად და სახელდახელოდ იმუშავებდნენ ბოლშევიზმის მეთაურები მარქსიზმისა, ლენინიზმისა და სტალინიზმის დოგმის მიხედვით. ამით აიხსნება, რომ ამ ოცი წლის მანძილზე საბჭოთა რესპუბლიკებში მუდამ სწარმოებდა ბრძოლა და შეხლა-შემოხლა სახელმწიფოებრივ და სოციალურ ცხოვრების ძირეულ ცვლილებათა და გარდაქმნის გარშემო, მაგრამ ეს დავა სწარმოებდა ლენინიზმისა და სტალინიზმის ნიადაგზე და არა იმ კონსტიტუციისა, რომელიც უნდა ყოფილიყო უფლებრივი საფუძველი საბჭოთა სახელმწიფოებრივ ცხოვრებისა.

სტალინის მოხსენებიდან ჩვენ ვერ ვღებულობთ რწმენას, რომ ასეთივე ბედი არ ეწვევა მის ახალ კონსტიტუციას და რეგისტრაციას. ამის მიხედვით საკმაოდ ნათელი უნდა იყოს, თუ რამდენათ შემცთარი არიან ისინი, რომელნიც სტალინის კონსტიტუციას აფასებენ საყოველთაოდ მიღებულ იურიდიულ საზომით. მაგრამ გზა და გზა შეგვიძლიან აღვნიშნოთ, რომ ასეთი კლასიკური იურიდიული მიდგომა ამ ხანად შეუძლებელი ხდება არამარტო საბჭოთა წყობის მიმართ. საბჭოთა კავშირში კვლავ გრძელდება რევოლუციონური მეთოდებით სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრების გარდაქმნის პროცესი. დროგამოშვებით იქაც ხდება ცხოვრების მოვლენათა ერთგვარ იურიდიულ ფორმებში გამოსახვა, მაგრამ ეს მართლაც და დროულ ცვალებადობის რეგისტრაციაა, ვიდრე მისი მტკიცე საფუძვლებზე დაკანონება.

რასაკვირველია არა ასე ფართედ, მაგრამ ნაწილობრივ ასეთს მოვლენას ადგილი აქვს ზოგიერთ სხვა სახელმწიფოებში, სადაც მეცხრამეტე საუკუნეში დამყარებული სოციალ-პოლიტიკური ცხო-

ვრება ძირეულ ცვლილებებს განიცდის და ახალს ფაზისტურ ფორმებში თავსდება.

თითქოს დემოკრატიული სახელმწიფოები დარჩენ მტკიცე კონსტიტუციონალურ ნიადაგზე, მაგრამ ესეც შედარებითია. კონსტიტუციონალური თვალსაზრისით ამ სახელმწიფოებსაც შეუდგა წყალი და ამაზედ თვალის დახუჭვა საქმეს არ შევლის. კონსტიტუციას ამ ქვეყნებშიდაც აღარ შერჩათ ის უზენაესი იმპერატიული ძალა, რომელიც წინეთ ჰქონდათ. წარსულ წელს ამერიკის უმაღლესმა სამსჯავრომ ანტიკონსტიტუციონალურად გამოაცხადა პრეზიდენტის მიერ დამყარებული მთელი ეკონომიური სისტემა, მაგრამ კონსტიტუციაც თავის ადგილზე დარჩა, პრეზიდენტიცა და ეს მისი სისტემაც. საფრანგეთის კონსტიტუცია უკვე ვეღარ იცავს თავის უმთავრეს ქვაკუთხედს — კერძო საკუთრების უფლებას და სხვის ქარხნების დამფლობელი მუშები და საკუთრების უფლების დამცველი ადმინისტრაციის წარმომადგენელიც ერთნაირის მხნეობით უღერებენ მუშტებს ამ საკუთრების უფლებასა და მის დამკანონებელ კონსტიტუციას. მეტ-ნაკლებად ყველგან შეირყა უფლებრივ და მორალურ ნორმების ძალა და მნიშვნელობა და რა ასეთი უფლებრივი სიმტკიცე უნდა მოვთხოვოთ საბჭოთა იმ კონსტიტუციას, რომელიც რევოლუციონურ გარდაქმნების პროცესში მუშავდება და ისეთი წრის მიერ, რომლის ყოველი მოქმედება და წესი რევოლუციონურ დოგმებიდან გამომდინარეობს.

მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს უდიდესი კონსტიტუციონალური ნაკლი საბჭოთა კონსტიტუციისა წარმოადგენს უდიდეს მის ღირსებას.

სტალინის კონსტიტუცია რომ მართლაც შემოსილი იყოს სახელმწიფოს ძირითადი კანონების ძლევა-მოსილებით, ეს იქნებოდა კარგა ხნით დამკვიდრება და სტაბილიზაცია საბჭოთა კავშირის ეხლა არსებულ სოციალ-პოლიტიკურ ვითარებისა. იგი შეაფერხებდა და გზას დაუკეტავდა იმ დიდ კომუნიზმისაგან და ბოლშევიზმისაგან შებრუნებისა და ზურგის ქცევის ღრმა პროცესს, რომელიც ნათლად არის გამჟღავნებული საბჭოთა კავშირში მოქცეულ ერთა ცხოვრების ყოველს დარგში... ხოლო ჩვენ თუ ასეთი საზომით მიუდგებით წინამდებარე საკითხს, მისი განხილვის დროს გავცილდებით მის იურიდიულ ფასადს და დაკვირვებით დავაფასებთ იმ მოვლენებს, რომელთაც წარმოშვეს საბჭოთა კავშირის ეს ახალი, და ძველთან შედარებით გაცილებით უფრო ფართე საკონსტიტუციო მოძრაობა. კონსტიტუციის პროექტის შედგენა სტალინის მიერ, მისი თავისებური საჯარო განსჯა დაშემდეგ მისი დამტკიცება საბჭოთა კავშირის ყრილობაზე, ჩვენ დავრწმუნდებით, რომ ეს მოვ-

ლენა თავის მნიშვნელობით ყველაზედ უფრო დიდი მოვლენაა კომუნისტური სახელმწიფოს არსებობის ოცი წლის მანძილზე და ეს მოვლენა არამარტო ამ სახელმწიფოსათვის არის ასეთი დიდი მნიშვნელობისა, და არა მარტო თანამედროვე მსოფლიო ვითარებისათვის, არამედ ასევე საკაცობრიო სოციალურ ბრძოლათა ისტორიისათვისაც.

სტალინის მოხსენებაში ყველაზედ მნიშვნელოვანია ის ნაწილი, სადაც იგი უბასუხებს საბჭოთა ახალი კონსტიტუციის კრიტიკოსებს. იგი ძველი მაგალითებით მოხერხებულად არღვევს იმთ აზრს, ვისაც სტალინის კონსტიტუცია ნაკუწ ქალღმერთად მიაჩნია, ცარიელ დაპირებათ, რომელსაც იგი ვერ გაანაღდებს. ასე ჰფიქრობდენ ეს სკეპტიკოსები, როდესაც ჩვენ ძალაუფლება ჩავიგდეთო, არავის სწამდა, რომ ჩვენ მას შევინარჩუნებდითო. მაგრამ ჩვენ დავამარცხეთ დენიკინი, დავამარცხეთ კოლჩაკი და ვრანგელი, დავამარცხეთ (ამას ჩვენ დავუმატებთ), გლეხების ამბოხებანი, რუსეთის კავშირში მოქცეულ არა რუს ერთა აქტიური გამოსვლები და მათ შორის საქართველოს სამი აჯანყება. ეხლა დაპირებათა მხრივაც სტალინი აღნიშნავს, რომ კომუნისტები დაჰპირდენ კაპიტალისტურ - ბურჟუაზიულ წყობილების დანგრევას და ეს საქმეც სავსებით დაღირსეულად დააბოლოვეს. მემამულეებს ჩამოართვეს მამულები და 150 მილიონი ჰექტარი მიწა სოციალისტურ საკუთრებად გამოაცხადეს. კაპიტალისტებს ჩამოართვეს ქარხნები, სავაჭროები, ბანკები და ყველა მათი სიმდიდრეც ასევე სოციალისტურ საკუთრებაში ჩარიცხეს. ისინი დაჰპირდენ ელექტრიზაციას, ინდუსტრიალიზაციას, გამოაცხადეს პიატილეტკა, შემდეგ მას ჩეტირიოხლეტკა მიაყოლეს და ყოველივე ეს გაანაღდეს და განახორციელეს.

სამართლიანობა მოითხოვს მიუზღოთ მსოფლიო კომუნიზმის ბელადს მართალი სამართალი და აღვიაროთ სრული ჭეშმარიტება ასეთი მისი განცხადებისა. უდავოა და სწორი მისი რწმუნებანი ზემოდ აღნიშნულ გამარჯვებათა და დაპირებათა აღსრულების შესახებ. მაგრამ იბადება კითხვა — ყველა ეს გამარჯვებები ხომ ნაგულისხმევი იყო, როგორც საშუალება მათი მთავარი მიზნის მისაღწევად, რომელი მიზანი იყო სწორედ ის დიდი დაპირება, რომელიც მათ აღუთქვეს საბჭოთა კავშირისა და მთელი მსოფლიოს პროლეტარიატს?

თუ სტალინი და მისი მოციქულები გაიხსენებენ მარქსიზმისა და ლენინიზმის დოგმას, არ შეიძლება არ დავკეთანხმონ, რომ

მათი დაპირება იყო თანამედროვე, ეკონომიურ უთანასწორობის ნიადაგზე აშენებულ კაპიტალისტურ წყობის გაუქმება და მის ნაცვლად დამყარება სოციალისტურ სამოთხისა, სადაც არ უნდა ყოფილიყო მზავრელი და დაჩაგრული, მდიდარი და ღარიბი, არამედ უნდა დამყარებულიყო საყოველთაო ეკონომიური და უფლებრივი თანასწორობა, ქონებრივი და ყოველმხრივი კეთილდღეობა და ბედნიერება.

როდესაც სტალინი უპასუხებს თავის მოწინააღმდეგეთ, რაც დავპირდით, ყოველივე გავანაღდეოთ, საჭირო იყო პასუხის ვაცემა სწორეთ ამ უმთავრეს დაპირების შესახებ. თორემ მუშასა და გლეხს დაჰპირდე, შენს სიღარიბეს ბოლოს მოუღებ, ჭირს ღებინად შეგიცვლი და ჯოჯოხეთს სამოთხეთო, და ეხლა განუცხადო, ყველა ჩემი დაპირება შევასრულე, კაპიტალისტები მოვსპე, მემამულეებიც მას მივაყოლე, დინიკინიც და ვრანგელიცაო, ასეთი განცხადება მათ უთუოდ ვერ დაარწმუნებს, რომ უკვე ფეხ-მოკალათებული არიან აღთქმულს სამოთხეში.

მაგრამ სტალინის განცხადებაში არის ერთი ადგილი, რომელიც არა პირდაპირად, მაგრამ მაინც იძლევა თითქოს დადებითს პასუხს ამ უმთავრეს დაპირების შესახებ. სტალინი გვარწმუნებს, რომ სოციალიზმის დამყარების შემდეგ სასოფლო მეურნეობა იძლევა ერთ ნახევარზე მეტს, ვიდრე მსოფლიო ომამდე. მრეწველობა — შეიდეჯერ მეტს და საერთოდ მთელი სახალხო მეურნეობა იძლევა ოთხჯერ მეტს დოვლათს. თვითონ სტალინი რატომღაც გაუბრბის ასეთი ცნობების დაფასებას მშრომელი კლასების კეთილდღეობის ზრდის თვალსაზრისით. მაგრამ ეს ხომ ჩვენც შეგვიძლიან სრულის სისწორით თუ არა, ერთგვარი მიახლოებებით მაინც. წინეთ სასოფლო მეურნეობისა, მრეწველობის და საერთო სახალხო მეურნეობის შემოსავლის მნიშვნელოვანი ნაწილი უფარდებოდა ხელში კაპიტალისტებს, მემამულეებს და ყოველი ჯურის ექსპლოატატორებს. სოციალისტურ სამოთხეში ეს კლასები განადგურებულია და ამ დოვლათის საერთო გაზრდის მეოხებით პროპორციულად უფრო უნდა იზრდებოდეს მშრომელთა წილი ამ ქონებაში. ასე რომ სტალინის ცნობების მიხედვით, თვითელი გლეხისა და მუშის კეთილდღეობა უნდა გაზრდილიყო ოთხჯერ და კიდევ მეტად.

სტალინს რომ ეს განცხადებინა გაბედულათ და დაემტკიცებინა საჯაროთ, რომ მის მიერ დამყარებულ სოციალისტურ სამოთხეში მუშებისა და გლეხების კეთილდღეობა გაუმჯობესდა არა ოთხჯერ და ხუთჯერ, არამედ ერთ-ნახევრად მაინც, ძველ კაპიტალისტურ წყობასთან შედარებით, მას სრულიათ არ დასჭირდებოდა დენი-

კინზე და კოლჩაკზე გამარჯვებათა მოგონება და თვით სოციალიზმის მტრები. მისი სასწაულებრივ თვისებების უარყოფნი, ურწმუნოზე ურწმუნო თომანიც იწამებდენ მის სოციალიზმს და ერთხმად შესძახებდენ — ვაჟა სოციალიზმს და მის ბელადს სტალინსო!

მაგრამ სტალინი ამ საკითხს გვერდს უხვევს, ვინაიდან მისი ნათელზე გამოტანა და მაზედ პასუხის გაცემა სიკვდილის განაჩენია იმ დიდი სოციალური ექსპერიმენტებისათვის, რომელიც აწარმოვეს მან და მისმა მეგობრებმა უდიდეს და უმდიდრეს ქვეყანაში რევოლუციონური სოციალიზმის დროშის ქვეშ. მაგრამ რაც სტალინმა დაჰფარა თავის სიტყვაში, ეს არ იფარება და მეტად გამჟღავნებულ-ლიცა საბჭოთა კავშირში მომწყვდეულ ხალხთა ცხოვრებაში, ქალაქად და სოფლად. ეს საკმაოდ ნათლად სჩანს თვით საბჭოთა სტატისტიკურ გამოცემებში, პრესაში, სხვა და სხვა დარგის მუშაკთა მოხსენებებში. მუშის და გლეხის ქონებრივი მდგომარეობა, მათი ბიუჯეტი, მათი კვება, მათი ჩაცმულობა და სხ. თუ მეტად არა, ერთი ორად მაინც უარესია, ვიდრე იყო წინანდელ, ექსპლოატაციაზე აგებულ ბურჟუაზიულ წყობის დროს.

ამიტომ თუ სტალინის კონსტიტუცია და მისი მოხსენება არის საბჭოთა კავშირში მომხდარ ცვლილებათა რეგისტრაცია, ეს არის რეგისტრაცია დაპირებულ სოციალისტურ სამოთხის დამყარებისათვის ბევრი რამის დანგრევის, დაქცევის და ამ ნანგრევებზე ისეთი წყობის შექმნის, რომელმაც ფორმალურად და სიტყვიერად ბატონობა მოუპოვა მშრომელ კლასებს, მაგრამ რეალურად დაასუსტა და დააძაბუნა მათი კეთილდღეობა, ქონებრივი და სულიერი.

ინდივიდუალიზმისა და კოლექტივიზმის შორის ბრძოლა ისევე ძველია, როგორც კაცობრიობის ისტორია. ადამიანთა ამ ორი ერთმანეთისადმი დაპირდაპირებული სულისკვეთება ავსებს ხალხთა ცხოვრების ყოველს დარგსა და სფეროს, ეკონომიურსა, პოლიტიკურსა თუ ზნეობრივს. ამ ორ მიდრეკილების გამწვავებულ დაჯახებას მრავალჯერ დიდი სოციალური შეხლა-შემოხლა გამოუწვევია, ბრძოლები და რევოლუციები. მაგრამ ის, რაც მოხდა საბჭოთა კავშირის ნიადაგზე, ყველა მათ აღემატება თავის სიღრმითა და გაქანებით. გასაგებია, რომ ამ დიდს ექსპერიმენტს უდიდესი საკაცობრიო მნიშვნელობა აქვს და ამის გამო მისი შედეგები არ განიზაზღვრება საბჭოთა კავშირის ფარგლებით.

საბჭოთა კონსტიტუცია და მისი ავტორის განმარტება გვარწ-

მუნებს, რომ ეს დიდი სოციალური ექსპერიმენტი უკვე დასრულდა და საბჭოთა კავშირში. დასრულდა იმ მხრივ, რომ გამოყენებულ იქნა და ნაცადი ყველა მეთოდები და ყველა საშუალებანი და ნათლად გამოირკვა ყველა მათი შედეგები. ეს რაც შეეხება ექსპერიმენტებს, თორემ ეგზომ დიდ გარდატეხათა შედეგებს ხალხთა ცხოვრება ასე ადვილად ვერ მოინელებს და სასწრაფოდ ვერ გამონახავს ახალი ვითარების მკვიდრს ნიადაგს.

მარქსისტული კომუნისმის რეკეტის მიხედვით, რუსეთის კომუნისტურმა პარტიამ, ჩაივდო რა ხელში სახელმწიფოებრივი ძალაუფლება, შეუდგა ინდივიდუალურ ინტერესის საფუძველზე აგებულ ბურჟუაზიულ ცხოვრების ნგრევას და მის ნაცვლად კოლექტიურ საფუძველებზე ახალი, კომუნისტური ცხოვრების აგებას. ნგრევის პროცესი უკვე დამთავრებული იყო და ახალი წყობის საძირკვლები ჩაყრილი, როდესაც რუსეთის კომუნისტურმა პარტიამ შემდეგი გეზი აიღო: ეს იყო, მოგვიხრობს სტალინი, 1924 წელს, ნების პირველ პერიოდში. საბჭოთა ძალაუფლებამ დაუშვა ერთგვარი გამოცოცხლება კაპიტალიზმისა სოციალიზმის ყოველმხრე გაძლიერებასთან ერთად. მისი ანგარიში იყო, რომ კაპიტალისტური და სოციალისტური სისტემის შეჯიბრების მსვლელობაში, დამეკვიდრებინა უპირატესობა სოციალისტური სისტემისა კაპიტალისტურზე, ჩვენი ამოცანა იყო, რომ ამ მეტოქეობის დროს გაგვემტკიცებინა სოციალიზმის პოზიცია, მოგვენდინა კაპიტალისტური ელემენტების ლიკვიდაცია და დაგვესრულებინა გამარჯვება სოციალისტური სისტემისა, როგორც სახალხო მეურნეობის ძირითადი სისტემისა“.

სიტყვა შეჯიბრება, რასაკვირველია, სრულიად არ უდგება ამ მეტად მზაკერულ ოპერაციას, რომელსაც ადგილი ჰქონდა საბჭოთა კავშირში 1923 — 30 წლებში. კაპიტალისტური და სოციალისტური სისტემების შეჯიბრი მაშინ იქნებოდა, უკეთეს ეს ორი ძალა დაახლოვებით მაინც ერთნაირს პირობებში იქნებოდა ჩაყენებული კანონისა და მმართველობის წინაშე. ვთქვათ, რომ დაეტოვებინათ აქა - იქ კერძო სამრეწველო და სასოფლო მეურნეობის წარმოება და საესეებით იმავე ღონისა და ეკონომიური საშუალების მეურნეობანი შეექმნათ კოლექტიურ ნიადაგზე. ასე მოწყობილი შეჯიბრი ამ ორი სისტემისა მალე გამოარკვევდა მათს ნაკლსა და ღირსებას და ნათლად გამოამჟღავნებდა, თუ რომელი იყო მეტი დოვლათის მომცემი, მეტი კეთილდღეობის წარმომშობი სახალხო მეურნეობისათვის. თორემ დროებით დატოვებულ იქნა წვრილი ვაჭრობა და წვრილი წარმოებანი, რომელთაც უნდა ეწარმოებინათ

თვითთელი გამველელ-გამომველელ კომუნისტის მათრახის ქვეშ, მოკლებულთ კანონისაგან დაცვისა და მფარველობისა. ასეთს შეჯიბრებს რომაულ ცირკებში ჰმართავდენ, როდესაც უიარალო გლადიატორებს გამოიყვანდენ დამშეულ ლომებთან შესაბმელად.

მაგრამ სტალინის სიტყვებიდანაც სჩანდა ასეთი შეჯიბრის მიზანი. ეს იყო ამ „კაპიტალისტური ელემენტების ლიკვიდაციის მიღწევა“. მაშასადამე, ეს ერთგვარი გაცხოველება კაპიტალიზმისა“ ხდებოდა იმ მიზნით, რომ უზარმაზარ ქვეყანაში აქა იქ მიმალული და სულ-განახული წვრილი მესაკუთრენი და სოფლის „კულაკები“ ვარეთ გამოეტყუებინათ ნების საშვალებით და შემდეგ საბოლოოვით მოესპოთ და გაენადგურებინათ.

ეს ასეც მოხდა. და საბჭოთა ძალაუფლებამ სრულიად გაანადგურა ეკონომიურად და ფიზიკურადაც ასეთი ელემენტები ქალაქად და სოფლად; და ვინც ამ ტერორს გადარჩა, ასი ათასობით ეს ბურჟუები და კულაკები შორეულ ციმბირში იყენენ გადასახლებული და ნამდვილ მონებად გადაქცეული.

ამ რიგად საბჭოებმა ასი პროცენტით აღმოფხვრეს საბჭოთა კავშირის მთელს სივრცეზე ბურჟუაზიული ცხოვრების ყოველივე ნაშთები — იდეურად, ეკონომიურად, პოლიტიკურად და ფიზიკურათაც. სოციალური და ეკონომიური ცხოვრება სოფლად და ქალაქად კოლექტიურ, კომუნისტურ საფუძველზე დაემყარა. ვინც ამ იდეურ საფუძველებს არ იზიარებდა, ის არ იყო მოქალაქე, არამედ ყოველგვარ უფლებას მოკლებული არსება. ის გარიყული იყო ქვეყნის ეკონომიურ და პოლიტიკურ ცხოვრებიდან. კომუნისტური იდეა გასცილდა ეკონომიურ ცხოვრების სფეროს, ის შეიჭრა ხალხის სულიერ ცხოვრებაში. ოჯახში, მის რწმენის სამყაროში, იქმნა ალკეითილი ყოველივე. რაც არ ეთანხმებოდა კომუნისტურ სისტემას, მის იდეოლოგიას, მის ცხოვრების გაგებას.

ყოველივე ამის მიხედვით ჩვენ ვხედავთ, რომ სტალინი ბოლომდე არ მიდის თავის სისტემის გამარჯვებათა აღნუსხვაში. მას კიდევ მეტის თქმა შეეძლო. მაგრამ ამის მიზეზს ჩვენ მაშინ გავიგებთ, როდესაც მოკლეთ აღენიშნავთ საბჭოთა ვითარების იმ ძირეულ მოვლენებს, რომლის რეგისტრაციას ასე ბუნდოვანად ახდენს სტალინის კონსტიტუცია და მისი მოხსენება და რომლის დაკანონებას იგი ცდილობს.

საბჭოთა ახალი კონსტიტუცია და სტალინის მოხსენება არ აღწევს კომუნიზმის ამ გამარჯვების უმაღლეს წერტილს. როდესაც მან ცხოვრებას სრული სოციალიზაცია უყო და თვით 130 მილიონი

გლახობა „სასოფლო ქარხნების პროლეტარიატად“ გახადა. იგი არ არის ამ მიღწევის რეგისტრაცია და დაკანონება, არამედ ის უბრუნდება ბევრს რამეში ისეთს ვითარებას, როდესაც საბჭოთა წყობა არ არსებობდა და კომუნიზმი მხოლოდ კომუნისტების თაყვებში ბინადრობდა.

კომუნისტური პოლიტიკის მიღწევებიდან უკან დახევა და რადიკალური შებრუნება რამოდენიმე წელიწადია ნათლად აღინიშნა საბჭოთა პრესაში და მის ბელადების სიტყვებში.

ჩვენი ჟურნალი ჯერ კიდევ 1935 წ. სწერდა ამ საგანზე (სამშ. ნომ. 17): „მარქსისტული ფსიქოლოგიის მიხედვით უფრო ძნელი უნდა ყოფილიყოს უკან დახევა სოციალურს სფეროში, მაგრამ საბჭოთა მეთაურებმა ამ მიმართულებითაც არა ერთი და ორი მნიშვნელოვანი შებრუნება მოახდინეს, როგორც პურის თავისუფალი ყიდვა - გაყიდვა შემოიღეს და შემდეგ სამკურნალო საგნების, ასევე შეუძლიან სხვა საყოველთაო საჭიროების საგნების შესახებ. გლახებს თუ დაუბრუნეს საკუთრად ეზოები და მცირე სახნავ - სათესი. ამის შემდეგ მათ არ გაუძნელდებათ აღდგენა წვრილი წარმოების, აღებ - მიცემლობის და ხელოსნობის, დიდი წარმოებისა და საგარეო ვაჭრობის მთავრობის ხელში დარჩენა საესეებით საკმარისი იქნება იმისთვის, რომ საბჭოთა რუსეთი კვლავ სოციალისტურ ქვეყნად მიიჩნინონ...

„ერთი თვის წინად საბჭოთა რუსეთის სამრეწველო დაწესებულებათა მეთაურების ყრილობა შესდგა, რომელზედაც კომუნისტურ კაპიტალისტებს ახილი კამათი ჰქონდათ ასეთი საკითხების ვარშემო. ერთმანეთისათვის არ დაუფარავთ საბჭოთა ეკონომიკის უიმედო მდგომარეობა: წელზე ფეხს ვიდგამთ, რომ წარმოება ავამალლოთ, გავაფართოვოთ, მაგრამ უბედურება იმაშია, რომ დიდი ნაწილი ჩვენი განაკეთებისა სრულიად უვარგისი გამოდის. ნაჯახი ნაჯახად არ ვარგა, ხერხი ხერხადო. კომუნიზმის მოციქულებმა დიდი გაბედულება გამოიჩინეს ამ მოვლენის ასახსნელად. კერძო თაოსნობა არ არის ჩვენს ეკონომიკაში, კერძო ინტერესის ფაქტორი აკლია საბჭოთა წარმოებებსო. ეს უთუოდ მართალია და უდავო ჭეშმარიტება. ასეთი აზრების გამჟღავნებაც კარგია, მაგრამ მათს განაღდებას თანდათანობით უთუოდ დიდი შედეგები ექნება საბჭოთა ეკონომიური ცხოვრებისათვის.

„ასეთი გეზის აღების გამართლება მათ სრულიად არ გაუჭირდებათ მარქსისა და ლენინის ნაწერებით. იქ მრავლად მოიპოვება ბუნდოვანი და გაუგებარი აზრები. მაგრამ ამის გამართლება უფრო ადვილი იქნება რეალური ცხოვრების მოთხოვნილებით. საბჭო-

თა რუსეთის მეთაურები უთუოდ ნათლად ხედავენ, რომ მათ მიაღწიეს უკანასკნელს საზღვარს, რომლის შემდეგ იწყება ეკონომიური კატასტროფა. უკეთუ მათ არ მოახდინეს სახელმწიფოს განტვირთვა და 170 მილიონ ყმა მოხელეთა დიდს უმრავლესობას ლიკვიდაცია არ უყვეს და თავისუფალი თვითმოქმედებისა და შრომის ნიადაგზე არ გადაიყვანეს.

„რომ საბჭოთა რუსეთი მიიმართება ამ თავისებურ სისტემისაკენ, რომელიც გაცილებით უფრო მიუახლოვდება ფაშიზმსა, ვიდრე ძველი ყაიდის დემოკრატიას, ამის ნიშნები სხვა სფეროშიაც მოიპოვება. უკანასკნელს დროს საბჭოთა სწავლა - განათლების ორგანოები პროპაგანდას აწარმოებენ ისტორიულ წარსულის შესწავლის საჭიროებაზე. სამშობლო, სამშობლოს სიყვარული, მსოფლიო რევოლუციის ღოზუნგების ადგილს იჭერს საბჭოთა გამოცემებში. ოჯახის სიმტკიცე, ოჯახის მნიშვნელობა და მისდამი მოვალეობა, მშობლებისადმი მორჩილება, მათი ავტორიტეტის განმტკიცება და სხ., სათავიდან დაკანონებულ წესდების მსგავსად ცხადდება. საბჭოთა პოლიტიკის შებრუნების ეს ნორმალური მხარე, რასაკვირველია, უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სხვა ცვლილებები, და ის დიდათ სცილდება არა თუ ძველ კომუნისტური ინტერნაციონალის ბუნებას, არამედ თვით იმ უფრო ზომიერ წრეებისასაც, რომელნიც მათთან საერთო ფრონტს ჰქმნიან სხვა და სხვა ქვეყნებში“.

აი სწორეთ ამ დიდი უკან დახვევის რეგისტრაციაა საბჭოთა კავშირის ეს ახალი აქტი. ახალი კონსტიტუციის გამოქვეყნების შემდეგ ეს მოვლენა სწორეთ ასე ფასდება ზოგიერთ უცხოელ მეთვალყურეთა მიერაც და საბჭოების ახალ გეზს ბევრი ფაშისტურ წყობისაკენ გაქანებად სახავენ.

რასაკვირველია, ასე ღრმად აღრეულ და აწლილ ცხოვრების ახალ და უფრო მკვიდრ ნიადაგზე დაფუძნება დროსაც მოითხოვს და დიდს შრომასაც, მაგრამ ესპროცესი უკანასკნელ წლების განმავლობაში საკმაო სისწრაფით მიმდინარეობს. ეკონომიურს სფეროში ახალი კონსტიტუცია იძლევა საკმაო გასაქანს ამ მიმართულებით. მართალია, ეს კონსტიტუცია, სტალინის სიტყვების თანახმად, ამყარებს სოციალიზმს და ამზადებს კომუნისმს, მაგრამ მისივე სიტყვით, ეს სოციალისტური სისტემა არის მხოლოდ ძირითადი. უმთავრესი სისტემა საბჭოთა ცხოვრებისა. საბჭოთა ცხოვრების მსვლელობა ისე მიდის, რომ ამ ძირითად სისტემას რომ მხოლოდ ჩონჩხი დარჩეს მოკლე მომავალში და ზედმეტი არაფერი, ეს არავის უნდა გაუკვირდეს. ეს ძირითადი სისტემა იწყნარებს, სავსებით ბურჟუაზიულ სულიკვეთებით გაჟღენთილ კლასის შექმნას

— სტახანოველებისა, იწყნარებს, რომ მოქალაქემ შეიძინოს რამოდენიმე სახლი თავისა და თავის ოჯახის წევრების სახელზე, რომ ის გახდეს სხვა და სხვა დარგის მოიჯარადრეთ და ჰყავდეს განუსაზღვრელი რიცხვი მუშებისა, დროებით სამუშაოზე, იწყნარებს წვრილ ვაჭრობას, ხელოსნობას, იწყნარებს შეძენილ ქონების მეკვიდრეობით გადაცემას და სხ.

მართალია, სოციალისტური საბჭოთა კავშირი არ სცნობს კერძო საკუთრების უფლებას, მაგრამ ის იწყნარებს მიწის საუკუნო მფლობელობას და სხვა ქონებაზე „პიროვნულ საკუთრებას“, მაგრამ ამ ფორმებში დიდი განსხვავების მოპოება მხოლოდ იურიდიული კაზუსტიკით თუ შეიძლება.

უფრო საძნელო იქნება კომუნისტურ ბელადებისათვის ასეთივე ნაბიჯების გადადგმა საქარხნო მრეწველობაში, რომელიც ფუძეა მათი სოციალისტური სისტემისა. მაგრამ უთუოდ აქაც მოიპოება გამოსავალი. ქარხნები, რომ ვთქვათ, ასი წლის ვადით გაიცეს იჯარით ტენიკოს სტახანოველებზე, ეს ქარხნები ხომ მაინც სოციალისტურ საკუთრებად დარჩება და მით არც მწვალი დაიწვეება და არც შამფური.

სასოფლო მეურნეობაში ეს პროცესი უფრო იოლად მიდის. წმინდა სოციალისტურ სოფხოზებს უკვე შლიან და მათ ქონებას სოციალისტურ კოოპერატივებს — კოლხოზებს — ურიგებენ საუკუნო მფლობელობის ნიადაგზე. მაგრამ ამ კოლხოზებიდანაც უკვე უჭირიან მიწებს გლეხებს ეზო - გარემოს სახით. სოციალისტური კონსტიტუცია უთუოდ არ იქმნება დარღვეული, თუ გლეხების ამ ეზო-გარემოს ისე გააფართოებენ, რომ კოლხოზს დარჩეს, ვთქვათ, ერთი მეათედი იმ მიწებისა, რომელიც მათ ეხლა აქვთ.

მოქალაქობრივ უფლებათა სფეროშიც საკმაოდ მკვეთრად არის აღნიშნული ახალი მიმართვა საბჭოთა ვითარებისა. სასამართლო და კანონი, რასაკვირველია, ის არ არის, რაც უნდა იყოს, მაგრამ არც ის, რაც აქამომდე იყო. სრულიად უფლება - აყრილ წრეებისა, „ლიშენცების“ საბჭოთა მოქალაქეებათ გახდომა ამ მხრივ ფრიად მნიშვნელოვანი გარდატეხაა ბოლშევიკურ სისტემისა და ამ წრეთა ფსიქოლოგიის.

დიდი გულუბრყვილობაა, ვინც ფიქრობს, რომ ასეთს პირობებში კომუნისტური პარტია შეინარჩუნებს იმ ფაქტიურ ძალასა და მნიშვნელობას, რომელიც მას აქამომდე ჰქონდა. ეს სრულიად არ უდგება საბჭოთა ცხოვრების ახალ მიმდინარეობას. ყოველი კომუნისტი აქამომდე სატრაპის უფლებით სარგებლობდა ხალხში და ამიერიდან მას გუშინდელი „ლიშენცის“ შიში უნდა ჰქონდეს, რომ

ამ „ლიშენცმა“ იგი არ გამოაცხადოს „ტროცკისტათ“, სოციალიზმისა და სტალინიზმის მოლაღატეთ. პარტიის ძალის შემცირებასთან ერთად მოსალოდნელია ერთი დიქტატორის ძალის გაზრდა, მაგრამ ერთი პიროვნების დიქტატურა, რაც უნდა მძიმე იყოს იგი, არასოდეს იქნება ხალხისთვის ისე მძიმე, როგორც ორ-მილიონ პატარა სატრაპებისა.

უფრო მნიშვნელოვანია საბჭოთა ცხოვრების შებრუნება მორალურ სფეროში. ცოლშვილის სოციალიზაციის ქადაგების შემდეგ ოჯახურ სიმტკიცისა, ტრადიციისა და სიმტკიცის დაცვის ქადაგზე გადასვლა უთუოდ დიდი ვადარბენაა უკან, საუკუნოებრივ დამკვიდრებულ მორალის მიმართულებით. ასევეა სამშობლოს იდეის, პატრიოტულ სულისკვეთების განმტკიცების გზაზე. ღმერთთან ხელჩართულ ბრძოლის ქადაგს და ეკლესიების ნგრევასაც ეღება ბოლო.

ასპარეზზე გამოდის წარსული მისი ტრადიციები, მემკვიდრეობა, სასახელო პიროვნებანი, ეროვნული მეობა, ეროვნული ღირსება და ზოგიერთ შემთხვევაში, ამ უმაღლეს მორალურ მცნებებს ისეთი გამოსახულება ეძლევა, როგორც ჩვენ ხშირად გვესმის ფაშისტურ ბელადების პირიდან.

ყოველივე ამის მიხედვით ჩვენ შეგვიძლიან ვიწამოთ, რომ ეს ამბები არ არის უბრალო მანიოვრი, საჩუქარი და დაპირება, არამედ ცხოვრების უღმობელი ლოლიკის კარნახი და ცხოვრების სინამდვილის იძულებით აღებული გეზი.

კომუნისტურმა პარტიამ, განყენებულ დოგმებით შეპყრობილმა, და თავის იდეალებისადმი უსაზღვრო ფანატიზმით ანთებულმა, დანაგრია საბჭოთა მთელს სივრცეზე არსებული სოციალურ - პოლიტიკური წყობა და გაანადგურა მისი წინ წამოწეული აქტიური ძალები. მაგრამ მდგომარეობა გართულდა, როდესაც მისი ცხოვრების ყოველივე დარგის გარდაქმნის გზა მიუახლოვდა და შეიჭრა ამ ცხოვრების სიღრმეში. აქ მას დახვდა 170 მილიონი გლეხი, მუშა და მოქალაქე, მათი ცხოვრების შეგნებით, მათი ინტერესებით და ყოველივე ეს არ მიუდგა და დაუპირდაპირდა კომუნისტურ იდეოლოგიას და გეგმებს. კომუნისტებს აქ უკვე არ ჰქონდათ საქმე კაპიტალისტების მკირე ჯგუფთან თუ დენიკინისა და ვრანგელის რაზმებთან. აქ დაიწყო ბრძოლა ყველას წინააღმდეგ, მოხუცთან და ახალგაზრდასთან, ვაჟთან და ქალთან, ბრძოლა სოფლად და ქალაქად,

ქარხანაში თუ გუთანთან. ბრძოლა მუდმივი, ხანგრძლივი, თან ჩუმი, მაგრამ უტეხი და შეურიგებელი.

ცხოვრების ეს დაუსრულებელი ოკეანე ვერ განადგურდებოდა ზარბაზნებითა და ტყვიისმფრქვევლებით. ვერც მარქსისა და ლენინის თეორიებმა შესძლეს მისი სულისკვეთების გარდაქმნა. გამოირკვა, რომ ხალხთა ცხოვრების ის დაუსრულებელი ოკეანე ძლიერ დაშორებულია კომუნიზმის იდეოლოგიას და გაქვინთილია ამ ბურჟუაზიული სულით, კერძო საკუთრების ინსტიქტით

აბოპოქრიფულ სტიქიონის ზვირთებში შეჭრილი კომუნისტური გემი მშვიდ ნავთსაყუდარს დაეძებს. მის კაპიტანს უთუოდ დაეკარგა მარქს - ლენინის გემის გადარჩენის იმედი. ჯერხნობით იგი ანთავისუფლებს მას ზედმეტი ბარგისაგან; კომუნისტურ ბავაჯისაგან ის ბევრს რამეს ისვრის სტიქიონის ატეხილს ტალღებში და მას თავის ეკიპაჟიდან უფრო ცდომილ კომუნიზმის ლიდერებსაც აყოლებს. მაგრამ შესაძლოა ესეც არ გახდეს საკმარისი და მაშინ უთუოდ იგი შეეცდება საკუთარ სტალინურ ნაეზე გადაჯდეს, რომ კომუნისტური ტვირთიდან განთავისუფლებულმა უფრო ადვილად მიაკვლიოს ოკეანის კიდე და მყუდრო ნავთსაყუდარი.

მაგრამ ამ მრისხანე სტიქიონის წარმომშობი და მამოძრავებელი ძალა არ არის მხოლოდ ხალხთა ცხოვრების ეს ეკონომიური და პოლიტიკური ინსტიქტი და სულისკვეთება. ყველაზე მრისხანეა და შეურიგებელი ის ტალღები, რომელნიც ატეხილია საბჭოთა კავშირში მომწყვდეულ ეროვნებათა ნაციონალურ ლტოლვითა და მისწრაფებით. ეს ზვირთები ეროვნულ თავისუფლებისათვის დაღვრილ სისხლითაა შეღებილი, აქ მიწიურ მატერიულ ინტერესებით ამოძრავებული სტიქიონი უმაღლესი პატრიოტული მორალით არის ნაკურთხი და განწმენდილი. სტალინი ამ ეროვნებათა ამხედრებასთანაც ეძებს შერიგების გზებს. იგი საიქიოდან ლენინს იშველიებს, არქივიდან იღებს მის ბარათს, სადაც იგი ჰპირდებოდა ველიკოროსულ იმპერიალიზმის საკუთარი კბილებით დაგლეჯას. ლენინის კბილებმა ეს ვერ შესძლეს, სტალინის კბილებისათვის დაუტოვებია ასეთი ანდერძი, რუსული კომუნიზმის მამამთავარს. უთუოდ ვერც სტალინის კბილები გამოადგება ამ საქმისათვის. მაგრამ ველიკოროსულ იმპერიალიზმს უკვე გლეჯს უღმობელი ისტორიის კბილები და მოსკოვის მიერ დამონებულ ერთა ბრძოლები და დაღვრილი სისხლი

აშიერიდან წარვიდენ სამუდამოდ დრონი, როდესაც ერმაკ ტიმოფეიჩი, თავის სამასი კატორღელით, აზიის ნახევარს უმკვიდრებდა მოსკოვის მეფეს, საბჭოთა კავშირის ერთა აშლილ ცხოვრების

ტალღებში მოქცეული, კოსმოპოლიტური დროშის ქვეშ მცურავი კომუნისტური გემის კატასტროფა დაუბრუნებს ამ ერებს დაკარგულ ეროვნულ მეობასა და თავისუფლებას.

აღ. ასათიანი

კომუნისტური საფრთხე და ევროპა - აზიის გამოფხიზლება

ძველი პრიმიტიული სოციალზმი სენ სიმონისა და ფურციეს სახით ევროპაში დაიბადა; შედარებით ახალი, ეგრედ წოდებული მეცნიერული სოციალიზმი, მარქსიზმიც ევროპაშივე წარმოიშვა და განვითარდა. ამ „მეცნიერულმა“ სოციალიზმმა მრავალ ერთა დალაგებული სახელმწიფოებრივი ცხოვრება აწალა და დაანგრია. მისი გავლენა გადასცილდა ევროპის საზღვრებს. მარქსიზმის ამ ბოროტების თესლმა უკეთესი ნიადაგი იპოვა კულტურულად და მატერიალურად ჩამორჩენილს ქვეყნებში, და განსაკუთრებით რუსეთში. მარქსიზმისა და რუსეთის შეუღლებამ დაბადა ლენინი, რომელიც დასავლეთ ევროპაშივე იდეურად დამწიფდა-დავაყვავდა. დიდი ომის დროს ევროპის ერთ-ერთი სახელმწიფო, გერმანეთი, დაბეჭდილ ვაგონით გზავნის მას რუსეთში, რუსეთის სახელმწიფოებრივი ცხოვრების დანგრევისა და მის ნანგრევებზე კომუნიზმის დასამყარებლად. ლენინმა ჩინებულად შეასრულა ეს მისია.

ამ დღიდან გასაბჭოებულს რუსეთს არ მოკლებია ევროპის სხვა და სხვა სახელმწიფოთა მიერ მორიგეობით მატერიალურ - ფინანსიური, ტექნიკური თუ პოლიტიკური დახმარება. ამ ნიადაგზე ევროპის სახელმწიფოები ერთი-მეორეს ეცილებოდნენ. გათვალისწინებული ვერ იქმნა ევროპიელთა მიერ კომუნიზმით დანგრეული რუსეთის კომუნიზმითვე მომავალი აღდგენისა და გაძლიერების შესაძლებლობა; დავიწყებულ იქმნა პანსლავიანიზმის საფრთხე, რომელიც დიდი რუსეთის სახით ჩრდილოეთიდან ტლანქად აწეებოდა ევროპის აღმოსავლეთურს ნაწილს, ემუქრებოდა აქ გაშლილს ლათინური ქვეყნების გავლენას და განსაკუთრებით კი გერმანული რასის აღმოსავლეთით გაშლის საქმეს. დავიწყებულ იქმნა რუსეთ - ინგლისის შორის არსებული და ჯერ კიდევ გადაუჭრელი შორეული აღმოსავლეთის საკითხიც. გათვალისწინებული ვერ იქმნა ევროპისა და მისი ცივილიზაციისადმი მიმართული საფრთხე, რომელსაც დღეს წარმოადგენს კომუნიზმის დროშის ქვეშ დარაზმული ასსამოცი მილიონი საბჭოთა რუსეთი.

რუსეთში კომუნიზმის გამარჯვებამ გამოიწვია ძველი რუსეთის იმპერიის დაშლა. არა რუსი ერები — პოლონეთი, ფინლანდია, ლატვია, ესტონია, ლიტვა, უკრაინა, საქართველო, სომხეთი, აზერბეიჯანი, მთა და სხვანი გაეცალენ საბჭოთა რუსეთს და თავიანთი ეროვნული სახელმწიფოები ალაღვინეს. თავისდათავად მოხდა ის, რაც ევროპის სახელმწიფოებს უნდა მოეხდინათ; ამ მომხდარი ფაქტისათვის მაინც ხელი უნდა შეეწყოთ და ეს გამოყოფილი ერები ფეხზე დაეყენებინათ. მათ, პირიქით, ხშირად ხელი შეუწყვეს და გაუადვილეს საბჭოთა რუსეთს ამ თავისუფალ ერთა უმრავლესობის ხელ ახლად დაპყრობა და გასაბჭოება.

დღეს თუ საბჭოთა რუსეთი მეოცე წლის თავს დღესასწაულობს, ეს ევროპის სახელმწიფოთა დახმარების შედეგია. გერმანეთი მთელი ხუთმეტი წლის მანძილზე მოკავშირედ იხდის საბჭოთა რუსეთს და უხვად აწვდის მატერიალურს - ფინანსიურსა და ტექნიკურს დახმარებას. გერმანელი ინჟინრებისა და გერმანული ფინანსებით აწარმოებს ამ ხნის განმავლობაში საბჭოთა რუსეთი დიდს აღმშენებლობითს მუშაობას და სამხედრო შეიარაღებას. ამავე დროს საბჭოთა რუსეთი დიდს მუშაობას აწარმოებს გერმანეთში, გერმანეთის გასაბჭოების მიზნით. გერმანეთს მოეგლინება ჰიტლერი, რომელიც შეიგნებს კომუნიზმის საფრთხეს, გასწყვეტს კავშირს საბჭოთა რუსეთთან, სამკედრო-სასიცოცხლო მტრად აცხადებს მას, და განკურნავს გერმანეთის ერს კომუნიზმისაგან. ამ ხნის განმავლობაშივე იგლისიც დიდს ფინანსიურსა და ეკონომიურს საქმიანობას აწარმოებს საბჭოთა რუსეთთან. საბჭოთა რუსეთი დიდს კომუნისტურს პროპაგანდას აწარმოებს თვით ინგლისში და განსაკუთრებით ინგლისის კოლონიებში. იტალიაც ნორმალურს ურთიერთობას ამყარებს საბჭოთა რუსეთთან და მასთან ეკონომიურს ურთიერთობას არ თაკილობს. ასევე იქცევა საფრანგეთიც; არც ეს ქვეყანა ერიდება საბჭოთა რუსეთთან ეკონომიურს ურთიერთობას. ამგვარად ევროპის სახელმწიფოთა ხელმძღვანელნი საგარეო ბაზრების ძებნით გატაცებულნი, მატერიალურის მიზნებით დაინტერესებულნი, ერთნი მეორესთ ეჯიბრებიან საბჭოთა რუსეთისადმი დახმარების საქმეში. ისინი საკუთარი ხელით ფეხზე აყენებენ საბჭოთა რუსეთის მილიონიანს არმიას, რომელიც ერთ დღეს ძველი გუნებისამებრ უნდა შემოესიოს ევროპას. დაამხო ისიც და მისი ცივილიზაციაც.

ამ ორი წლის წინ მოულოდნელი ამბავი მოხდა: ორი ძლიერი მტრის გერმანეთ - იაპონიის შუა მომწყვედეულმა რუსეთმა მოკავ-

შირეთა ძებნა დაიწყო, პირი ისევ ევროპისაკენ იბრუნა და საფრანგეთთან კავშირი აღადგინა. საფრანგეთის საშუალებითვე შევიდა ჟენევის ერთა ლიგაში და ევროპისა და მსოფლიო პოლიტიკის ამ ცენტრში მნიშვნელოვანი ადგილიც დაიკავა. ამგვარად, ხუმბეტი წლის შემდეგ ისევ დაუბრუნდა აზიური რუსეთი ევროპას და მის პოლიტიკაში აქტიურადაც ჩაერია. — „დიდი შეცდომა იყო და დიდი დანაშაულიც, ამბობს „ფიგაროს“ გამოჩენილი ჟურნალისტი ვლადიმერ დორმესონი, რომ ვერ ვისარგებლეთ ღვითდან მოვლენილი ბედით და ვერ მოვაწესრიგეთ ცენტრალური და დასავლეთი ევროპის პოლიტიკური საქმეები ხუმბეტი წლის განმავლობაში, როცა რუსეთი აზიური საქმეებით დაინტერესებული, ევროპის პოლიტიკის არეზე არა სჩანდა“-ო. „მონარქიული თუ საბჭოთა რუსეთი მუდამ იყო, არის და იქნება ევროპის დაშლისა და აღრვეის მიზეზი თავისი მესიანურის ამბიციებით, იმ დიდ შესაძლებლობათა გამო, რომელიც მას გააჩნია და იმ ილიუზიებისა გამო, რომელთაც ის ბადებს“-ო. — დორმესონის ეს აზრები წინასწარმეტყველება იქნებოდა, რომ მათ შესატყვისი განხორციელებული ფაქტები წინ არ უსწრობდეს. მართლაც, საბჭოთა რუსეთის ევროპის კონტინენტზე გამოჩენამ სრულიად არივ-დარია ევროპის საქმეები. საბჭოების დიპლომატი ლიტვინოვი, რომელიც დღეს ერთა ლიგის ტრიბუნიდან ამ განათლებულს მსოფლიოს მორალისა და ზნეობის გკავეთილებს აძლევს, რომელიც თითქოს გააფთრებით ებრძვის ყველა მათ, ვინც ემუქრება კულტურისა და გონების იმ უძვირფასეს განძს, რომლითაც უკანასკნელი საუკუნეების მანძილზე კაცობრიობა ამაყობს!! არც ერთს შემთხვევას არ უშვებს უდოო საკითხი გაამწვაოს და ომის საბამად გახადოს. ასე მოიქცა ის ერთა ლიგაში დასმული ეთიოპიის საკითხის გამო, ასევე იქცევა ის ერთა ლიგაში დასმული ესპანეთის სამოქალაქო ომის საკითხის გამოც.

ბევრს ეგონა, თითქოს საბჭოთა რუსეთის ხელმძღვანელებს საშინაო და საგარეო პოლიტიკა შეეცვალათ. ევროპიული დემოკრატიული და თავისუფლების იდეები მიეღოსთ, მსოფლიო რევოლუციის მოხდენაზე ხელი აეღოსთ და ერთა ლიგაში მათი შემოსვლაც ამის ბუნებრივი დასკვნა ყოფილიყოს. თურმე საფრანგეთის ცნობილ პოლიტიკურ მოღვაწეს ეროსაც ასევე ეგონა. ამბობენ, „კოკოდილო“ ბავშვის ხმას მიბაძავს, რომ მისაგან ჩაყლაპული ბავშვის დედაც მიიტყუოსო. ასევე მოიქცა საბჭოთა რუსეთიც, რომ დემოკრატიისა და თავისუფლების დედა საფრანგეთი მიეტყუებინა. რუსეთმა ამ მიზანს იოლად მიადწია და საფრანგეთი ერთგულ

მეგობრად გაიხადა. საფრანგეთ - საბჭოთა რუსეთის დაკავშირებით მნიშვნელოვანად ისარგებლა საბჭოთა რუსეთმა.

რუსეთ - საფრანგეთის შეთანხმება, რომელიც საგარეო პოლიტიკის სფეროთი უნდა განსაზღვრულიყო ფრანგ დიპლომატთა წარმოდგენით, ამ სფეროს შეგნებულად გადასცდა. საბჭოთა რუსეთმა ხელი ჩაჰრია საფრანგეთის შინაურს სახელმწიფო პოლიტიკაში. საფრანგეთის კომუნისტური პარტია ფეხზე დააყენა და მნიშვნელოვანი გავლენაც მოუტოვა, კომუნისტური პარტიის ღერძის ირგვლივ სახალხო ფრონტის შექმნით და ამ ფრონტის უკანასკნელს არჩევნებში გამარჯვებით რადიკალურად შესცვალა საფრანგეთის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა და მისი დაწყობილი სახელმწიფოებრივი ცხოვრება არივ-დარია და რევოლუციური მდგომარეობა შეუქმნა. საბჭოთა რუსეთის ხელმძღვანელები სიტყვა სიტყვით ასრულებენ ლენინის ანდერძს — მსოფლიო ომის მოხდენით მსოფლიო სოციალისტური რევოლუციის მოხდენას რომ შეეხება. 1935 წელს, სწორედ იმავე დღეებში, როცა მათი წარმომადგენელი ლიტვინოვი ერთა ლიგის საბჭოს სხდომებს თავმჯდომარეობდა, მოსკოვში კომინტერნის მეშვიდე კონგრესზე, პარიზში, ბაალნი, ამსტერდამში და კოპენჰაგენში კომუნისტური ცენტრების დაარსებისა და ევროპის ქვეყნებში და განსაკუთრებით ესპანეთ - საფრანგეთში რევოლუციური მოძრაობის გეგმა სდგებოდა. ამავე კონგრესზე მსოფლიო რევოლუციის ბელადი სტალინისადმი საფრანგეთის კომპარტიის სახელით შირთმეულ მორჩილების აღთქმა ასე თავდება: „ჩვენ მუდამ უყოყმანოდ აღვასრულებთ მსოფლიო პროლეტარიატის უბადლო ბელადის ბრძანებას; ჩვენ მუდამ წინ დავაყენებთ საერ. ფრონტის, რევოლუციისთვის და იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებს მეტროპოლიასა და კოლონიებში; რევოლუციის გადამწყვეტ დროს, ღრმად გვრწამს. გამარჯვება, ვინაიდან ჩვენ ზურგს გვიმაგრებს კომუნისტური ინტერნაციონალი, სტალინის დროში“. ამ მორჩილების აღთქმას ხელს აწერენ ტორეზი, კაშენი, მარტიი, დიუკლო და სხ., რომელნიც დღეს სოციალისტთა შუალობით ფაქტიურად ხელმძღვანელობენ საფრანგეთის საგარეო და განსაკუთრებით საშინაო პოლიტიკას, საბჭოებთან კავშირმა გაართულა საფრანგეთის საშინაო მდგომარეობა, სამოქალაქო ომის ქადაგება და ამისათვის მზადება სახიფათო მდგომარეობაში აგდებს მის სახელმწიფოებრივს არსებობას. ასევე და კიდევ უარესად გაართულდა და გაუარესდა საფრანგეთის საგარეო მდგომარეობა. მის მიერ წინად მტრად მიჩნეული გერმანიის სახელმწიფო კიდევ მეტ მტრად გადაიკიდა; საბჭოთა რუსეთის მტრ-

ბიც მტრად გაიხადა. წინად მის გვერდში მეგობრად და მოკავშირედ მყოფი ევროპის ზოგი დიდი და პატარა სახელმწიფოებიც აიშხენდრა და დაიცილა. იტალიასთან მეგობრული კავშირი ჩაეშალა. ტრადიციულად საფრანგეთის მოკავშირე ბელგიაშაც საგრძობლად უკან დაიხია; დიდ სახელმწიფოთაგან ერთად ერთი მისი მოკავშირე ინგლისიც ერიდება მასთან მჭიდრო კავშირს, აღმოსავლეთ ევროპის საქმეებში. ყოველთვის რეზერვებს იტოვებს, ფრთხილობს ჩათრეულ არ იქმნას იმ ომში, რომელშიაც შეიძლება ჩათრეულ იქმნას საფრანგეთი საბჭოთა რუსეთის მიერ. ყოველი სახელმწიფო, რომელსაც საბჭოები და კომუნიზმი მტრად მიაჩნია, ფრთხილად იქცევა საფრანგეთთან ურთიერთობის საქმეში.

ისტორიის ცალკე ეტაპები ხშირად მეორდება. შემჩნეულია, რომ მსგავს მოვლენებს მსგავსივე შედეგები მოსდევს. მე-19 საუკუნის დასაწყისში ინგლისის სისტემატიური მტრობით დაფიქრინებულმა ნაპოლეონმა ტილზიტის კავშირი დასდო მის მიერ დამარცხებულს რუსეთთან. გადაეცი ნაპოლეონს, სწერდა დამარცხებული რუსეთის მეფე ალექსანდრე თავის წარმომადგენელს ლაბანოვს, რომ რუსეთ - საფრანგეთის შორის მეგობრული კავშირი მუდამ იყო ჩემი სურვილის საგანო. მეფე ალექსანდრემ პირადათ ნაპოლეონთან შეხვედრისას სალამს თანვე დააყოლა — „მე იმდენადვე მძულან ინგლისელები, რამდენადაც თქვენა გძულსთო“, — „მამ ჩვენს შორის ზავი ფაქტია“ — მიუგო ნაპოლეონმა. ამგვარად, ინგლისელების სიძულვილზე დაფუძნდა მათ შორის ზავი, რომელმაც რუსეთ - საფრანგეთის სინამდვილეში განხორციელება ვერაჰკოვა. სულ ორიოდ წლის შემდეგ ნაპოლეონის მიერ რუსეთში ელჩად მივლინებული კოლენკური ნაპოლეონსა სწერდა: „რუსის ხალხისათვის ფრანგების მეგობრად მიჩნევა იმდენადვეა ძნელი, რამდენადაც მათ მიერ სარწმუნოების გამოცვლა“-ო. რამოდენიმე წლის შემდეგ რუსეთზე იმედ-გაცრუებულმა თვით ნაპოლეონმა სთქვა, რომ მან ტილზიტში რუსეთთან ზავი იმიტომ დასდო, რომ რუსეთის მეფემ ვალდებულება მიიღო ინგლისთან ეომო. „ტილზიტში რუსეთთან დადებული ხელშეკრულება უფრო სახიფათო და საზიანო აღმოჩნდა ნაპოლეონისათვის, ვინემ სასარგებლო და დამხმარეო“ — ამბობს ცნობილი ფრანგი ისტორიკოსი ლუი მადლენი. ვერც უკანასკნელი დიდი ომის დროს გამოიყენა შესამჩნევად საფრანგეთმა მოკავშირე დიდი რუსეთი. რუსის ხალხის ბუნება ისეთია, რომ ის სახეიროდ და სასარგებლოდ არავის დაუმეგობრდება. საბჭოებმა ხომ ამ მხრივ ძველ რუსეთსაც გადააჭარბეს; მათი

თვალთმაქცური და ორსახოვანი პოლიტიკა ხომ ბევრისათვის ცნობილი იყო; საბჭოების მოქმედებამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში საფრანგეთსა და ესპანეთში ხომ ურწმუნო თომანიც ბევრს რამეში დაარწმუნა. თურმე საჭირო იყო ასი და ორასი ათასი ესპანელი დაღუპულიყო საბჭოების პროპაგანდით გამოწვეულ სამოქალაქო ომში, რომ ევროპას აშკარად დაენახა კომუნისტური საფრთხე. ესპანეთში გავარდნილმა ტყვიამ გამოაფხიზლა ევროპის საზოგადოებრივი აზრი; ესპანეთში გაჩაღებული სამოქალაქო ცეცხლის ალმა შეანათა კომინტერნის ბნელს ჯურღმულებში. ფრანგი ცნობილი ყოფილი კომუნისტი დორიო, რომელიც ზედმიწევნით იცნობს კომინტერნის რევოლუციურს გეგმებს, გადაუდგა მას, ყველაზე გააფთრებითა და თავდადებით იბრძვის კომინტერნისა და მოსკოვის წინააღმდეგ. — „გასწყვიტეთ კავშირი კომუნისტებთან, ვინაიდან ისინი სიკვდილს გიშადებენ“, — მოუწოდებს იგი ფრანგის ერს. „თავიანთი უძლურებით ჩვენმა მართველმა წრეებმა ჩვენი ქვეყანა სტალინს ჩაუტდეს ხელში, თუ მათ არ შესწევთ გამბედაობა გასწყვიტონ კავშირი მოსკოვთან, ჩვენ გავგარძელებთ ჩვენს კომპანიას ჩვენს ქვეყანაში და ჩვენ თვით ხალხი მოგვაცილებს მოსკოვს“-ო, ამბობს დორიო, რომელიც მეთაურობს ასიათასზე მეტს გამოფხიზლებულს ყოფილს კომუნისტს. საფრანგეთის მემარჯვენეთა წრეებმა გარკვეული პოზიცია დაიკავეს საბჭოებისა და მათთან დადებული პაქტისადმი. ამ მხრივ დამახასიათებელია ბ-ნ ვლადიმერ დორმესონის წერილები, რომელიც ჟურნალ „ფიგარო“-ში გამოქვეყნდა. ეს ნიჭიერი ჟურნალისტი ამტკიცებს, რომ ეს პაქტი სამოქალაქო ომისა და საგერეო ომის საფრთხის წინაშე აყენებს საფრანგეთს. „საბჭოებმა ბოროტად გამოიყენეს საფრანგეთთან დადებული ხელშეკრულება, ისინი ჩაერიენ ჩვენს შინაურს პოლიტიკაში“, „საფრანგეთის დიპლომატია მოსტკუევდა საბჭოთა რუსეთის შესახებ, მან უნდა შესძლოს ამ შეცდომის გამოსწორება“, „საფრანგეთის პოლიტიკა არ შეიძლება დაფუძნებულ იქნას საბჭოთა რუსეთის ცბიერს პოლიტიკაზე“-ო, სწერს ვლადიმერ დორმესონი.

საფრანგეთ - საბჭოთა რუსეთის დაახლოებისა და პაქტის იდეური მამა და ამისათვის დიდის ენერგიით მებრძოლი ელჟარდ ერიოც კი ეროვნული სინიდიის წინ დადგა. „საფრანგეთი უნდა დარჩეს თავისი თავის ბატონი, როცა მე ვმუშაობდი რუსეთთან დაახლოებისათვის, მე დარწმუნებული ვიყავი, რომ ისინი ეზიარებოდნენ ჩვენს იდეებით და არა ჩვენ — მათის იდეებით. ყოველ შემთხვევაში, მე დაუშვებლად მიმაჩნია მათი რაიმე ჩარევა საფრან-

გეთის პოლიტიკაში“-ო, განაცხადა ერიომ რადიკალების ბიარცის კონგრესზე.

ოდესლაც ფრანგი დიდერო დიდ სოტბას ასხამდა ეკატერინე დიდის „ლიბერალიზმს“. ამ „ლიბერალიზმის“ ღირებულება რუსეთის რევოლუციამ გამოაშკარავა. ასე გამოაშკარავდება მოკლე ხანში რუსეთის კომუნისტების ნამდვილი ღირებულება. კომუნისტებმა თავისუფლებისა და დემოკრატიის ქურქში გახვეულმა, მხოლოდ ესპანეთსა და საფრანგეთში შემოსდგა ფეხი; ნამდვილი დემოკრატიული და ხალხოსნური ქვეყნები გაუბიან მასთან ყოველგვარს კავშირს: ინგლისის მუშათა სინდიკატები ერთხმად უარჰყოფს კომუნისტებთან კავშირს და ჰგმობს საბჭოების ინტერნაციონალურს მოქმედებას; ბელგიის მმართველი წრეები გმობენ საბჭოებთან ყოველგვარს თანამშრომლობას; ასევე იქცევიან: ამერიკის სახელმწიფონი, შვეიცარია, ჰოლანდია და სკანდინავიის ქვეყნები.

თანამედროვე მსოფლიოში არ არსებობს ისეთი იმპერიალისტური და აგრესიული სახელმწიფო, როგორც არის საბჭოთა რუსეთი. დიდი სახელმწიფოს იმპერიალიზმი გამოსახება ამა თუ იმ ჩამორჩენილი ქვეყნის დაპყრობის ან და მეორე სახელმწიფოს ტერიტორიის მცირედი ნაწილის წართმევის სურვილით. საბჭოთა რუსეთმა ცეცხლითა და მახვილით დაიპყრო მასზე უფრო განათლებული და კულტურული პატარა ქვეყნები. აქ არ შეჩერდა მისი იმპერიალიზმი; მან მიზნად დაისახა ევროპისა თუ აზიის, ამერიკისა თუ აფრიკის საქმეებში ჩარევა, მათი სახელმწიფოებრივი ცხოვრების დანგრევა, მსოფლიო რევოლუციის მოხდენა და გასაბჭოებული ქვეყნების მოსკოვის ვასალად გადაქცევა.

საბჭოთა რუსეთი ოცი წელიწადი ემზადა ამ დიდი მიზნისათვის; ამ ხნის განმავლობაში მთელი თავისი შესაძლებლობანი სამხედრო შეიარაღებას მოახმარა; კომინტერნის საშუალებით მსოფლიოში კომუნისტური პროპაგანდის წარმოებით ასე თუ ისე ნიადაგი მოამზადა ომისა და რევოლუციისათვის; საბჭოთა დიპლომატიამ მოკავშირეები გაუჩინა საბჭოთა რუსეთს. როგორცა სხანს, საბჭოთა რუსეთი დღეს თავს საკმაოდ ძლიერადა გრძნობს და მსოფლიოში რევოლუციურს ნიადაგს საკმაოდ მომზადებულად. თავსაც მარტოდ აღარა გრძნობს, დარწმუნებულია თავის სპეციფიურ სლავიანური და კომუნისტური მიზნისათვის მისი მოკავშირე ბურჟუაზიულს სახელმწიფოებსაც აბრძოლებს.

საბჭოთა რუსეთმა თავის რევოლუციური მოქმედების მთავარს ასპარეზად ესპანეთი აირჩია. უტიფარი რევოლუციური პროპაგან-

დით და ტერორისტული აქტებით სამოქალაქო ომი გამოიწვია; ამ სამოქალაქო ომში დაურიდებლად, საქვეყნოდ ერევა და იარაღითა და ჯარით ეხმარება ესპანეთის მემარცხენე მთავრობას და გააფთრებით ებრძვის ესპანეთის ნაციონალისტებს. ამგვარად, საბჭოთა რუსეთი აშკარად ჩაერია ესპანეთის შინაურს საქმეებში; იქ გამარჯვებასა სცდილობს და ევროპისათვის ზურგში მახვილის დაცემას ფიქრობს. საბჭოების ამ თავაშვებულებამ სასტიკი რეაქცია გამოიწვია ევროპასა და აზიის ქვეყნებში. ახლა ყველამ დაინახა საბჭოების ნამდვილი ზრახვანი; ყველა დარწმუნებულია, რომ ესპანეთში საბჭოების გამარჯვება დიდს ხიფათში ჩააგდებს ევროპის ქვეყნებსა და მათს ცივილიზაციას. ფაშისტური იტალია, რომელიც ნეიტრალიზაციის პაქტით იყო დაკავშირებული საბჭოთა რუსეთთან, დღეს ამ პაქტს გაუქმებულადა სთვლის, ვინაიდან ეს პაქტი ფაქტიურად თვით საბჭოთა რუსეთმა გააუქმა, ერთა ლიგაში ეთიოპიის საკითხის განხილვის დროს იტალიისადმი აშკარად მტრული განწყობილების დაკავებით, და კომინტერნის საშუალებით ევროპასა და განსაკუთრებით ესპანეთის საქმეებში ჩარევით. რომი ბრალსა სდებს მოსკოვს ევროპის საერთო შინაურს საქმეებში ჩარევას, ევროპის ცივილიზაციის დამხობის მიზნით, და მზადაა შეებრძოლოს საერთაშორისო პოლიტიკის ფორგლებში საბჭოებისა და კომინტერნის გავლენას.

გერმანეთმა ხომ დიდი ხანია რაც აშკარად მტრად დასახა კომუნისში და მის წინააღმდეგ ბრძოლა თავის უწმინდეს მოვალეობად დაისახა. ამ საკითხის ირგვლივ სრული სოლიდარობა არსებობს რომისა და ბერლინს შორის. მათმა მთავრობებმა შეთანხმებაც მოახდინეს, და რუსეთიდან მომავალი კომუნისშიმსაგან ევროპის დასაცავად საერთო გეგმაც შეადგინეს. ევროპის ამ ორი დიდი სახელმწიფოს საერთო მოქმედებამ გზა უნდა გადაუტერას ევროპისაკენ მომავალს კომუნისშიმს რენანისა და ხმელთა შუა ზღვის მიდამოებში

ანტისაბჭოთა და ანტიკომუნისტური ფრონტი დასავლეთ ევროპიდან შორეულს აღმოსავლეთამდე გაიშალა.

ნოემბრის 25-ს ბერლინში ხელი მოაწერეს კომუნისტური ინტერნაციონალის წინააღმდეგ შეთანხმების ტექსტს გერმანიისა და იაპონიის წარმომადგენლებმა.

„გერმანიის სახელმწიფოს მთავრობა და იაპონიის იმპერიის მთავრობა ანგარიშს უწევს იმ გარემოებას, რომ კომუნისტური ინტერნაციონალის მიზანია არსებულ სახელმწიფოთა დაშლა - დანგრევა, დარწმუნებული არიან, რომ შეუძლებელია მოთმენილ იქმ-

მნას კომინტერნის მიერ ერთა და სახელმწიფოთა შინაურს საქმეებში ჩარევა, ვინაიდან ეს ემუქრება არა მარტო შინაურს, არამედ საერთაშორისო მშვიდობიანობას; კომინტერნის ასეთი მოქმედების საწინააღმდეგოდ ეს ორი მთავრობა თანხმდება საერთო ძალებით ებრძოლონ კომუნისტური ინტერნაციონალის მოქმედებას“. ასე იწყება შეთანხმების ტექსტი. იტალიაც იზიარებს ამ შეთანხმების აზრსა და მიზანს; ვფიქრობთ, მოკლე ხანში ფორმალურადაც მიემზრობა ამ კომუნისტურს ფრონტს.

იტალია და გერმანეთი უკვე ფაქტიურად თანამშრომლობენ და მოქმედებენ კომუნისტური ინტერნაციონალის წინააღმდეგ. მადრიდის მიდამოებში საბჭოთა რუსეთი აშკარად და ახდლიად ებრძვის ნაციონალურს ესპანეთს; საბჭოების გათავხედება და ამ სამოქალაქო ომში აშკარად ჩარევა, საბაბს გვეძლევის ვიფიქროთ, რომ გერმანეთი და იტალია დიდხანს ვეღარ შეიკავებენ თავს, სიფრთხილისა და უფლების საზღვარს გადალახავენ და უშუალო მონაწილენი გახდებიან ესპანეთის ფარგლებში გაჩაღებული ომის. ესენი იმდენად ჩაყოლებულნი და ავანს გაღებულნი არიან ამ საქმეში, რომ უკან დახევა აღარ შეუძლიათ, მათი პრესტიჟის თვალსაჩინოდ დაუზიანებლად.

დიდს ისტორიულს ხანაში შევდივართ — რუსეთის ხალხში განსახიერებულმა კომუნიზმმა ჩრდილოეთიდან სამხრეთ დასავლეთით მოუარა კულტურულს ევროპას; მისმა ჯარმა ფეხი დასდგა ესპანეთის მოწია-წყალზე და განადგურებით ემუქრება ევროპასა და მის ცივილიზაციას. მადრიდის კედლებთან სწყდება ევროპისა და თანამედროვე ცივილიზაციის ბედი. ესპანეთის ნაციონალისტთა მთავარ სარდალი ლენერალი ფრანკო უდიდეს ისტორიულს როლში გამოვიდა. ესპანეთთან ერთად ის იცავს ევროპას, მის ცივილიზაციას, კულტურას, ქრისტიანულს სარწმუნოებას, ჩრდილოეთ რუსეთიდან შემოსეული ურდოებისაგან. არის ნიშნები იმისა, რომ ევროპის სახელმწიფოები ასევე აფასებენ მის როლსა და დანიშნულებას და განმარტოებულს არ მისცემენ პირში ჩრდილო რუსეთიდან ევროპაში შემოსეულს კომუნისტურ ურდოებს.

ელ. პატარიძე

ზნითა და წესთა აღკვეანი.

და პირისა ზენისაგან ვიდრემდე ვივლტოდე?
ვიდრემდე ვიდე სულისა ზენისაგან.

წინასწარმეტყველი მეფე დავით

მძიმე ფიქრების ამშლელია თანამედროვე ცხოვრება: მას ყოველმხრივ უკიდურესი დებრესია აქვს მოდებული. მისი თვითებული მხარე დაზიანების ნიშნით არის აღბეჭდილი. საზოგადო დაკნინება და დაქვეითება მის ნიშანდობლივ თვისებათ გარდაიქცა.

საერთაშორისო მიმართებათა მთელი შინაარსი ისევე დეფექტიურია, როგორც ცალკე პიროვნებათა მოქმედებანი. სახელმწიფო ორგანოთა მახინჯ სახეს იმავე სიგონჯით ეტმასნებიან საზოგადოებრივი და კერძო შეჯგუფებანი და ამ შეხუთულ სულისშემზარავ ჰაერში ცის ნავლეჯის ძებნაც კი გაძნელებული არის, რომ თავბრუდასხმულ იმედმიხდილებმა ზე მაინც აღაპყრონ თვალნი.

გარეგნულათ კაცობრიობა თითქოს ისევ ძველათვე შემოღებულ წესებით ხელმძღვანელობს და თითქოს არც ისეთი თვალშისაცემი რამ ამტყდარიყოს ქვეყნად, რასაც ძალედოს მოვლენათა და საგანთა საუკუნოებით შემტკიცებულ მიმდინარობისა და განვითარების გადაუკულმართება.

ეჭვს გარეშეა, დიდი ომის შემდგომი ხანა ბევრათ განსხვავდება მის წინამდგომისაგან; უფრო მეტსაც ვიტყვი: სოციალსა, თუ ინდივიდუალ ცხოვრებაში არ არის დაშთენილი არც ერთი მხარე, რომ ასცდენოდეს ომისა და მის მიერ გამოწვეულ გარემოებათა ზეგავლენა: აქ ყველანი ერთნაირათ მომწყვდეულნი არიან მოჯადოებულ წრეში.

მაგრამ ხალხთა და სახელმწიფოთა წარსულში განა მცირედათ ჰქონიათ ადგილი ისეთს კათაკლიზმებს, რომლებსაც არანაკლებ ღრმა ცვლილება შეეტანოთ ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში? ომები, რევოლუციები, კაცთმკვლელობა, შეთქმულებები, ამბოხებები და ებრვე სხვა აღრევანი ისეთივე ხანდასმული ამბებია, როგორც თვით დედამიწის შვილთა კოლექტიურათ ჩამოყალიბება და დანაწილება.

არსებითად, საზოგადოებრივი მოვლენანი ყოველყამს ერთიანი იგივე იმმანენტურ, თვით საგანთა ბუნებაში თანდაყოლილ, კანონებით მიიმართებიან და ამისაგამოც შესაძლებელი ხდება მათი ამოცნობა და შესწავლა მეთოდურათა და სტატისტიკურათ. პოლი-

ტიკაცა და ეკონომიკაც დაბოლოს აღშენებულნი არიან დემოგრაფიის საფუძველზე, ესე იგი, ცოცხალსა და მოძრავ ორგანიზმზე, რომელსაც უფრო მეტი ამოსაცნობი „ზედნაშენები“ აღმოაჩნდა, ვიდრე ეს მარქსს ეგონა; ამიტომ ხდება ძნელი და ხშირად თავსამტკრევეიც „სოციალ პრობლემის“ წესიერათ გადაჭრა, რადგანაც ქანგმოკიდებული მეთოდები, რაიცა სხვადასხვა „დოქტრინებიდან“ ტრადიციულათა და უკრიტიკოთ მიღებული და შეთვისებული გვაქვს, სინამდვილეს სულაც არ უდგებიან. ერი, ხალხი და ამის მიხედვით ყოველი სოციალი დაჯგუფება, ანუ კოლლექტივი დაბოლოს არის მხოლოდ ჯამი ყველა განკერძოებულ ინდივიდისა, და, როგორც ჰგონობს, ჰაზროვნებს და მოქმედებს ცალკე ინდივიდი, ისევე ჰგონობს, ჰაზროვნებს და მოქმედებს ერიც.

საზოგადოებრივ მოვლენათა აღნუსხვა და მათი კლასიფიკაცია ჩვეულებრივით არა სცილდება ნიეთობრივსა და, თუ გნებავთ, პირდაპირ მექანიკურ აღწერასა, დასაბუთებასა და განმარტებას. ამნაირათ გაგებული ფენომენი სულ ადვილათ ეტევა წინდაწინვე შემზადებულ ფსევდომეცნიერულ უჯრედში და ასედაამგვარათ გვევლინებიან „მცნებანი“ და თეორიული თეზისები, რომელთა კარიკატურული „ემანაცია“ მარქსიზმში და სხვა მის მსგავს ტალმუდურ დოგმებში არის ახატული...

უკანასკნელ ხანების სოციალ - ეკონომიურ არევ - დარევებმა და უფროსყოვლისა ომმა ცხოვრება ააფორიაქა და ამოაგდო კლასპოტიდან ისევე, როგორც არაერთგზით ჰქონია ამას ადვილი საკაცობრიო ისტორიაში. არაფერი მომხდარა ამჟამათაც ისეთი, რაიცა იმავე სახითა, თუ შესხვაფერებით, საუკუნოებში შთასულ დღეთაც არ ეხილოთ. გარნა თუ ისტორიას შევეკითხებით, იმასაც გავიგებთ, რომ წარსულში სოციალ დაქვეითებასა და დებრესიის მუდამ ელობებოდა ერთიარამ საზღვარი, რომელსაც ვერა სცილდებოდა მატერიული დამფუში ძალა. ამისი მიზეზი კი ის იყო, რომ ასეთს შემთხვევებში საზოგადოების წიაღში იბადებოდა და იზრდებოდა წინააღმდეგი ფაქტორი, ის უსხეულო უჩინარი ძალა, რომელიც ზოგჯერ პირობებში სწორეთ რომ უძლეველი ხდება. ეს ძალა სოციალ წრეში ჰმარხია ვითარცა აკციო იმმანენს, და მისი გაღვიება და გამოყენება მისივე ბიოგენეტური ყოფით განიზომება. ამ ძალასა ჰზრდის და ამტკიცებს მსოფლმხედველობის იდეალისტური პრიმატი, რაიცა აცხოველებს და აღაფრენს ნებისყოფასა და სულიერ გრძნობას გარემოებათა სიღუხჭირისა მიუხედავით! ეს ძალა ის უპირატესი ლამპარია, რომელიც აშუქებს ცხოვრების სავალს და აადვილებს დასახულ მიზანთა განაარსებას. ასენაირათ

წარზიდული პოლიტიკური ჰაზროვნება ერთობლივად აჯანსაღებს საზოგადოებრივ ურთიერთობის ყოველ დარგს, ის ხდება უცილობლად უფლებრივ შეცნაურების რეგულატორიც, ვინაიდან უფლება — როგორც ამბობს რედოლფ ფონ იერინგი — არ არის უბრალო განყენებული ჰაზროვნება, ის არის ცხოველი ძალა. ხალხის სიმტკიცე ეთანაბრება მის უფლებრივ გრძნობის სიმტკიცეს; უფლებრივი ეროვნული გრძნობის მოვლა და პატრონობა არის იმავე დროს ზრუნვა სახელმწიფოსი აჯანსაღობისა და ძლიერებისათვის.

ეს ელემენტები ამჟამინდელ ურთიერთობიდან უმოწყალოთ განდევნილნიან. ყოველმხრივ მოდებულმა მექანზაციამ შთაქროსული ცხოველი. მატერიული დასაბამი საკაცობრიო მიმართებათა ქვაკუთხედ დაიდო... მისივე ხელმძღვანელებისაგან; ამას რა თქმა უნდა, მოჰყენენ სრულებით ბუნებრივი „ზედნაშენებიც“, რომლებიც აი უკვე ჩვენს თვალწინ იფურჩქნებიან და იზრდებიან.

და ამ სანახაობით ელდანაკრავნი — ბრალიანიცა და უბრალონიც — ეხლა ერთბამად ყველანი გაჰკვივან გულუბრყვილოდ: ქვეყანა ინგრევა! ცივილიზაცია განსაცდელშია! ზევადება ახალი კატასტროფა! ვიღუპებით! გვიშველეთ!..

მაგრამ — ღმერთო მალალო! — საიდანა და რაგზით ელიან გამოქომაგებას შეშფოთებული და შეიწროებული მოზახილენი? არის ვინმე ბრალუდები კარზე მომდგარ უბედურებაში? ვინ, რომელმა „ხელმძღვანელმა“ იტვირთა სოციალ ზნეობისა და სიფაქიზეზე ზრუნვა? გიხილავთ სადმე საღმრთო ნაპერწკლის გამღვიებელნი? ჩამქრობთა რიცხვი ხომ ლეგიონია! და ესენი არიან სწორეთ, კუკუმათ ქვესკნელისაგან რომ ჰხრიან ღვთაებრივ სახისა და მსგავსების გვამთ! ამათ გამოისობით წარხდა ნიჭი სულიერ სიმტკიცისა და რაინდული ძლევაგმოსილობისა: ვინც თავის პიროვნებას ჰიათა ჰხდის — გვასწავლის კანტი — მერე აღარ შეუძლიან სჩიოდეს, რომ მას ფეხქვეშა სთელენ!..

საით მიექანება კაცთა შემკრებელობითი გონება? კვო რუიტის ჰუმანე გენტეს? ვისი ხელი ახდენს ყველა ამ სოციალსა თუ პოლიტიკურ გზაბნეულობას, რომლისა გამო ნამდვილ საგონებელში არის შთაგდებული აწინდელი თაობა?!..

ღრონი კი მართლაც კუდი ჯურისანი დაგვიდგენენ: ძველათ რისხვა თავსატყდებოდათ აღმსარებელთა და მოწამეთ; პიროვნება თავისივე ზურგიით ეზიდებოდა იდეურსა და რწმენის პასუხისმგებლობას, ეხლა მთელი ხალხი კოლლექტიურად განუკითხავად მომწყვედელი არის ერთგვარ თავდებობაში და სასჯელსაც მასიუ-

რათ ეწირება: ჩვენი დროის სოციოლოგია მეტწილათ მარტიროლოგიის სისხლით არის შეზავებული...

ეგოიზმსა, ამპარტავნობას, მთავრობისმოყვარეობას, შურსა და გაუტანლობას კარგირამ როდის უშვია?! ეროვნულსა და სახელმწიფურ ღირსებას არავითარი კავშირი აქვს განდიდების მანიასთან! ბოროტის თესვითა და სოციალ ელემენტების ერთმანეთზე წაკიდებით წარმატება და დოვლათი აროდეს შეძენილა! ირგვლივ მუშტების ქნევითა და ყოველთა მიმართ მუქარით წყნარნიც დაბოლოს ყალბზე შედგებიან! ქვეყანა შფოთმა მოიცვა, სიძულვილმა და მტრობამ ფესვები ღრმათ გაიდგეს!.. მშვიდობის ღვთაება ცის სივრცეში მიიპარება...

და ყველა ამის მნახველნიცა, გამგონნიცა და ჩამდენელნიც კიდევ მაინც იძახიან: უბი კაუზა მალი? როდის ყოფილა — გვითხარით ღვთის გულისათვის — რომ თავაშვებულ სიბოროტეს სიკეთე მიმოეფინოს?! „და ვითარცა დაიძინეს კაცთა მათ, მოვიდა მტერი მისი, და დასთესა ღვარძლი შორის იფქლსა მას“... (მათე 13, 25).

თანამედროვე საზოგადოებრივ ცხოვრების მეთვალყურე გაცუბას უნდა ეძლეოდეს ყოველ სფეროში გამეფებულ უპასუხისმგებლობის და ამორალობის სანახაობით. ამმხრივ კერძო პირები, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, თვით სახელმწიფონი ურთიერთ შეჯიბრებაში არიან: გავიხსენოთ თუნდაც ვალების საკითხი და მასთან დაკავშირებული მორატორიუმები, თუ პირდაპირ უარისთქმა; ან კიდევ მრავლისაგანმრავალი სხვა სახის ხელშეკრულებები. გარნა მაგალითების ძებნას ნუ გამოვუდგებით თანახმად ქართული დაკვირვებისა: „სანეხვეს რამდენსაც გაჰქეჟავენ, იმდენი უფრო ასუნდებაო“! უზურში ისიც გამოაშკარავდა, რომ ვერავითარი ტრაქტატები და პაქტები, რაგინდ ბლომათაც უნდა იწერებოდენ, ვერ უშველიან მშვიდობიანობის საქმეს, უკეთუ საზოგადოებაში საერთოთ დაკარგული არის ნდობა. უფლების პატივისცემა დღეს განდევნილი არის სოციალურ შეგნებიდან!

მაშ როგორილა უნდა იყოს ყოველდღიურ ცხოვრების შიხაარსი? რას უნდა დაემსგავსოს ასეთს საფუძველზე აგებული საზოგადოებრივი შენობა? თუ დავეთანხმებით ფილოსოფოსსა და ღვთისმეტყველს, რომელიც უფლებას ზნეობის მინიმუმს უწოდებს, იძულებული ვიქნებით ისიც აღვიაროთ, რომ არცთუ ისეთი დიდი მახძილი გვმიჯნავს ნამდვილ სოციალ დეგრადაციისაგან!

აწი ტიპურია ის, რაც უწინდელს დროში გამოხატვისად ხდებოდა: რომის მხედართმთავარმა მარიომ, კიმბრებს როცა ეომებო-

და, ერთი ქალაქი დასარბევით მიანება იმ ჯარისკაცებს, რომლებმაც ვაჟკაცურათ იბრძოლეს მტრის წინააღმდეგ. მას შეჰქინუნეს, რომ ის თავის უფლებებს აჭარბებს და რომ კანონი ცხადათ მეტყველებს ამგვარ შემთხვევებისათვის. იქნებ ასეც იყოსო, მიუგო მან, მაგრამ იარაღის ხმაურმა შემიშალა გამეგო, რას ამბობენ კანონებიო!.. ეს ფრაზა ჩვენს ჟამთა შინა იოლათ შეუძლიან წარმოსთქვას სარდალმაცა და მინისტრმაც, დიპლომატმაცა და დეპუტატმაც!

კანონი დამორჩილებასა თხოულობს. პირობაც იღება არა იმ მიზნით მართო, რომ კონტრაგენტმა ისარგებლოს იქიდან გამომდინარე უფლებებით, ხოლო უგულებელჰყოს ვალდებულებანი. პირობის გატეხა სახელის გატეხას უდრის. წესიერ ფუძეზე მდგომ საზოგადოებრივ მიმართებაში ამისი ჩადენა სათაკილოა, საძრახისი. სახელმწიფოური და საერთაშორისო აქტები უბრალო მომაკვდავთათვის დაფარულ თვალთმაქცობით ფაქტიურად ხსნილარიან ამ ნორმების დაქვემდებარებისაგან: ჩვენს დროში მორალი ეთიკის ნომენკლატურას და შეჰკრჩა!

სიყალბესა და მზაკვრობაზე შემდგარ საკაცობრიო ცხოვრებას ვერ იხსნის გახრწნისა და გადაგვარებისაგან ვერც საერთაშორისო სალაყობები და ვერც დიპლომატიის უხეირო მახინაკიები. ან როგორ გინდათ გასანაღდებელი გამოდგეს ამათი წინამძღვრობით ფონს გასვლა, როცა თვით მათივე „მეცნიერებითა თუ უმეცრებით“ ჩნდებიან და ფეხსიკიდებენ ხრწნისა და რღვევის ფაქტორები?!

არა, ასეთი იმედები — დრომ მოიწია — რომ გადაიბერტყონ ყველა იმათ, ვინც არამც თუ არ არიან ჩაბმულნი ამჟამინდელ კათავასიურ ფერხულში, პირიქით არამკითხე მაცხოვნების ნამოქმედარით თავათ მსხვერპლათ ქეუულარიან.

არა, არა! მიმოვაშორით ყველა ამას ჩვენნი დამშვრალნი თვალნი! გადავიგდოთ შემუსვრილ გულიდან ამ გაყოლებით ლოდინი და ნატვრა! შორს მაცდურ მისტიფიკაციისაგან!

ხოლო ერთის აღნიშვნა მაინც მინდა დამთავრებისას, რომ თუ მას კიდევ უწერია ბოროტებისა და საყოველთაო გავერანებისაგან თავის დახწევა, თუ ნათელი სიმართლისა სავესებით არ შთამჰქრალა, თუ დაშრეტულ ნებისყოფისა და სულის აღორძინების შესაძლებლობა ესქატოლოგიურ საყოფელში არ არის გადასროლილი. — მაშინ აღმოჩნდებიან ის ძალნიც, რომლებიც განგოზილათ ააფრილებენ დღეს ტალახში ამოსვრილ მორალის დროშას: „და ვითარცა იწყოს ამან ყოველმან ყოფად, აღიხილენით თვალნი და აღიპყრენით თავნი თქვენნი, რამეთუ მოწვენულარს გამოხსნა თქვენი“ (ლუკა 21,28).

რ. ინგილო

წერილები იტალიაში

ფაშიზმი, მუსოლინი, თანამედროვე იტალია... ამ საგანზე მრავალი წიგნი დაიწერა სხვა და სხვა ქვეყნებში და კვლავ მრავალი დაიწერება. ჩვენი გამოცემის ზომა არ გვაძლევს ამ საკითხთა ასე ვრცლად განხილვის საშუალებას. მაგრამ საგანის ვრცლად შეხება ყოველთვის არ ნიშნავს კიდევ მის ღრმად განხილვას. ამ წერილებით ჩვენ გვინდა დავაკმაყოფილოთ ქართველი მკითხველის მხოლოდ მინიმალური მოთხოვნილება. უმთავრეს და უფრო ძირეულ მოვლენათა აღნიშვნა მას მისცემს ერთგვარ გასაღებს გასაგებად და გასაცნობად მრავალ ამბავთა და ნაწერთა, რომელთაც ის ხვდება ყოველ-დღიურ ცხოვრებაში.

ყოველ დიდს საზოგადოებრივ მოძრაობას, რაც კი უხილავს მსოფლიო ისტორიას მრავალ საუკუნეთა მანძილზე, მოეპოება თავისი მამა-მთავარი, გამომწყეები, მეთაური და ხელმძღვანელი, სულის ჩამდგმელი და განსახიერება. ასეთ მოძრაობას ყოველთვის ჰყავს იდეისა და აზრის მიმცემი და ასევე მისი ორგანიზატორი, ძალთა შემაკავშირებელი და მოქმედების, საქმიანობის საკის მპყრობელი. დიდი საზოგადოებრივი დაჯგუფება ყოველთვის ჰქმნის ერთგვარს თავისებურს მორალს, ზნეობრივს სახეს და ამ სფეროშიდაც მას ზწირად გამოუჩნდება პიროვნება, რომელიც იქცევა ასეთი მორალის შემქნელად და გამოსახულებათ. იშვიათია მოვლენა, როდესაც ერთი პიროვნება იქცევა დიდი მოძრაობის ყველა ამ თვისებათა წყაროდ და მატარებლად. ბენიტო მუსოლინი უთუოდ ასეთი პიროვნებაა ფაშისტურ მოძრაობისათვის და აქედან ნათელია, თუ რამდენათ შესისხლხორცებული და შედუღებულია მასთან მთელი მისი არსება.

ამის გამო, რასაკვირველია, ფრიად ძნელია ბენიტო მუსოლინის მოღვაწეობაში და მის ბუნებაში გამონახვა და გამოყოფა ისეთი მხარეებისა, რომელიც შეიძლება მივიჩნიოთ საკუთრივ მის პიროვნულ საკუთრებად, მისი განსაკუთრებული მეობის ანარეკლად. ადამიანი ფრიად რთული ერთეულია, როგორც ფიზიკურად, ისევე და. კიდევ უფრო, სულიერად; მისი სხეული მრავალ მილიარდ უჯრედებიდან შესდგება და ეს მილიარდი უჯრედი არასოდეს არის დალაგებული. საესებით ერთნაირად. ამით აიხსნება, რომ ადამიანთა შორის მრავალი მოიპოება მსგავსება და ერთფეროვანობა, მაგრამ არასოდეს სრული იდენტელობა. ადამიანის სული კიდევ უფრო რთული აგებულობისაა, უფრო მრავალ ფეროვანი და მის შე-

მადგენელ ნაწილებსაც რომ უჯრედები უწოდოთ, ამ უჯრედთა რიცხუი უთუოდ განუზომელად უფრო დიდია. ამის გამო ვერც ერთი მოვლენა ადამიანის ცხოვრებისა, ვერც კერძო და საზოგადოებრივი ვერ დაიფლობს და დაიპატრონებს ადამიანის სულის მთელს შემადგენლობას. მუდამ დარჩება ამ მოვლენასთან არ შეერთებული და არ შეხორცებული სულის ნაწილები. თითქოს ბუნება მუდამ ზრუნავს იმაზე, რომ ერთხელვე შექმნილი ინდივიდუალობა სავსებით არ გაქრეს და სავსებით მეორენი არ გადავიდეს. ქვემოდ ჩვენ შევეხებით ფაზისტურ შოძრაობის აღმოცენებასა და იქ დავინახავთ, რა ძალა და ღირებულება შეჰქმნა ამ დიდს ეროვნულს მოძრაობას მისმა მამა-მთავარმა.

ხოლო ამ ჟამად ჩვენ გვინდა აღვნიშნოთ მუსოლინის მოღვაწეობის ზოგიერთი მხარე. რომელიც ასევე ამ დიდი მოძრაობის ჯამში მოთავსდა, მაგრამ იქ დარჩა. როგორც განსხვავებული, მუსოლინის განსაკუთრებით თვისებათა გამოსახულებად, რომელიც მას დარჩებოდა ყოველს სხვა პირობათა და გარემოებებში. იქნებოდა ის ფაზისტური, თუ სხვა ნაციონალურ საქმის მონაწილე, იტალიის სახელმწიფო მოღვაწე, როგორც მრავალი სხვანი, თუ მხოლოდ ჟურნალისტი და ხალხური ტრიბუნი.

ჩვენ, რასაკვირველია, არ ვფიქრობთ ყველა ასეთ თვისებათა კვლევა-ძიების მოხდენას. ეს მოითხოვს საგანის ფრიად ღრმად შესწავლას და ეს საგანიც ისეთი ბუნებისაა, რომ ხშირად ასეთი ღრმა კვლევაც შესაძლოა მკითხაობად გადაიქცეს.

ბენიტო მუსოლინი, იტალიურ სოციალისტურ პარტიის ერთ-ერთი მეთაური, ახალგაზრდა ტრიბუნი და ნიჭიერი ჟურნალისტი, მსოფლიო ომის დასაწყისშივე იღებს ახალ გეზს, სოციალისტური პარტიის ოფიციალურ ხაზიდან ფრიად განსხვავებულს. სოციალისტური პარტია, თანახმად თავის დოგმისა, ზავს იცავს და არა მარტო იტალიისათვის, არამედ საზოგადოთ. მუსოლინი ომს ქადაგობს და ეროვნულ მიზნების გასანაღდეבלად მსოფლიო ომში ჩარევას მოითხოვს; ის ჰქმნის თავის გამოცემას, აარსებს ინტერვენციონისტთა რევოლუციონურ ჯგუფს და უპირდაპირდება არა მხოლოდ თავის სოციალისტურ პარტიას, არამედ ყველა სხვა პოლიტიკურ დაჯგუფებებს, რომელნიც ასევე ნეიტრალიტეტს იცავენ. იტალია ერევა მსოფლიო ომში და მუსოლინიც ჯარისკაცად მიდის. ომში ის შიმშიე ჭრილობას იღებს, უბრუნდება მწერლობას და მოქმედებას და

ანახლებს ახალ დაჯგუფების საქმეს. 1919 წელს ის აარსებს „ბრძოლის ფაშოს“ პირველ რაზმებს ტურინოში, ბოლონში, პიზაში და სხვაგან, რაც ფაშოთა რომის 1921 წლის ნოემბრის კონგრესის შემდეგ ნაციონალურ ფაშისტურ პარტიათ ცხადდება. უკვე 1920 წლიდან იწყება ფაშისტურ რაზმების აქტიური ბრძოლა კომუნისტებთან, რომელნიც აქტიურ რევოლუციონურ ბრძოლას იწყებენ, გაფიცვებს აწყობენ და შემდეგ ნამდვილ სამოქალაქო ომს აჩაღებენ. კომუნისტები თავის მხრივ ჰქმნიან წითელ გვარდიას და გაფიცვებთან ერთად მთელ სამრეწველო რაიონებს ხელში იგდებენ, ქარხნებს იკავებენ და იქ იკალათებენ. ამ ბრძოლაში ორივე მხარე ხშირად მიმართავს იარაღს და სისხლის ღვრა იწყება. ხელისუფლება თავს ვერ ართმევს ასეთს მდგომარეობას, თუმცა სხვა და სხვა პოლიტიკური კომბინაციები ეწყობა პარლამენტში, და მთავრობებიც ხშირად იცვლება.

ეს პროცესი დასრულდა 1922 წლის ოქტომბრის დამლევის, როდესაც ფაშისტურმა პარტიამ გადაწყვიტა სახელმწიფოებრივი საქის რევოლუციონური გზით ხელში ჩაგდება. მუსოლინიმ ყველა ფაშისტური რაზმების მიბილიზაცია გამოაცხადა და 26 ოქტომბერს დაიწყო რომზე გალაშქრება. ფაქტას სამინისტრო გადადგა; იგი მოწოდებით მიმართავს ერს და სააღყო წესების გამოცხადების დეკრეტს ურდევს მეფეს. აქ იწყება გადამწყვეტი მომენტი, რომლის მსგავსი რომს მრავალი არ უხილავს თავის ხანგრძლივ ისტორიის მანძილზე.

იტალიის მეფემ დეკრეტს ხელი არ მოაწერა, ხოლო ფაშისტური ლაშქრის ბელადი კვირინალში მოიწვია. არ არის ადვილი სისწორით წარმოდგენა იმ განცდებისა, რომელიც ექნებოდა მუსოლინს იმ წუთში, როდესაც მას მეფის ბრძანება გადაეცა. მას უნდა შეეჩერებინა რომისაკენ მსვლელობა და უნდა დაეტოვებინა თავისი ლაშქარი. რაოდენ დიდი ნდობა იყო საჭირო მეფისადმი, მაგრამ ესეც ხომ არ იყო საკმარისი? ის მიდიოდა მტრების ბანაკში, სადაც ადვილად გამონახავდნენ საშვალებას, რომ არც მეფის სიტყვა და რღვეულიყო და არც მუსოლინის საქმეს მისცემოდა გამარჯვება. რა მდგომარეობაში ჩავარდებოდა ეს ფაშისტური ლაშქრობა, უკეთუ მის ბელადს მოლაპარაკებით შეიქცევდნენ ხანგრძლივად, უკეთუ დაიწყებდნენ კომპრომისების ძებნას? და უკეთუ მუსოლინი არ წავიდოდა დიდს კომპრომისებზედ, ხომ იყო შესაძლებელი, რომ ეს შეჰქმნიდა ახალს მდგომარეობას ორივე ბანაკში? ფაშისტურ ძალებში იგი მერყეობას შეიტანდა, ხოლო მოწინააღმდეგე ბანაკს გაერთიანებდა და მომზადებისათვის დროს მისცემდა. მეორეს მხრივ,

იმ ხანად ბრძოლა სწარმოებდა ორი ძალის შორის. ერთს მხარეზედ იყო ფაშისტური პარტია და მეორეზე ზედ-ნაკლებად ყველა ძველი პოლიტიკური დაჯგუფებები. განვილილ წელთა მაგალითების მიხედვით მუსოლინს ნაანგარიშევი ჰქონდა, რომ რომზე ვალანჭრებით იგი საბოლოოდ დაამარცხებდა ამ ძალებს და სახელმწიფოებრივ საქეს ფაშისტურ პარტიას ჩააბარებდა. მაგრამ ჯერ კიდევ არ იყო ამ ბრძოლაში შესული მესამე ძალა — სამეფო ტახტი, სავოის დინასტია, რომელსაც დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა გლეხობასა და მთელს ხალხში და მისი ჯარი, რომელსაც სრულიად არ შეხებია სამოქალაქო ომის ალი და რომელსაც მეთაურობდენ მარშალი დიაცი და ლენერალი ბადოლიო... როგორ დააფასებდა ეს მესამე ძალა ფაშისტურ ლაშქრის გადამწყვეტ ნაბიჯს? მისთვის ხომ არ იყო საიდუმლო, რომ ამ ფაშისტურ ლაშქრის დიდი ნაწილი უკიდურესი აზრებით იყო შეპყრობილი სოციალურს საკითხებში და საკმარად გაქლენილი რესპუბლიკანური სულისკვებით? რით შეიძლება და გამართლება გადამწყვეტ ბრძოლისათვის დარაზმულ ძალის დატოვება და თვით მისი ბელადის მტრის ბანაკში დესპანათ წასვლა? უსაზღვრო ნდობით მეფისადმი, თუ რაინდული სულის გამოძახილით, რომ არავის ჩათვალა მუსოლინისათვის ასეთი მოწყვეის არ-მილება, ან თვის მაგიერ სხვისი გაგზავნა ერთგვარ სულმოკლეობად, სიმხდალედ?

მუსოლინი წარსდგა მეფის წინაშე. მეფემ გამოუცხადა მას, რომ მთავრობა მოითხოვს მისგან საალყო წესების გამოცხადებას და ფაშისტურ რევოლუციის წინააღმდეგ ჯარის გამოყვანას. მაგრამ მე უარყავი ეს გეგმა, მთავრობის გადადგომას ხელი მოვწერე და ახალი მთავრობის შედგენას თქვენ განდობთო, დასძინა მეფემ. მეფის ამ სიტყვებზე მუსოლინმა ისტორიული სიტყვებით უპასუხა: „მე ვიბარებ იტალიას დაქსაქსულს და დაუძღურებულს და მალე მას ჩავაბარებთ გაერთიანებულსა და ძლიერს“—ო.

ძნელად საანგარიშოა და ასაწონავი, თუ რომელმა მხარემ გამოიჩინა ამ ორ პიროვნებათა შორის მეორისადმი მეტი რწმენა და ნდობა 1922 წლის 26 — 29 ოქტომბრის გადამწყვეტ წუთებში, და ასევე ძნელად გამოსაცნობია, თუ რომელმა მხარემ გამოიჩინა მეტი რევოლუციონური გადაწყვეტილება და გაბედულება — მუსოლინმა, რომელიც მუდამ იყო რევოლუციონერი, თუ სამეფო გვირგვინის მატარებელმა ვიქტორ ემანუელმა, რომელმაც პირველად და ასე ფართოდ გაუღო რევოლუციას თავის კვირინალის სასახლის კარები.

ასე მოხდა ამ ორი ძალისა და პიროვნების არა მარტო დაზავება, არამედ დამეგობრება და შედუღება და ის არასოდეს დარღვეულა მას შემდეგ. რასაკვირველია, ყოველდღიური პოლიტიკის ხელმძღვანელი, მმართველი პარტიის ბელადი და დიქტატორი უფრო სჩანდა ქვეყნის სათავეში, ვიდრე სუვერენი. მუსოლინის პიროვნება ამის გამო თითქოს ჩრდილავდა მეფისას. ამით ისარგებლეს სასახლეს დაახლოვებულ ზოგიერთმა წევრებმა და ამ მოვლენის ნიადაგზე ინტრიგის ქსელების გაბმა განიზრახეს. მაგრამ საკმაო იყო, რომ მეფეს შეემჩნია მასთან დაახლოვებულთა გადაკრულ-გადმოკრული სიტყვების ბუნება, რომ მკაცრი ბრძანება მიეცა მის ავტორისათვის, რომ მასთან არავის გაეხედა მუსოლინის მოქმედების რაიმე დავაში და კრიტიკა. მაგრამ მეფის შემდეგ რჩებოდა ახალგაზდა მისი მემკვიდრე და სამეფო ოჯახის სხვა წევრები. ეხლა იქ დაიწყო ფარული ქსელების გაბმა, მაგრამ აქაც უშედეგოდ. მუსოლინს, რასაკვირველია, აფრთხილებდნენ ამის შესახებ. ხოლო მისი რეაქცია სულ სხვა იყო, ვიდრე მოელოდნენ მისი მახლობელნი. თუ ინტრიგის ავტორები, მუსოლინმა აქტიურად ჩააბა მეფის ოჯახის წევრები სახელმწიფოებრივ საქმიანობაში. ტახტის მემკვიდრე განსაკუთრებულ უფლებით აღჭურვილ წევრად მიიწვია სენატში და ასევე მთავრობაში ყველა დიდი საკითხების გადაჭრის დროს. ამავე დროს ტახტის მემკვიდრე თვითონ ირჩევს მოღვაწეობის სფეროს და მხედრულ საქმეში ჩაება, როგორც ჩვეულებრივი მხედარი. სამეფო გვარეულობის სხვა წევრებიც პასუხისმგებელ პოსტებზე იქმნენ მოწვეული სახელმწიფოებრივი ცხოვრების სხვა და სხვა დარგში.

დარჩა კიდევ იტალიის ძველი არისტოკრატია — მეფისა და პაპის თავადაზნაურობა. გასაგებია, რომ მათ შორის ბევრი იქნებოდა მეტად აღშფოთებული იმით, რომ ვიღაც მკედელის შვილი ბელადობს იტალიას და ერთგვარად კიდევაც ჩრდილავს საეპისკოპოსოს დინასტიას. ამ წრეთა მრავალი სალონები გადაქცეული იყო ერთგვარ ფარული ოპოზიციის ბუდეთ და იქ წარმოებული ღვარძლიანი მიოტქმა - მოოტქმა ხშირად სცილდებოდა ამ სალონების კედლებს. გასაგებია, რომ მუსოლინის თანამშრომლები ადვილად ვერ შეურიგდებოდნენ ამ მოვლენას, ხოლო თვით მუსოლინი მას ადვილად იტანდა და ამ წრეთა მიმართ არავითარ რეპრესიებს არ მიჰმართავდა. წინააღმდეგ ამისა, მრავალი ამათვანი ინიშნებოდა საპასუხისმგებლო პოსტებზე, რომელიც მათთვის ადვილად მისაწვდომი არ იყო წინეთაც. როდესაც იტალიას მათი სისხლის მეთაურობა ჰყავდა. ამბობენ, რომ ეს ფარული კამპანია და მიოტქმა - მოოტქმა საესეებით აღმოიფხვრა მხოლოდ აბესინიასთან ომის დაწყების შემდეგ.

დარჩა კიდევ ერთი მოხუცი თავადი, მალტიის ორდენის გროს-მაისტერი. ამ ორდენის მეთაური, ორდენის საშუალო საუკუნეებში მიღებულ სტატუტის მიხედვით, სუვერენ მეფეთა რანგის მატარებელია და ის მუდამ უხერხულობას განიცდიდა ოფიციალურ ცერემონიების დროს იმ შიშით, რომ მეფის გვერდში მაზე ახლო მუსოლინი არ მოხდომოდა. მუსოლინმა ეს დიდი სიძნელეც გადალახა და თვითონ ცდილობს არ ჩააყენოს ეს პატივცემული მოხუცი უხერხულს მდგომარეობაში...

ამრიგად, ფაშისტური რევოლუცია მტკიცედ დაუკავშირდა სამეფო ტახტს და გახდა მისი საიმედო დამცველი. მაგრამ იტალიაში აქვს თავისი რეზიდენცია მეორე ტახტს და დინასტიას, მსოფლიო კათოლიკური ეკლესიის ტახტს. რომის იმპერიის დამხობის შემდეგ ეს ტახტი ინახავდა კიდევ მრავალ ელემენტებს რომაული იმპერიისა. ძველი რომის იმპერიის ნანგრევებზე რომ ეს საეკლესიო იმპერია არ აღმართულიყო, ვინ იცის როგორი იქნებოდა იტალიის ბედისწერა? მთელს მსოფლიოში ფესვებ გადგმულმა რომაულ ეკლესიამ მრავალი გზა და ასპარეზი გამოუნახა იტალიელთა შემოქმედების ყოველ დარგს — მატერიალურს თუ სულიერს პეტრე მოციქულიდან დაწყებული რომის საეკლესიო ტახტს 260 პაპი ბრძანებლობდა. ამით შორის ფრიად მცირეა არა იტალიელთა რიცხვი, ხოლო საეკლესიო თავადების, კარდინალების უმრავლესობას მუდამ იტალიელები შეადგენდნენ. ეს ძალა მრავალი მნიშვნელოვანი ძაფებით აკავშირებდა რომთან მსოფლიოს ყველა კუთხეებს და მით ამაგრებდა იტალიას ეკონომიურად, უდიდეს ასპარეზს უქმნიდა მის ხელოვნებას, მწერლობას და ერის ყოველივე შემოქმედებას.

გაერთიანებული იტალიის სამეფომ, 1870 წელს, ომით დაიპყრო და შეიერთა რომი, სადაც პაპი იყო ერთად ერთი სუვერენი, როგორც სასულიერო, ასევე საერო ცხოვრებისა. კათოლიკურ ეკლესიის საჭის მპყრობელი ჩაიკეტა ვატიკანის კედლებში და ამის შემდეგ, 60 წლის მანძილზე, არც ერთი პაპი მის ზღუდეს არ გადასცილებია, რომ ფეხი არ დაედგა იტალიის სამეფოს მიწაზე. შემდეგ წელს იტალიის სამეფომ გამოსცა გარანტიის კანონი, რომელშიდაც აღთქმულ იყო პაპის ტახტის მდგომარეობის მოგვარება იტალიის სამეფოში, მაგრამ ეს განუხორციელებელი დარჩა.

ფრანჩესკო კრისპის, გარიბალდის თანამებრძოლს, დიდს პოლიტიკურ მოღვაწეს, რომელსაც იტალიელი ფაშისტები სთვლიან ერთ ერთ თავის წინამორბედათ, ნათქვამი აქვს ამ საგანზე: ვინც ამ „რომაულ დავას“ მორიგებით დაავიკრავინებს, იგი დაიკავებს რჩეულთა შორის რჩეულის ადგილს იტალიის ისტორიაში. მაგრამ სამოცი

წლის მანძილზე ვერავინ შესძლო ამ ორი, სასულიერო და საერო ძალის შეთანხმება და შერიგება. ვერც საერო და სასულიერო სუვერენებმა და ვერც მთავრობებმა, რომელნიც მუდამ იყვნენ კარგი კათოლიკეები და კათოლიციზმის დამცველნი.

ამ მიმე და მწვავე საკითხის მშვიდობიანად გადაჭრა შესძლო ბენიტო მუსოლინიმ, რომელიც მთელი თავისი წარსული მოღვაწეობით მეტად დაშორებული იყო ორივე მოდავე სამყაროს. სადავო საკითხები შეეხებოდენ ორივე მხარისათვის ფრიად რთულს ინტერესებს, საგარეო და საშინაოს, ტერიტორიალურსა, ეკონომიურსა, ფინანსიურს და კულტურულს. 1929 წლის, ლატარნის ხელშეკრულებაში მოიპოვეს მათ ღირსეული გადაჭრა ორივე მხარისათვის მისაღები და დამაკმაყოფილებელი

უთუოდ განსაკუთრებული ინტუიციური შინაგაძნობა იყო საჭირო ამ საქმის მთელი მნიშვნელობის გასათვალისწინებლად იტალიისათვის, და ასევე უდიდესი ნიჭი პოლიტიკური არქიტექტურისა, რომ ასეთი მტკიცე ზავი და თანხმობა დამკვიდრებულყო საუკუნოვან ბრძოლათა და უთანხმოებათა ნიადაგზე.

საყურადღებოა აგრეთვე გამარჯვებულთა დამოკიდებულება იმ პოლიტიკურ ძალებთან, რომელთაც ფაშიზმმა წაართვა ძალაუფლება. ამათთან ფაშისტებს აქტიური ბრძოლა ჰქონდათ რამოდენიმე წლის მანძილზე, ბრძოლა, რომელიც ხშირად სისხლის ღვრით თავდებოდა. ბუნებრივია, რომ ეს ძალები იარაღს არ დაჰყრიდენ ახალს პირობებში და ისიც ბუნებრივია, რომ ფაშისტური წრეები გაყდენთილი იქნებოდენ ამ ძალების მიმართ შურის ძიების გრძნობითა და მათი სასტიკად დასჯის წყურვილით. დანაღვარ სისხლის გავლენაც რომ არ ყოფილიყო. ისტორიის მრავალ მაგალითის მიხედვით, პარტიულ თუ პიროვნულ დიქტატურას ისედაც ახასიათებს სიმკაცრე და მოწინააღმდეგეთა მიმართ სასტიკი მოქცევა. უთუოდ მუსოლინის პიროვნულ თვისებებს უნდა მიეწეროს ის გარემოება, რომ მისმა რეჟიმმა აიციდინა არამც თუ ეს შურისძიების გზა, არამედ დიქტატორულ რეჟიმისათვის ნორმალურ დონეთ მიჩნეული სიმკაცრეც.

მე ვფიქრობ, რომ ასეთს აზრს იზიარებენ უკვე თავის გულში ისინი, ვინც სულ სხვა რამეს მოელოდენ და 1922 წლის ფაშისტური რევოლუციის შემდეგ უცხოეთში გაიხიზნენ. ამათი დიდი უმრავლესობა დაბრუნდა უკვე იტალიაში, ხოლო ვინც არ დაბრუნებულა, ამათშიდაც ბევრი უთუოდ ისეთებია, რომელნიც სამშობლოში

- არ ბრუნდებიან არა შურის ძიების შიშით, არამედ მრავალ სხვა მიზეზით.

ფაშისტურმა რეჟიმმა, რასაკვირველია, ფრიად შეეკეცა მოქალაქის უფლებები. მაგრამ არა ისე ფართედ, როგორც ეს ბევრს აქვს წარმოდგენილი. უფლებების შეეკეცა შეეხო მხოლოდ პოლიტიკურ სფეროს. სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში არ არის დაშვებული სხვა დაჯგუფებათა მოქმედება, გარდა ფაშისტურისა. ამის მიხედვით, შეზღუდულია პოლიტიკური პრესის თავისუფლება. ხოლო რაც შეეხება პიროვნულ, მოქალაქობრივ, ოჯახურ ლა სხ. უფლებებს, აქ ძალაშია ძველი კანონები და ზოგან კიდევ უფრო გამაგრებული სწორედ ამ უფლებათა სასარგებლოდ. ფაშისტების წინააღმდეგ მებრძოლთა ძალებიდან ბევრი უცხოეთში გაიხიზნა, მაგრამ ვაცილებით მეტი თავის ქვეყანაში დარჩა. მათ არ უხილავს რეპრესიები ძველი მოღვაწეობისათვის. სამართლიანობა მოითხოვს აღენიშნოს, რომ ახალი მათი მოქმედებათა შესახებაც არ ყოფილა დაწესებული მკაცრი წესები და სასჯელი. ამ ხუთმეტი წლის მანძილზე მრავალი შეთქმულება იქმნა აღმოჩენილი ფაშისტური რეჟიმის წინააღმდეგ. კიდევ მეტი, თვით მუსოლინის მოკვლის ცდაცაა ჰქონდა ადგილი და ისიც ექვს-ჯერ, და ერთხელ დაჭრილიც იქმნა. არც ერთს ასეთს აქტვს არ მოჰყოლია სიკვდილით სასჯელი არამც თუ შეთქმულობის მომწყობთა დამხმარე, თანამგრძობ და მშობელ-ნათესავისა, როგორც ხშირად მომხდარა სხვაგან ასეთს შემთხვევაში. არამედ შეთქმულობათა და ტერორისტულ აქტების ფიზიკურ მონაწილეთათვისაც.

ვფიქრობ, რომ მუსოლინის შეურიგებელ, მაგრამ პატიოსან მტრებსაც არ გაუძნელდებოთ იტალიის ბელადის პიროვნების ასეთი ზომიერი და ჰუმანიური ბუნების დანახვა. არც ის უნდა გახდეს სადავო, რომ მუსოლინის ასეთმა თვისებებმა ფრიად მნიშვნელოვანი კავლენა იქონია მის მიერ შექმნილს მოძრაობასა და იტალიის პოლიტიკურს და სოციალურს სინამდვილეზე.

ფაშისტური რევოლუციის დროინდელ მუსოლინის შეურიგებელ მოწინააღმდეგეთაგან დღეს მრევალნი იმყოფებიან მის მახლობელ თანამშრომელთა წრეში, და თავის მოღვაწეობის დროს ნათლად ხედავენ, თუ რამდენად შემცდარი იყო წინანდელი მათი წარმოდგენა ფაშისტურ მოძრაობის შესახებ. ამას მკითხველიც დაინახავს, როდესაც ჩვენ ფაშისტურ წყობის უმთავრეს საფუძვლებს განვიხილავთ. ფაშიზმის პატიოსანი მოწინააღმდეგენი ვერ უარჰყოფენ, რომ ფაშიზმის მიერ პოლიტიკურ თავისუფლების შეზღუდვა არ აღმოჩნდა ისე ფართე, როგორც ისინი ჰფიქრობდენ. შეზღუდვა შეეხო

ასეთს სფეროს, სადაც ხალხის ფართე მასებს არ ჰქონდათ დიდი რეალური ინტერესი. ეს უფლებათა შეზღუდვა დააწვა უმთავრესად აქტიურ მომუშავე პარტიის წევრებს და პოლიტიკურ პრესის მუშაკთ, რომელნიც უთუოდ მთელი მოსახლეობის რიცხვის ერთს მეათედს პროცენტსაც არ შეიცავს. ეს შეზღუდვა რამოდენიმედ, რასაკვირველია, თვით ხალხისთვისაც იქნებოდა საგრძნობი, რომ მას არ მიელო ამის ნაცვლად მისთვის გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი კომპენსაცია სოციალურსა და ეკონომიურს სფეროში. ამ სფეროში ინდივიდუალურ უფლებათა შეზღუდვა შეეხო კაპიტალისტურ წრეებს და შეეხო მათ ფრიად საგრძნობლივ. ამ წრის ეკონომიური ძალა ფაშისმს არ გაუფლანგავს, არამედ იგი შეემატა ხალხის ფართე მასებს. პოლიტიკური დემოკრატიის შეზღუდვას მოჰყვა სოციალური დემოკრატიის გაძლიერება და ამით აიხსნება, რომ იტალიის მშრომელთა მასები არა ძალდატანებითა და მოტყუილებით, არამედ საეხსებით თვალხილულად, სრულის ანგარიშით უჭერენ მხარს ამ რეჟიმს. ეს მასები ნათლად ხედავენ, რომ მუსოლინის ფორმულა: სიმდიდრისა და სიღარიბის შორის მანძილი უნდა შემოკლდესო, არ არის ცარიელი სიტყვა. არამედ ფაშისტური პოლიტიკის რეალური გეზი.

ვინც სახელმწიფოებრივს ცხოვრებას უდგება რეალისტური საზომით, მისთვის ვერ გახდება ყოველს მდგომარეობაში მისაღებად თუ არ მისაღებად პოლიტიკური წრისა თუ კერძო პიროვნების დიქტატურა სახელმწიფოში. სადაო იქნება მხოლოდ მიზანი ასეთი სისტემისა და დაფასება მდგომარეობისა, როდესაც ის მყარდება. მაგრამ არც ის უნდა იყოს სადავო, რომ დიქტატურის ბუნებაში მუდამ მოიპოება მისი გადაგვარებისა და ამ სისტემის უარყოფით მხარეთა გაძლიერების ელემენტები. ამიტომ ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა დიქტატორის პიროვნულ თვისებებსა და ბუნებას. ამით აიხსნება, რომ მსოფლიო ისტორიაში მრავალი მოიპოება დიქტატორი, მაგრამ ამ დიქტატურის ღირსეულად მატარებელთა რიცხვი ფრიად მცირეა. მუსოლინის უკანასკნელი ხუთმეტი წლის მოღვაწეობა იძლევა საკმაო საბუთს იმისა, რომ მისი სახელი დიქტატორთა ამ მცირე რიცხოვან გუნდში მოთავსდება.

თავისუფალ ყაზახთა მოძრაობა

აქამდე ყაზახობის ისტორია ცნობილი არ იყო, რადგან რუსეთის მეფის მთავრობა 200 წლის განმავლობაში განგებ მალავდა (ხშირად სპობდა კიდევ) ისტორიულ საბუთებს და ცნობებს ყაზახობის წარმოშობის და მათი საუკუნოების განმავლობაში თავისუფლად არსებობის შესახებ.

თვით ყაზახობა იცნობდა თავის წარსულს, მხოლოდ ზეპირ-გადმოცემებით და სიმღერებით. ყაზახებს არ ყავდათ საკმაო ინტელიგენცია (თუ რატომ, ამას ქვევით მოგახსენებთ), რომელსაც შეეძლო ეკვლია ისტორიული საბუთები თავიანთ თავისუფალ წარსულზე.

რუსეთის რევოლუციის შემდეგ გაიხსნა არხივები, ალაპარაკდენ ისტორიული საბუთები და თვით რუსული წყაროების და მიხედვით ყაზახობის ფართო მასებისათვის შესაძლებელი შეიქმნა თავიანთ წარსულზე სიმართლის გაგება.

ყაზახთა ისტორიის კვალი მიდის ღრმად საუკუნეების სივრცეში. მისი ჰასაკი არის არა ნაკლებ 1000 წლისა. ის უფროსია თვით მოსკოვის სახელმწიფოს ისტორიაზე.

საგაზეთო წერილი საშუალებას არ გვაძლევს ვილაპარაკოთ ვრცლად ყაზახების წარმოშობაზე და მის განვითარებაზე საუკუნოების განმავლობაში, ერთი თვალის გადავლებით კი სურათი შემდეგია.

ბიზანტიური წყაროების მიხედვით, დონის ყაზახების სახელმწიფო არსებობდა ჯერ კიდევ რუსების გაქრისტიანებამდე ე. ი. 988 წლამდე ქ. შ.

საშუალო საუკუნოებში ყაზახებს ჰქონდათ მდ. დნებრზე, დონზე და ვოლგაზე ვეებერთელა საზოგადოებანი ე. ი. რესპუბლიკები, არსებული ატამანებით და სალაშქრო წრეებით (პარლამენტი). კარგათ მოწყობილი ჯარით და სხვა. ეს რესპუბლიკები გზავნიდენ თავიანთ ელჩებს (ეგრეთ წოდებ. საზამთრო სტანიცებს) მეზობელ სახელმწიფოებში; თვით რუსის ისტორიკოსების კარამზინის, სოლოვიოვის და სხვა ცნობებით, „მოსკოვიაში“ ყაზახებს ჰყავდათ თავიანთი ელჩები ჯერ კიდევ იოანე მესამეს (მე-15 საუკუნე) და შემდეგ პირველი რომანოვების დროს, მე-18 საუკუნის დასაწყისამდე. რუსის მეფეები არამც თუ ითმენდენ მათ თავიანთ კარზე, არამედ ეპყრობოდენ ისეთი ყურადღებით, როგორც სხვა უცხო სახელმწიფოს ელჩებს.

რუსული არაკი, შესახებ იმისა, რომ ვითომც ყაზახები არიან

შთამომავლობა რუსეთიდან გაქცეული „ხოლოპ“-ებისა, არის სრული უვიცობა. რუსები ამას ასწავლიდენ თავის ყაზახებს და სხვებსაც, რადგან მათთვის ასეთი „ისტორია“ ხელსაყრელი იყო. მოსკოვიდან დონზე გარბოდენ პოლიტიკური ემიგრანტები. ცნობილია ძველი თქმულება: „დონიდან გაცემა არ არის“. ყაზახთა ქვეყნებში გაიქცა მრავალი „ბოიარი“-ც მოსკოვის მიერ განადგურებულ დამოუკიდებელ „დიდი ნოვგოროდის“ სამთავროდან. მაგრამ პოლიტიკური ემიგრანტები მიდიოდენ უკვე არსებულ ყაზახთა სახელმწიფოებში და იქ თანდათან ხდებოდა მათი „ნატურალიზაცია“ ე. ი. გაყაზახება. დაბოლოს თვით რუსული ისტორიის და მიხედვით, მოსკოვიდან ყაზახებთან გლეხებს შეეძლოთ გაქცევა 1594 წლის (მათი მებატონეებთან მიმაგრების კანონის გამოსვლის) შემდეგ და ცნობილია (თუ გნებავთ იმავე რუსული ისტორიიდან), რომ ამ დროისათვის ყაზახებს ჰქონდათ თავიანთი „რესპუბლიკები“ და კარგათ მოწყობილი ჯარი და პოლონელები ცდილობდენ მათ მიმხრობას, რუსეთის წინააღმდეგ. რუსის გლეხი და ყაზახი — თავიანთი ხასიათით, ზნე-ჩვეულებით, სულით და ცხოვრების წესით — ეს ორი სხვა და სხვა სამყაროა და არც ერთი ჭკუათმყოფელი ადამიანი არ დაიჯერებს, რომ მთელი ყაზახობა ე. ი. ზაპაროჟიეს — დონის, ურალის, ყუბანის და სხვა, წარმოსდგება რუსის „მუჟიკებისაგან“.

ყაზახები არსებობდენ პარალელურათ, დამოუკიდებლათ მოსკოვის არსებობასთან ერთად. გაძლიერებულმა რუსეთმა ისინი თან და თან დაიპყრო, დაიმორჩილა, ზოგი მათგანი კი თითქმის სრულიად მოსპო. მაგ. ზაპაროჟიესა და ვოლგის ყაზახობა, რომლებიც რუსეთმა სრულიად აყარა მდ. დნეპრიდან და ვოლგადან და გაფანტა ყოველი მხრივ.

პირველათ თავიანთი დამოუკიდებლობა დაკარგეს იაიკისა და ვოლგის ყაზახებმა მე-16 საუკ. ბოლოს და მე-17 საუკ. დასაწყისში. შემდეგ მე - 18 საუკუნის დასაწყისში, დონის ყაზახებმა, პეტრე პირველის დროს. მათ მიჰყვა ზაპაროჟიე, რომლებიც სასტიკი და შეუპოვარი ბრძოლების შემდეგ ეკატერინე მეორეს დროს მე-18 საუკუნოს ბოლოს იქმნენ გარეკილი თავიანთ მიწა - წყლიდან. მათი დიდი ნაწილი წავიდა ემიგრაციაში, ოსმალეთში; მეორე ნაწილი კი რუსების მიერ დარიგებულ იქმნენ „სოლდათებად“ სხვა და სხვა ციხე - სიმაგრეებში, საიდანაც გარბოდენ და სახლდებოდენ ჩრდილოეთ კავკასიაში (მდ. ყუბანზე). 1828 — 29 წლებში, რუს-ოსმალეთის ომისა და კავკასიის ნაწილის დაპყრბის შემდეგ, რუსეთის მთავრობამ დარჩენილი ზაპაროჟიელები, ოსმალეთიდან დაბრუნებულ-

ლებთან ერთად, დაასახლა იქვე მდ. ყუბანზე ე. ი. დღევანდელ ყუბანის ოლქში. დაახლოვებით იმ ხანებში დონიდან ყუბანზე გადასახლდა დონის ყაზახების ერთი ნაწილი, ე. წ. ხაზის ყაზახები (ლინენიე). აქედან წარმოიშვა დღევანდელი ყუბანის ყაზახობა.

ყაზახობა აწარმოებდა რუსეთის წინააღმდეგ სასტიკ ბრძოლებს ჯერ თავისუფლების შესანარჩუნებლათ და შემდეგ მის აღსადგენათ. მაგ. ცნობილია იაიკის (დღევანდელი ურალის) ყაზახების აჯანყება მე-17 საუკუნის ბოლოში. იქვე აჯანყება მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში, ცნობილი ემელიანე პუგაჩოვის მეთაურობით. რომელსაც მიემხრო სხვა დაჩაგრული ერები (კალმიკები, ყირგიზები, ბაშკირები და სხვა). ამ აჯანყებამ კინალამ წაუღია რუსეთის სახელმწიფო; რუსეთი მაშინ გადაარჩინა გენერალმა მიხეილსონმა, ტომით გერმანელმა.

დონზე იყო მთელი რიგი აჯანყებების; მაგალ. პეტრე დიდის დროს, ატამან ბულავეინის აჯანყება. კიდევ სტეფანე რაზინის ბრძოლები მდ. ვოლგაზე და სხვა. ყაზახების ეროვნული ბრძოლა გრძელდებოდა მე-19 საუკუნის ბოლომდე. მაგ. ბრძოლა პოლკ. გრუზინოვის, ატამან ეფრემოვის და სხვების. დაბოლოს, 1872 წელს ყუბანზე მოხდა აჯანყება, რომელიც რუსეთმა სასტიკად ჩააჭრო.

გავრცელებული აზრი შესახებ იმისა, რომ ვითომც მეფის რუსეთში ყაზახები იყვნენ კმაყოფილნი თავინათი მდგომარეობით, არ შეეფერება სინამდვილეს. ყაზახობა ეწეოდა სამჯერ უფრო მძიმე სამსახურს, ვიდრე რუსის გლეხი. სამხედრო ვალდებულება ხშირად სრულიად ანადგურებდა ნივთიერად ყაზახს. ის გადიოდა ჯარში თავის ცხენით, ტანსაცმელით და სამხედრო მოწყობილებით; იყო ხშირი შემთხვევები, როდესაც ჯარიდან დაბრუნებულ ყაზახს ვალის გადასახდელათ „ტორგში“ მოჯამაგირედ ყიდდენ.

საუკუნეებით შერჩენილ ყაზახთა უფლებას მეფის მთავრობა თან და თან კვეცდა. მისი მიზანი იყო ყაზახთა სრული გარუსება (ისე, როგორც სხვა არა რუს ხალხების); ამ მიზნით ყაზახთა მიწა-წყალზე ასახლებდენ რუსეთის შიდა გუბერნიებიდან ასეულ ათას გლეხებს, რომლებსაც ყაზახები „ინოგოროდცებს“ უწოდებდენ. ყაზახობის და ამ „ინოგოროდცებს„ შორის მუდამ იყო შუღლი და მტრობა. რუსეთის სამოქალაქო ომის დროს კი მათი ბრძოლა გადაიქცა სისხლის - მღვრელ შეტაკებებათ.

მეფის მთავრობა არ აძლევდა საშუალებას ყაზახებს, რომ მათ მიეღოთ განათლება და აერჩიათ რაიმე ხელობა, გარდა სამხედროსი. უმაღლესი სასწავლებლის კარები მათთვის დაკეტილი იყო. როდესაც ყაზახებმა ითხოვეს, რომ მათთვის მიეცათ ნება გაეხსნათ თავი-

ანთ ხარჯზე გიმნაზია, ყველა ინსტანციებში უარი მიიღეს. დაბოლოს, როდესაც 14 წლის სიარულის შემდეგ მათმა არზამ მიაღწია მეფემდე, რუსეთის იმპერატორმა ნიკოლოზ მეორემ ზედ წააწერა: „არ მესმის რათ უნდათ ყაზახებს გიმნაზია! გიმნაზიის ადგილას არ აჯობებდა საჯირითო მოედანი“? (მანეყი); ნიკოლოზი, (30 — 11 — 1905 წელი). იგივე მთავრობა ადგენდა ყაზახების სრულიად ყაზახების ე. ი. მათი რუსის გლეხებათ გადაქცევის პროექტებს. ამ პროექტების განხორციელებას ხელს უშლიდენ ომები, ომის მოახლოებისათანავე პროექტებს გვერდზე სდებდენ და ყაზახებს კვლავ ეფერებოდენ. გასაგები მიზეზების გამო, ისინი კარგი მეომრები იყვნენ.

რომ ყაზახები არ იყვნენ კმაყოფილნი თავისი მდგომარეობით, ეს იქიდან სჩანს, რომ რუსეთის სათათბიროში ყაზახთა მხარეები გზავნიდენ ოპოზიციონურათ განწყობილ დეპუტატებს.

საბჭოთა მთავრობა დღეს ამ ამბავს სიტყვა - სიტყვით იმეორებს. ის ძალაუფლება, რომელიც 18 წლის განმავლობაში ლამობდა ყაზახობის სრულ ფიზიკურ მოსპობას, დღეს როდესაც ჰაერში თოფის წამლის სუნი დატრიალდა, ყაზახობას სიყვარულს უხსნის; ადგენს სპეციალურ ყაზახურ დივიზიებს ძველი უნიფორმებით (წითელი ქუდებით, ლამპასებით და სხვა ზიზილ-პიპილებით). დღეს ისტორია მეორდება.

თუ ყაზახებს ჰქონდათ რუსეთის მეფის ენდარმების სახელი, ამაში ყაზახებს ა რმიუძღვისთ ბრალი. ექვს-მილიონიანი ერი, ჩავარდნილი ას-მილიონიან რუსეთის ბრჭყალებში, რასაკვირველია, გადაქცეული იყო სათამაშოთ; ეს ამბავი არა ერთ და ორ ერს მოსვლია. ნუ დაგავიწყდებათ, რომ როდესაც 1905 — 6 წლებში ყაზახები იგზავნებოდენ სხვა და სხვა დამსჯელ ექსპედიციებში, მათ სტანიცებში იყო მღელვარება; ზოგიერთები აჯანყდენ კიდეც; მაგურუპის ყაზახის პოლკი თავის ნებით დაბრუნდა სტანიცებში; გეოგინის სტანიცა ზარბაზნების ცეცხლით იქმნა დამორჩილებული.

დღეს, როდესაც ემიგრაციაში, ყაზახთა ნაციონალისტები ლაპარაკობენ ყაზახურ სახელმწიფოს შექმნაზე, ისინი არაფერს ახალს არ იგონებენ.

როდესაც 18 წლის წინეთ, რუსეთის იმპერიის ნანგრევებზე აღმოცენდა მთელი რიგი დამოუკიდებელ სახელმწიფოებისა, მათ რიცხვში იყო ყაზახური რესპუბლიკებიც. ყაზახების აშკარა ეროვნულ განწყობილებაზე, რუსეთის რევოლუციის შემდეგ, ლაპარაკობენ თვით რუსის გენერლები (თავიანთ მემუარებში) დენიკინი, ვრანგე-

ლი, კრასნოვი და სხვები. „რათ გვინდა ჩვენ რუსეთი; მისგან მხოლოდ უსიამოვნება და ჩაგვრა გვექონდა“-ო.

„განა ჩვენ შეგვიძლია რუსეთის გადაჩენა? ან და რისთვის, რა კი თვით რუსეთს არ სურს თავის დახსნა; აღსდგეს ისე, როგორც ჩვენ და თვით იხსნას თავის თავი“-ო. ასე ბჭობდნენ 1917 წელში ყაზახური მასები. ამაზე მოგვეთხრობს არა რომელიმე ყაზახობის პატრიოტი, არამედ მეფის ერთგული გენერალი კრასნოვი (იხ. რუსეთის რევ. არხივი, ტომი 5). მაშინ ყაზახობის პოპულიარული ლოზუნგი იყო: „რუსეთი საფრთხეშია — მოუსვათ ნიჩაბი მშობლიურ ნაპირისაკენ“.

ფაქტიურად ყაზახობა (მაგ. დონის) რუსეთს ჩამოშორდა ჯერ კიდევ 1917 წლის მაისში, როდესაც გაიხსნა პირველი დონის „სალაშქრო წრე“ ე. ი. პარლამენტი. მისმა პირველმა თავჯდომარემ გახსნიას განაცხადა: „**1917 წლის განმავლობაში გაუქმებულ პირველ სალაშქრო წრეს გახსნილათ ვაცხადებ**“-ო. ამ სიტყვებში, დონის პარლამენტი, თავის ავტორიტეტული თავჯდომარის პირით დემონსტრატულათ აცხადებდა, რომ ყაზახობა არასოდეს არ შერიგებია რუსულ ოკუპაციას, რომ მოსკოვის მორჩილება მას მიაჩნდა იძულებითად და დღეს ის აღადგენს თავის დამოუკიდებლობას, შეწყვეტილს იძულებით რუსეთის იმპერატორ პეტრე პირველის მიერ.

ფორმალურათ დონის ყაზახობის რუსეთიდან გამოყოფა კი მოხდა 1918 წლის სექტემბერში, როდესაც დონის პარლამენტმა მიიღო თავის სახელმწიფოს კონსტიტუცია, რომლის პირველი მუხლი აღიარებს, „დონის უდიდესი ლაშქარი არის დამოუკიდებელი სახელმწიფო, დამყარებული ერის უფლებათა საფუძვლებზე“. ამ პარლამენტმა დააფუძნა დონის ეროვნული დროშა; აღადგინა ძველებური ღერბი და ბეჭედი; გააბა კავშირი მეზობელ სახელმწიფოებთან და გერმანიასთან და სხვა.

ანალოგიური მოვლენები მოხდა სხვა ყაზახთა ქვეყნებში, მაგალ. ყუბანში, სადაც ჯერ კიდევ 1917 წლის აპრილში მოწვეულ იქმნა რადა და ფაქტიურად შედგენილ იქმნა ყუბანის მთავრობა; ეს ყველაფერი მოხდა რუსეთის დროებით მთავრობის დასტურის გარეშე და მისი სურვილის აშკარა წინააღმდეგ.

იმავე რაღამ 1917 წლის ოქტომბრის დასაწყისში მიიღო ყუბანის კონსტიტუცია და ფორმალურათ შეადგინა ყუბანის მთავრობა. ამის საპასუხოთ დროებით მთავრობის კომისარმა (რომელიც იყო წარგზავნილი ყუბანში ისე, როგორც სხვა პერიფერიებში, მაგ. კავკასიაში) შეიტანა გადადგომის ქალაქი, საგულისხმოდ და დამახასიათებელია ის, რომ ეს გადადგომის ქალაქი დროებით მთავრო-

ბის კომისარმა მისცა არა თვით დროებით მთავრობას, არამედ ყუბანის რადის მიერ არჩეულ ყუბანის მთავრობას. ამის შემდეგ ყოველგვარი დამოკიდებულება ყუბანსა და მოსკოვს შორის შეწყდა.

რუსეთის ნგრევის დღეებში ყაზახებმა აღადგინეს თავიანთი ადრინდელი თავისუფალი სახელმწიფოებრივი არსებობა ეტნოგრაფიულ და ისტორიულ საზღვრებში. მათ ჰქონდათ დამოუკიდებელი რესპუბლიკების ყოველგვარი ატრიბუტები: 1. სახელმწიფო კანონები (კონსტიტუცია), 2. პარლამენტი, 3. არჩეული ატამანი (პრეზიდენტი), 4. მთავრობა, 5. ჯარი, 6. სასამართლო და სხვა.

ამ რიგათ უახლოეს წარსულში ყაზახთა დამოუკიდებელი რესპუბლიკების არსებობა უდავო ფაქტია. ყაზახთა ბრალი არ არის, რომ მათი სახელმწიფოებრივი ნორმალური ცხოვრება და განვითარება დარღვეულ იქმნა გარეშე ძალისაგან (თეთრი და წითელი რუსეთის მიერ) ამით ყაზახებს ერთი წუთითაც არ დაუკარგავთ უფლება დამოუკიდებლათ არსებობის.

ყაზახური პარლამენტები და მთავრობები ურჩევდნენ ყაზახებს, არ ჩარეულიყვნენ რუსეთის შინაგან საქმეებში, მაგრამ თვით რუსეთი (ჯერ თეთრი, შემდეგ წითელი) ჩაერია ყაზახთა შინაურ ცხოვრებაში.

ცნობილია, რომ ყოფ. რუსეთის პერიფერიებზე, განსაკუთრებით კი სამხრეთში, ანტიბოლშევიკური ძალების სათავეში ჩადგნენ რუსის გენერლები. როდესაც ბოლშევიკებმა მოინდომეს ყაზახური მხარეების სრული დაპყრობა, ყაზახობაც ადგა წითელი რუსეთის წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში ყაზახობა უნებლიეთ გახდა მოკავშირე დენიკინის თეთრი არმიის, უთანასწორო ბრძოლაში ყაზახობას არ ჰქონდა დრო და საშუალება ეძიათ უკეთესი მოკავშირეები.

ომი ბოლშევიკებთან ყაზახობისათვის იყო ბრძოლა ეროვნული თავისუფლებისათვის. თეთრებისა და წითლებისათვის კი ეს იყო სამოქალაქო ომი. ე. ი. შეიარაღებული კლასიური ბრძოლა.

ამიტომ იყო, რომ როდესაც ეს ომი გადავიდა რუსეთის საზღვრებს შიგნით, მან ყაზახობისათვის დაკარგა მნიშვნელობა. დენიკინისა და ყაზახების ინტერესები დიამეტრალურათ ერთმანეთს დაუპირდაპირდნენ. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ როდესაც ყაზახები ქმნიდნენ თავიანთ რესპუბლიკებს, რუსის დენერლები (დენიკინი და სხვები), აგრეთვე რუსეთიდან გამოქცეული და ყაზახობის ფალდას ქვეშ შემალული რუსის პოლიტიკური მოღვაწეები, იყვნენ მეტად უკმაყოფილო ყაზახთა პატრიოტიზმით, მაგრამ სანამ ყაზახობას ფრონტზე ყავდა 60.000 კაცი, დენიკინს კი (სხვებთან ერთად) მხოლოდ 12.000; სანამ მთელი სამხედრო მომარაგება მოდიოდა დონის

ყაზახობის საშუალებით უკრაინიდან და გერმანელებიდან, დენიკინი და მისი ზემოთ მოხსენებული მეგობრები მხოლოდ ჩუმათ ღრენდენ.

როდესაც ყაზახების საშუალებით ბოლშევიკები იქნენ გარეკილი, გერმანელები წავიდნენ და მათ ნაცვლათ გამოჩნდნენ მოკავშირეები, რომლებიც არ სცნობდნენ ყაზახობას და სამხედრო დახმარებას უწყევდნენ მხოლოდ დენიკინს, ყაზახები გახდნენ სამხედრო მომარაგების საქმეში სრული დამოკიდებული დენიკინისა და მოკავშირეებისაგან, რადგან მათ თავიანთ ტერიტორიაზე არ ჰქონდათ სამხედრო ქარხნები და საწყობები. (მეფის მთავრობა განგებ არ აწინებდა ყაზახთა ოლქებში ასეთებს). ეს გარეობა ყაზახებს ხელფებს უბოროკავდა და ამიტომ იყო, რომ ყაზახების მიმართ დენიკინი გათამამდა. სოროებიდან გამოძვრენ მთლიანი, დიდი რუსეთის პატრიოტები და აყუფდნენ ყაზახების წინააღმდეგ. მათ იწყეს მოკავშირეების (ინგლის — საფრანგეთის, რომლებისთვისაც მაშინ უცხო იყო ყაზახთა ეროვნული მისწრაფებანი) დახმარებით, ყაზახთა რესპუბლიკების დაცემის ცდა. ამნაირათ დამოკიდებულება ყაზახობასა და თეთრ არმიას შორის გამწვავდა. მათ შორის დამყარდა აშკარა მტრული განწყობილება.

1919 წლის 27 ივნისს ქ. როსტოვში თეთრი არმიის „ოხრან-კა“-მ მოკლა მზაკვრულათ (დამით, ბნელი კუთხიდან) ყუბანის პარლამენტის თავჯდომარე, ყაზახობის შეუპოვარი პატრიოტი ნ. ს. რიაზოვოლი. მკვლელები იყვნენ რუსის ოფიცრები; დაპატიმრებულ იქმნა მხოლოდ ერთი. გასამართლების დროს დამცველი ამტკიცებდა, რომ რიაზოვოლი, როგორც ყაზახების ნაციონალისტი, იყო მთლიანი რუსეთის მტერი და ამიტომ მოითხოვდა ბრალდებულის გამართლებას. რუსულმა სასამართლომ მკვლეელი გაამართლა.

იმავე 1919 წლის ნოემბრის პირველ რიცხვებში „განუყოფელი“ რუსეთის პატრიოტი გენერ. ვრანგელის ბრძანებით გენ. პოკროვსკი ახდენს ყუბანის სატახტო ქალაქ ეკატერინოდარის სახმედრო ოკუპაციას. ყუბანის რადა გარეკეს. ყუბანის ჟოფ. შინაგან საქმეთა მინისტრი, პარიზის დელეგაციის წევრი, ყაზახობის დაუცბრომელი პატრიოტი, მღვდელი კულაბუხოვი ჩამოახრჩვეს და ზედ წარწერა გაუყეთეს: „რუსეთის ღალატისათვის“. მთელი რიგი ყაზახობის ცნობილი პატრიოტები ქ. კონსტანტინეპოლში გააძევეს.

ამ დარბევის მიზეზი იყო მრავალი — მთავარი კი ის, რომ ყაზახები აწესებდნენ თავიანთ სახელმწიფოს და სცდილობდნენ რუსული თეთრი არმიის „მფარველობისაგან“ სრულ განთავისუფლებას. საბაბი კი შეიქმნა ყაზახების დელეგაციის მიერ მეზობელ მთიულ რესპუბლიკის მთავრობასთან საკავშირო მეგობრული ხელშეკრულების

**დადება. ეს აქტი რუსების მიერ იქმნა ცნობილი, რუსეთისადმი ლა-
ლატათ.**

ყაზახობის უფლებათა ასეთმა ბარბაროსულმა ფეხქვეწ გათელ-
ვამ ყაზახების ფილა აავსო. დანიკინმა, ვრანგელმა და კ — ამ მო-
სკრეს ის შტო. რომელზედაც თვით ისხდენ. მათ თვით გაითხარეს
საკუთარი საფლავი რიაბოვოლის და კულაბუხოვის ვერაგულათ
მკვლელობით.

ამის შემდეგ ყაზახობას არ სურდა თეთრი არმიის რიგებში და
მათ გვერდით სისხლის ღვრა. ყაზახობისათვის ერთნაირად მიუღე-
ბელი შეიქმნა, როგორც წითელი, ისე თეთრი რუსეთის უღელი.

ყაზახობამ იწყო ფრონტის მიტოვება და ანტიბოლშევიკური
ფრონტიც ამის შემდეგ მალე დაინგრა.

როდესაც დამარცხებულმა თეთრმა გენერლებმა იწყეს თავიან-
თი ჯარების ნაშთთა ყირიმში მოგროვება, იქ მათ აღარ სურდათ ყა-
ზახების შეშვება. ყაზახის ჯარის ნაწილები მოხვედრილი შავი
ზღვის ნაპირებზე — კეცხლსა და წყალს შორის — ამათ ელოდნ
გემებს ყირიმში გადასასვლელათ. მაშინ როდესაც ქალაქ ნოვორო-
სიიდან გადაყვანილ იქმნა რუსული არმიის (გენ. კუტეპოვის) ყველა
ნაწილები, ყაზახებს მხოლოდ დაპირებებით კვებავდნ. რუსების
განკარგულებაში იყო მთელი შავი ზღვის ფლოტი. ინგლისის ად-
მირალმა სკიმურმა განაცხადა: „ოღონდ ზღვაში გავიდეს რუსის
მხოლოდ ერთი ნაღმოსანი, მაშინ ყველა ინგლისური გემები გავლენ
ყაზახების გადმოსაზიდათო“. მაგრამ რუსული გემები არ მიდიოდნ.

ყაზახები მოატყუილეს. მათ უღალატეს და ბოლოს ღვთის ანაბა-
რათ მიატოვეს. ამ ნიადაგზე ყაზახთა და რუსის სარდლობას შო-
რის მოხდა მთელი რიგი შეტაკებებისა. დონის ლაშქრის სარდალი
გენ. სიდორინი იმდენათ იყო გაშმაგებული **რუსების ვერაგობით,**
რომ უნდოდა თვით გენ. დენიკინის მოკვლა. ინგლისის გენერ. ხოლ-
მენის ჩარევამ გადაარჩინა დენიკინი (იხ. გ. რაკოვსკის წიგნი: „სამო-
ქალაქო ომი სამხრეთ რუსეთში, თეთრების ბანაკში). შემდეგ გენ.
სიდორინი და მისი შტაბის უფროსი ყირიმში გასამართლეს და მი-
უსაჯეს ოთხი წლის პატიმრობა. **ყუბანის ყაზახობის ატამანი გენ.**
ბუკრეტოვი კი გენერ. ვრანგელმა ერთ დროს (ყირიმში) დაპატიმ-
რებულათაც კი გამოაცხადა, მიუხედავთ იმისა, რომ ატამანის პი-
როვნება (ისე როგორც რესპუბლიკის პრეზიდენტის) **ხელუხლებე-**
ლია. შავი ზღვის ნაპირებზე (ნოვოროსიიდან საქართველოს საზღვ-
რამდე) მყოფ დაახ. 160.000 ყაზახიდან ყირიმში მოხდა არა უმე-
ტეს 25.000 კაცისა და ესენიც იქმნენ გადაყვანილი უკანასკნელ წუ-
თებში (მათი ნაწილი ყირიმში გადავიდა საქართველოს ტერიტორიი-

დან). ყაზახების უმრავლესობა იქმნა მიტოვებული, გაიფანტა და წავიდა მთებში ე. წ. მწვანე ჯარში.

ყაზახების დიდ ნაწილს ჰქონდა სურვილი საქართველოში გადმოსვლის ბოლშევიკების წინააღმდეგ ბრძოლის გაგრძელების მიზნით. მაგრამ საქართველოს მთავრობა მათ სთვლიდა დენიკინის ჯარის ნაწილებათ და არ ჰქონდა მათდამი სათანადო ნდობა. ამავდროს (1920 წლ. მარტი — აპრილი) მოსკოვში საბჭოთა რუსეთთან მოლაპარაკებას აწარმოებდა საქართველოს განსაკუთრებული ელჩი რაც დასრულდა 7 მაისის ხელშეკრულებით. ყაზახების საქართველოში შემოშვება კი ამ მოლაპარაკებას ხელს შეუშლიდა.

არ შემიძლია აგრეთვე არ აღვნიშნო ყაზახებთან მეგობრული განწყობილების კიდევ ერთი ხელიდან გაშვებული შემთხვევა. 1918 წლის ზაფხულში, როდესაც ქართულმა ჯარმა გაანთავისუფლა წითლებიდან საქართველოს შავი ზღვის ნაპირები, ქ. ეკატერინოდარში გაგზავნილ იქმნა დელეგაცია თეთრ არმიის სარდლობასთან მოსალაპარაკებლათ საგარეო საქმეთა მინისტრის ბ. ევ. გეგეჭკორის და გენ. მაზნიაშვილის შემადგენლობით. ამათ მოლაპარაკება აწარმოეს გენ. ალექსეევ და დენიკინთან, რომლებთანაც შეთანხმება შეუძლებელი აღმოჩნდა. შესაძლოა იგი უფრო ნაყოფიერი იქნებოდა, რომ გადადგმულ ყოფილიყო ნაბიჯები. მაშინ არსებულ ყაზახთა მთავრობებთან შესათანხმებლათ.

როგორც ხედავთ, ყაზახთა ეროვნულ მოძრაობას აქვს გრძელი ისტორია; ის არ დაწყებულა ემიგრაციაში (როგორც ამას გაიძახიან რუსები). სწორედ ემიგრაციაში ეს მოძრაობა განვითარდა ისეთ წრეებში, სადაც ეს ყველაზე ნაკლებათ იყო მოსალოდნელი. ემიგრაციაში რუსის თეთრ ჯართან წამოვიდა მეტ წილათ ყაზახობის ის ნაწილი, რომელიც კიდევ ატარებდა ილიუზიებს რუსეთზე და თავის მომავალს კიდევ აკავშირებდა დამარცხებულ თეთრი ჯარის ბედთან. აი სწორედ ასეთ ნიადაგზე აღმოცენდა ემიგრანტული თავისუფალ ყაზახთა მოძრაობა და 9 წლის წინათ იწყო გამოსვლა ჟურნალ „თავისუფალ ყაზახობამ“ (დღემდე გამოვიდა 215 ნომერი). ეს ჟურნალი სდგას თავისუფალ, დამოუკიდებელ ყაზახეთის შექმნის პლატფორმაზე.

როგორც ჟურნალის რედაქტორი ინჟ. ბილი ამბობს, 9 წლის წინეთ, ემიგრაციაში, „თავისუფალი ყაზახობის“ მიმდევრები ერთ ოთახში მოთავსდებოდნენ. დღეს კი მათი „სტანიცები“ და „ხუტორები“ მოფენილია მთელი დედამიწის ზურგზე და ატარებენ თავისუფლებისათვის ბრძოლაში დაღუპულ ყაზახთა პატრიოტების საპატიო სახელებს.

დღეს ყაზახობა, როგორც აქ, ემიგრაციაში, ისე იქ, სამშობლოში დარწმუნებულია საბოლოოთ, რომ რუსეთის სახელმწიფოებრივ სისტემასთან კავშირი მათ უმზადებს სრულ განადგურებას ქონებრივად და მოსობას ფიზიკურად. ყაზახობისათვის დღეს ნათელია, რომ მათ არამც თუ შეუძლიათ, არამედ ვალდებულიც არიან ეძებონ რუსეთის ბრწყალებიდან განთავისუფლების გზები. ამისათვის შესაფერი საერთაშორისო პოლიტიკური მდგომარეობაც თან და თან დგება.

ვუსურვოთ თავისუფალ ყაზახობას მოკლე ხანში მტერზე საბოლოო გამარჯვება და გაერთიანებული აღდგენილი თავისუფალი ყაზახეთის გამოცხდება.

გრ. აბულაძე

პარიზი, 25 — 12 — 1936 წ.

ქართულ - სომხთა დამოკიდებულების შესახებ

„სამშობლოს“ პოზიცია ამ საკითხზე საცესებით გარკვეულად იყო გამჟღავნებული ამ უკანასკნელ წელთა მანძილზე. ასევე საკმაოდ ცნობილია შეხედულება ამ საგანზე იმ მიმართულებისა და პარტიის, რომელთა აზრს ჩვენი ჟურნალი გამოსახავს. ჩვენ არ დავფარავთ, რომ წარსულში ეროვნულ - დემოკრატიული მიმართულებისა და შემდეგ პარტიის პოზიცია ამ საგანზე იყო გაცილებით უფრო შეურიგებელი. ვიდრე საქართველოს სხვა დაჯგუფებებისა.

რუსეთის პოლიტიკამ ფრიად გააღრმავა ქართულ - სომხური უთანხმოებანი, რომელნიც წარსულში უმთავრესად საეკლესიო საკითხების გარშემო იყრიდნენ თავს. ქართველებსა და სომხებს შორის დაქსაქსულობისა და ერთმანეთისადმი მტრობის დანერგვის მიზნით მან მოაწყო ოსმალეთიდან გადმობეჭვილ სომხების მასსიურად ჩასახლება საქართველოში, და მიიღო მრავალი სხვა ასეთი ღონისძიებანი, ეკონომიური და ადმინისტრაციული.

გასაკებია, რომ რეალურ ეროვნულ პოლიტიკის ნიადაგზე მომქმედი ეროვნულ - დემოკრატიული მიმართულება ენერგიულ ბრძოლას აწარმოებდა ასეთი პოლიტიკის წინააღმდეგ საქართველოს ცხოვრების ყველა ასპარეზზე. მაგრამ იგივე ჩვენი წრეები ნათლად ხედავდნენ, რომ რუსეთის მზაკერულ განზრახვებისაგან თავდაცვისათვის საუკეთესო და ყველაზე რადიკალური გზაა სომხობასთან სა-

ერთო ენის გამოძებნა და მისი გახდენა ერთგულ მოკავშირეთა და თანამებრძოლად საერთო ინტერესების დაცვის მიზნით. განვილილ საუკუნის სამოციან წლებიდან დაწყებულ მრავალ მოლაპარაკებასა და შეთანხმების ცდას ჰქონია ადგილი სომხურ საზოგადოებრივ წრეებთან ჩვენი მიმდინარეობის წარმომადგენელთა თაოსნობით.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ რუსული იმპერიალიზმის ბოროტი ზედგავლენა კავკასიელ ერთა ურთიერთობაზე საგრძნობლივ შემცირდა და მით შეიქმნა უკეთესი პირობები ხელოვნურად გაღვივებულ უთანხმოებათა შენელებისა და ლიკვიდაციისათვის.

ჩვენმა პარტიამ ორგანიულ მონაწილედ გაიხადა სომხური წრეები მრავალ, მის მიერ დაფუძნებულს საქმეში, როგორც იყო სოფლის მწარმოებელთა საზოგადოებებისა და ვაჭარ - მრეწველთა და სხვა ეკონომიური კავშირები, რომელნიც შემდეგ გაერთიანდნენ სასოფლო - მეურნეობისა და სავაჭრო - სამრეწველო პალატებში, ამის შემდეგ ჩვენმა პარტიამ პოლიტიკური შეთანხმება დაამყარა სომხურ წრეებთან, რომლის შემწყობით სომხურ უმცირესობას ღირსეული ადგილი უნდა დასთმობოდა საქართველოს საკანონმდებლო, საქალაქო და საერობო ორგანოებში. მართალია, ეს იყო შეთანხმება საქართველოში მობინადრე სომხობასთან, მაგრამ იგი უთუოდ გააადვილებდა საქართველოს შეთანხმებას სომხეთის რესპუბლიკასთან, რომლის შესახებ მოლაპარაკება სწარმოებდა მეზობელ რესპუბლიკების მთავრობათა შორის, იგი დიდათ შეუწყობდა ხელს ამ საქმეს, ვინაიდან ქართველ - სომეხთა უთანხმოებათა უმთავრესი მოვლენანი საქართველოს სომხებთან ურთიერთობის ნიადაგზე იყო აღმოცენებული.

ჩვენი პარტია ასეთს მუშაობას აწარმოებდა, როდესაც ქართველ-სომეხთა დამოკიდებულობაში შეიქრა ფრიად მძიმე მოვლენა, რომლისმსგავსი არასოდეს უხილავს ჩვენს ერთა მრავალ - საუკუნოვან მატთანეს. მაგრამ ამანაც ვერ მიატოვებინა ჩვენს პარტიას აღებული გეზი და ეს შეთანხმება მან დაამყარა ქართველ-სომეხთა ომის მიერ შექმნილს დამძიმებულ ფსიქოლოგიურ ატმოსფერაში. ამ შეთანხმების ხორცწესხმა შეუძლებელი გახადა სულ რამოდენიმე კვირის შემდეგ საქართველოზე საბჭოთა რუსეთის მიერ მოხდენილ თავდასხმამ, მაგრამ ასეთი საქმის მორალურ ფესვებს რუსების ხიშტები, რასაკვირველია, ვერ აღმოფხვრიდნენ.

ჩვენი პარტია ამავე გზით მიდის ამის შემდეგაც და იგი მოლაპარაკებას ჰმართავს სომხურ პოლიტიკურ წრეებთან, ისევე როგორც საქართველოს სხვა პოლიტიკურ პარტიებთან. გაერთიანებული

ფრონტის შესაქმნელად რუსეთის ახალი ბატონობისაგან განთავისუფლების მიზნით.

ასევე ემიგრაციაში იგი ცდილობს სომხურ წრეების დაახლოვებას საერთო კავკასიურ ბრძოლის საქმესთან, როდესაც მისი თაოსნობით არსდება პირველი კავკასიური კონფედერატიული ორგანიზაცია 1924 წლის დამლევს. ამის შემდეგაც ჩვენს პარტიას არა ერთი ნაბიჯი გადაუდგამს ამ მიმართულებით ისევე, როგორც ქართულ და ჩვენი მეზობლების სხვა ოფიციალ და არა ოფიციალ დაჯგუფებებს. ამავე მიმართულებით მუშაობდა ჩვენი პარტია სხვა მეზობლების მიმართ და იგი მონაწილე იყო და არის ყველა მნიშვნელოვანი ცდისა, რომელსაც ჰქონია ადგილი უკანასკნელი ოცი წლის მანძილზე კავკასიულ ერთა ძალების ერთი ბრძოლისა და მოქმედების პლატფორმაზე გაერთიანების მიზნით.

ყოველივე ზემოთმოხსენებულის შემდეგ ნათელი უნდა იყოს ის საზომი, რომლითაც უდგება, და მიუდგება მომავალში, ჩვენი ჟურნალი და მიმართულება კავკასიის ნიადაგზე აღმოცენებულ ყოველს საქმესა და გამოწყებას. მისთვის ცუდია და მიუღებელი ყოველივე, რაც აფერხებს და ხელს უშლის კავკასიურ ძალთა ერთობის დამყარების საქმეს და მიზანშეწონილია და სასარგებლო, რაც მას ხელს უწყობს და აადვილებს.

ამის მიხედვით ჩვენ ვერ მოვიწონებთ „სომხურ - ქართულ უნიონის“ მოწოდებასა და ბიულეტენს. ამ გამოსვლამ ფრიალ არა სასურველი შთაბეჭდილება მოახდინა აზერბეიჯანელთა, მთიელთა, ქართულ და, ვფიქრობთ, თვით სომხურ წრეებზე.

უკანასკნელ წელთა განმავლობაში სომხურ პოლიტიკურ წრეების განწყობილება დიდათ დაუახლოვდა სხვა მათ მეზობელთა პოლიტიკურ წრეების გეზს. ჩვენს ქვეყნებში დამყარებული ვითარება და ჩვენს გარეშე მომხდარი მრავალი მნიშვნელოვანი ცვლილებანი, ბუნებრივია, მოქმედობენ კავკასიის ყველა ერებზე. სავსებით მომზადდა ნიადაგი საერთო პოლიტიკურ პლატფორმაზე შეთანხმებისა კავკასიის ყველა აქტიურ ძალთა კოორდინაციისათვის.

სამწუხაროდ, ასეთს მომენტში, „სომეხ - ქართულ უნიონის“ სახელით გამოცემულმა მოწოდებამ ბევრს შეუქმნა შთაბეჭდილება, თითქოს ქართველი და სომხური პოლიტიკური ძალები შორდებიან საერთო კავკასიურ პლატფორმას და ცალკე ირაზმებიან.

გასაგებია, რომ ამ გარემოებას გამოიყენებდნენ ისეთი ძალები, რომელნიც ებრძვიან და ხელს უშლიან კავკასიულ ერთა კავშირსა და თანხმობას. რომ ასეთი გამოსვლა ცუდს რეაქციას გამოიწვევდა კავკასიურს წრეებში, ამის წინასწარ გათვალისწინება არ იყო ძნელი.

ყოველს შემთხვევაში იგი ნათელი გახდა მოწოდების გამოცემის შემდეგ. პირველსავე დღეებშივე, და მის ავტორებს ჰმართებდათ ამისათვის ანგარიშის გაწევა. საჭირო იყო განმარტება, რომ მოწოდებას ასეთი მიზანი სრულიად არ ჰქონდა დასახული, რომ მისი დედა-აზრი იგივეა. რაც სხვა კავკასიურ ძალების გამოცემებისა და ის სრულიად არ ჰქმნის რაიმე ახალს პოლიტიკურს დაჯგუფებასა და ბლოკს, და მხოლოდ აყენებს კავკასიურ წრეთა წინაშე საერთო პლატფორმაზე დაუყონებლივ გაერთიანების საჭიროების საკითხს. ასეთი განმარტება შემდეგ მოწოდების ავტორებს თავის მხრივ შეეძლოთ ესაყვედურნათ სხვებისათვის, რომ მათ ასე დიდი მნიშვნელობა მისცეს „უნიონის“ გამოსვლის ფორმას, როდესაც მისი შინაარსი არ იძლეოდა საკმაო საბუთს ასეთი იქვეებისათვის.

ამიერიდან მაინც უნდა გაკეთდეს ასეთი განმარტება და, იმედია, ამის შემდეგ აღარავინ მოინდომებს ამ გამოსვლით გამოწვეულ შთაბეჭდილების გამწვავებას, და კავკასიელ ერთა აქტიურ ძალების შეთანხმების საქმე ნორმალურს გზას დაუბრუნდება და, საერთო ინტერესების კარნახით, მოკლე ხანში დადებითად დასრულდება.

საერთო პლატფორმის გარშემო შეთანხმება და კავკასიურ აქტიურ ძალთა კოორდინაცია ბუნებრივად გაუხსნის გზას მრავალ საქმესა და მოქმედებას ძველ უთანხმოებათა ნიადაგზე აღმოცენებულ ატმოსფეროს გარდასაქმნელად. კეთილმეზობლური და მეგობრული განწყობილების დასაფუძნებლად მეზობელ ერთა ფართე მასსებში. ამ ასპარეზზე ამოქმედდებიან კულტურული და საზოგადოებრივი ძალები და ამ ნიადაგზე წარმოიშებიან დაჯგუფებანი და საზოგადოებანი, როგორც საერთო კავკასიური, ასევე ქართულ - სომხური, სომხურ - აზერბეიჯანული და სხ., ვინაიდან კავკასიელ ერებს აქვთ საერთო პოლიტიკური ინტერესები და მიზნები, ხოლო მათი უთანხმოებანი არასოდეს ყოფილა ასე საერთო, არამედ იყვნენ ქართულ-სომხური, სომხურ - აზერბეიჯანული, აზერბეიჯანელ - მთიელთა და სხ. უთანხმოებათა დაცხრომისათვის მუშაობაც. ნაწილობრივ ამავე გზით იწარმოებს. მართალია, ამ უკანასკნელი, ფართე საზოგადოებრივი მუშაობისათვის ნორმალური ასპარეზია ჩვენი ქვეყნები, ჩვენი ერები, მაგრამ ემიგრაციასაც აქვს ამ მხრივ თავისი მცირე არე და სფერო.

ერთა შორის განწყობილების საქმე მეტად ფაქიზი საქმეა. საუკეთესო განზრახვებით, მაგრამ შეუფერებელი მეთოდით მისი შეხება ხშირად იძლევა მეტად ცუდს შედეგებს და ამის გამო ამ მიმართუ-

ლებით მოქმედების დროს ყველას გემართებს დიდი სიფრთხილე და წინდახედულობა. ჩვენ მუდამ უნდა გვახსოვდეს ის არა ნორმალური ვითარება, რომელშიდაც ვიმყოფებით, და, ასევე, ჩვენი ეროვნული ბუნება და ხასიათი. შინაურულს ურთიერთობაში ჩვენ ხშირად არაფრად ვიმჩნევთ აჩქარებულს, მსუბუქსა და გაუფრთხილებელს მოქმედებას. ხოლო გარეშეებთან დამოკიდებულებაში მუდამ ვცდილობთ შევინახოთ საკუთარი ღირსება და სიღარბისილე, ხოლო სხვებისადმი პატივი, ლოიალობა და მორიდება, და სხვებისაგანაც ამასვე მოვითხოვთ.

გ. მუსხელიშვილი

(ნეკროლოგი)

გიორგი (გიგიშა) მუსხელიშვილი დაიბადა 1901 წელს, ტფილისში. ის იყო შვილი საქართველოში ცნობილ ექიმის და საზოგადო მოღვაწის ვახტანგ მუსხელიშვილისა, რომელიც შემდეგ გახდა ქართული უნივერსიტეტის ერთი დამაარსებელთაგანი და პროფესორი, ვიდრე მიიცვლებოდა.

გიგიშამ საშუალო განათლება მიიღო ტფილისში, ლევანდოვსკის გიმნაზიაში, სადაც, ბოლოს დროს, სწავლობდა რუსულ მთავრობის სასწავლებლით უკმაყოფილო ბევრი ქართული ოჯახის შვილი.

1921 წელს მან მიიღო მონაწილეობა რუსეთის წინააღმდეგ ომში და ამხანაგების მოწმობით, ითვლებოდა მამაც და საუკეთესო ჯარისკაცად. საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ მამამ შვილები უმაღლეს სწავლის მისაღებად საზღვარგარედ გამოგზავნა, თავისი ორი უნცროსი ძმით გიგიშა გერმანიაში ჩამოიღის. მალე საქართველოსა და ევროპას შორის კავშირის სრული შეწყვეტის გამო უსახსროდ დარჩენილი ახალგაზრდები იძულებული იყვნენ სამუშაო ეძებნათ და გიგიშა მალაროებში მუშაობს.

1924 წელს ის გადმოდის საფრანგეთში და ემზადება საზღვაო სკოლაში შესვლისათვის, მაგრამ ეს სურვილი ვერ განახორციელა.

რადგან იგი ემიგრანტი არ იყო, მას შეეძლო საქართველოში დაბრუნებულიყო და იქ თავისათვის უკეთესი მომავალი შეემზადებინა, მაგრამ ერთ დღეს ის მოვიდა ჩემთან და განმიცხადა, რომ ემიგრანტად დარჩენა გადაწყვეტიტო, მთხოვა, რომ მისი თავდები ვყო-

ფილიყავი; გაიარა კიდევ ხანმა და ერთ დღეს კიდევ მოვიდა ჩემთან. მე სხვანაირობა შევამჩნიე და ვკითხე, რაში იყო საქმე. ცოტა გაწითლდა და მითხრა, რომ ცოლის თხოვა გადაეწყვიტეო; საქართველოს ბედს მაშინ ყველა მწარედ განიცდიდა და პირად ბედნიერებაზე ფიქრი ახალგაზრდა და პატრიოტ გიგიშას ალბად უხერხულად მიაჩნდა. მან შეირთო საბახტარაშვილის ასული, თამარ, და ყველა მათმა მეგობარმა იცის, რა კარგი ცოლქმრობა ჰქონდათ. ცოლშერთული გიგიშა ისევ ძველი გიგიშა დარჩა, მეგობრობისა და ქართული დროსტარების მოყვარული. მას არ უყვარდა მარტო თავისთვის ცხოვრება. თავის წმინდა მოვალეობად მიაჩნდა ძმების და მეგობართა დახმარება და გზაზე დაყენება და ამას ჩვეულებრივი დაყენებით ასრულებდა. ის არ იყო არც პოლიტიკური მოღვაწე, არც სხვა რაიმე პროფესიის; ის იყო ჩუმი, მაგრამ ღრმა განცდის ქართველი და ბევრ ძვირფას ქართულ თვისებათა მატარებელი: კარგი მამულიშვილი, კარგი მეგობარი, გულადი, პირში მთქმელი, ნამდვილი ჭაბუკი და კარგი არიფი.

იგი იყო სულით კეთილშობილი და ფიზიკურად მძლავრი, შრომისა და მოვალეობის მოყვარული.

ბედმა ინება, რომ მალაროს მუშად დაწყებული თავისი ემიგრანტული ცხოვრება, მალაროშივე დაემთავრებინა, წორს აფრიკაში.

1936 წელს, აგვისტოში ის გაემგზავრა აფრიკაში, სადაც მისი მეგობრები, რამოდენიმე ქართველი, უკვე კაი ხნიდან მუშაობდნენ.

წავიდა მხნე, იმედებით სავსე, როგორც ყოველთვის, მაგრამ ერთმა უცაბედმა შემთხვევამ შეიწირა ჯერ კიდევ ოცდათხუთმეტი წლის ახალგაზრდა, შესამჩნევი პიროვნება და ყველასათვის საყვარელი ადამიანი; დასტოვა რა მეუღლე, დედა, ძმები და უამრავი მეგობარნი დიდსა და ენით გამოუთქმელს მწუხარებაში.

უცხოეთში მრავალ ქართველის საფლავს ერთი კიდევ მიემატა. მაგრამ მისი ხსოვნა მუდამ ცოცხალი დარჩება ყველა მათში, ვინც მას იცნობდა, ვინც მასში მუდამ გრძნობდა კარგ ადამიანს და კარგ ქართველს.

გიორგი ჭაჭიაშვილი

პარტიული ცხოვრება

ეროვნულ - დემოკრატიული პარტიის თათბირი.

1936 წლის ქრისტეშობისთვის 26-ს, კაფე ვოლტერის დარბაზში შესდგა პარტიის საორგანიზაციო კომიტეტის ინიციატივით მოწვეული პარტიული თათბირი, რომელსაც პარიაში მყოფ წევრებთან ერთად პროვინციებიდან ჩამოსულნი წევრებიც დაესწრნენ.

თათბირი გახსნა საორგანიზაციო კომიტეტის წევრმა ბ. ა. აბაშიძემ. თათბირის თავჯდომარეთ არჩეულ იქმნა ბ. ელ. პატარიძე, მდივნად ივ. ასათიანი.

თათბირის პირველს კრებაზე პარტიის ღენერალურმა მდივანმა ბ. ალ. ასათიანმა მოხსენება გააკეთა პარტიის წარსული და მომავალი მუშაობის შესახებ. მომხსენებელი შეეხო პარტიის მიერ აღებული გეზს ეროვნულს მოძრაობაში, აღნიშნა ამ ხაზით ნაწარმოები მუშაობის შედეგები ქართულს ასპარეზზე და უცხო პოლიტიკურს ძალებთან კავშირის ფარგლებში; შემდეგ მომხსენებელი შეეხო საქართველოს და საბჭოთა რუსეთის მდგომარეობას; ამასთან დაკავშირებით მოკლე მიმოხილვა გააკეთა საერთაშორისო მდგომარეობის. დაბოლოს მომხსენებელი შეეხო ეროვნულ - დემოკრატიულ პარტიის იდეებს თანამედროვე ახალ იდეებთან დაკავშირებით და აღნიშნა, რომ პარტიის მთავარი ფუნქცია - იდეები სრულიად ეგუებიან თანამედროვე უნივერსალურს გარდატეხათა ნიადაგზე აღმოცენებულს იდეებს.

მოხსენების შემდეგ მომხსენებელმა მოკლე პასუხი გასცა მოხსენების ირგვლივ შეკითხვებს და ამით დასრულდა თათბირის პირველი კრება.

თათბირის მეორე კრებაზე გაიმართა მოხსენებაში აღძრული საკითხების შესახებ აზრთა გამოთქმა. საუბარში მონაწილეობა მიიღეს ბბ. რევაზ გაბაშვილმა, ი. ხანანაშვილმა, სეფ. ჭირაქაძემ, დ. ახვლედიანმა, გ. ინჯიამ, ა. აბაშიძემ, ივ. ასათიანმა და ელ. პატარიძემ. აზრთა გაცვლა-გამოცვლის მთავარ საგნად ექცა პარტიის იდეოლოგიურ - პროგრამული საკითხები, პარტიის ტაქტიკა, — მისი ურთიერთობა ქართული პოლიტიკური პარტიებისა და ორგანიზაციებისადმი, და პარტიის საორგანიზაციო საკითხები.

ბ. დ. ახვლედიანი გამოსთქვამს აზრს ორგანიზაციული მუშაობის შესახებ და წინადადებას იძლევა საქართველოში პარტიაში მუშაობის დროს ნახმარი წესის და თანახმად მოხდეს ემიგრაციაში მყოფი წევრების გადარჩევა და პარტიის ერთგულ, ბრძოლებში დაცდილ წევრების აღრიცხვა და შეკავშირება.

მომხსენებლის საერთო პასუხის შემდეგ თათბირის თავჯდომარე ელ. პატარიძე თავს უყრის თათბირის წევრთა მიერ გამოთქმულს და საერთოდ გაზიარებულს აზრებს და თათბირის დასკვნის სახით შემდეგს აღნიშნავს: გაგრძელებულ იქმნას პარტიის მიერ აღებული ხაზი ქართულ პოლიტიკურ პარტიებთან, ეროვნულ ცენტრთან და კავკასიურ პოლიტიკურ ძალებთან თანამშრომლობისა; სასურველად იქმნას ცნობილი პარტიის სხვა ფრაქციების დაახლოება, ხელსაყრელ მომენტში პარტიის გაერთიანების მიზნით; დაწყებულ იქმნას მუშაობა ემიგრაციაში წარმოშობილს ეროვნულს სხ. და სხ. ხასიათის დაჯგუფებებთან დაახლოებისათვის ეროვნული გაერთიანების მიზნით. დაწყებულ იქმნას მუშაობა პარტიის იდეური გადახალისებისათვის — პარტიის დედო დასაყრდენი მთავარი იდეების თანამედროვე, ახალ ეროვნულ სახელმწიფოებრივ იდეებთან შეფარდებისათვის, საქართველოს წარსულის, აწმყოსა და მომავლის მიხედვით; გაცხოველებულ იქმნას ორგანიზაციული მუშაობა, თათბირზე გამოთქმული წესით.

ეს უკანასკნელი დაევალოს ცენტრალურს ბიუროსთან არსებულს საორგანიზაციო კომისიას, რომელსაც დაემატოს ბ. დ. ახვლედიანი. დანარჩენი პოლიტიკური და იდეური ხასიათის მუშაობა კი დაევალოს პარტიის ცენტრალურს ბიუროს; მოწვეულ იქმნას სახლდვარგარეთის ორგანიზაციათა წარმომადგენელთა ყრილობა, რომელსაც წარედგინოს აქ აღნიშნული საკითხების შესახებ სპეციალური მოხსენებანი.

თათბირის მდივანი ივ. ასათიანი

პარიზი, 1936 წ. ქრისტეშობისთვის 26.

ქართული ხელოვნების დეკადა

ამა წლის იანვარში მოსკოვში გაიმართა საზეიმო დეკადა ქართული ოპერისა, ბალეტისა და სახალხო სიმღერების. ჩვეულებისამებრ, კომუნისტები თავის დამსახურებად სთვლიან მდიდარი ქართული ხელოვნებისა და თვით უძველეს დროიდან მომდინარე ქართულ სახალხო მუსიკის გაჩენას. მაგრამ ჩვენ ეს არ შეგვიშლის ხელს, რომ აღვნიშნოთ ზოგი რამ იმ გამოხმაურებიდან, რომელიც გამოიწვია ქართული მუსიკის ამ მანიფესტაციამ.

„პრავდას“ ფურცლებზე ჩვენ ვკითხულობთ რუსულ ხელოვნების გამოჩენილ მოღვაწეთა აზრს ქართულ მუსიკალურ და პლასტიურ ხელოვნებაზე. მოსკოვის ცნობილ სამხატვრო თეატრის დამაარსებელთაგანი და ხელმძღვანელთაგანი ვ. ი. ნემიროვიჩი - დანშენკო სხვათა შორის სწერს:

„ძნელია ზედმეტად დააფასო ისეთი წარმოდგენების მნიშვნელობა. რომელიც ჩვენ ეს არის გვაჩვენა მოსკოვში ოპერისა და ბალეტის ტფილისის სახელმწიფო თეატრმა. ასეთი წარმოდგენები იძლევიან არა მარტო დიდ ესტეტიურ სიამოვნებას; ისინი ამავე დროს წარმოადგენენ სერიოზულ მულტულგუნს მუსიკალური ხელოვნების გასაღრმავებლად. საზოგადოთ ჩვენი საბჭოურ ხელოვნების გასაღრმავებლად.

„განა ბევრმა იცოდა ჩვენში, რომ საქართველოში იყო ოპერისა და ბალეტის ასეთი თეატრი და რომ მასში ასე ბრწყინვალედ ისახებოდნენ ხალხური სიმღერები და ხალხური ცეკვა? მე პირველად მეგონა, რომ მიკერძობებას ვიჩენდი, რომ გატაცებას ვეძლეოდი, რომ როგორც კავკასიანი დაბადებული და ტფილისის მოწაფე, ვეძლეოდი სამუდამოდ წაუშლელად დარჩენილ ბავშვობისა და ჭაბუკობის ძლიერ ემოციებს. მაგრამ არა. საქართველოს მელოდიების პლასტიურობა, ხმების დაყენება საქართველოში, საქართველოს კოსტიუმები, ქართველი ხალხის პლასტიურობა (ამასთანავე მამაკაცები არ ჩამოუვარდებთან ქალებს) — ყველა ეს, როგორც ვხედავ, იპყრობს ჩვენს მსმენელს“.

დიდ აღფრთოვანებას გამოსთქვამს აგრეთვე ცნობილი მსახიობი ლ. ლეონიდოვი:

„ოპერა „დაისზე“ მე განვიცადე უმალლეს მხატვრულ სიტკბოების წუთები. პირველად ყოველისა. წარმოდგენა რეალისტურია. მსახიობების თამაში სინამდვილის გამომხატველი, არა მყვირალა. უბრალო და მიტომ გაღელვებს.

„თვითელ ამსრულებელს გამოკაფულად მიყავს თავისი ხაზი. რამდენი კეთილშობილური ღირსებაა მამაკაცებში, რამდენი სინაზე, ყნოსვა, გრაციულობაა ქალებში, რამდენი მხატვრული სიმართლეა ჩაქსოვილი მთელ წარმოდგენაში. სოლისტები, გუნდი, ბალეტი — ყველა ეს ერთი მთელია.

„ახლა როგორია ხმები! ისინი მართლა ატკობენ სმენას. საზოგადოთ მთელ წარმოდგენაში სჩანს დიდი კულტურა, რომელიც სისწორით გამოხატავს დიდი ქართველი ხალხის ჭეშმარიტ ხალხურ შემოქმედებას.

„მაგრამ რამაც მე მომიყვანა აუწერელ აღფრთოვანებაში, — ეს არის ცეკვა, რომელიც სრულიად არა ჩვეულებრივია თავისი სირთულით, რითმით და სიმსუბუქით. ცეკვავენ არა მარტო ფეხები, სულიც ცეკვავს. მთელი არსება ცოცხლობს“.

ცნობილი მსახიობი ქალი ა. ნეჟდანოვა ასე აგვიწერს თავის შთაბეჭდილებას:

„მე დიდი ხანია არ განმიცდია ისეთი დიდი სიამოვნება, როგორც მივიღე ტფილისის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის მიერ დადგმულ წარმოდგენიდან — „დაისი“; თავის თავად იგულისხმება, რომ წარმოდგენის მაღალი მხატვრული ღირსება უწინარეს ყოვლისა შეადგენს უდიდეს ქართველ კომპოზიტორ ზ. ფაღლიაშვილის დამსახურებას, რომლის ლამაზი, კეთილზმოვანი მუსიკა სტოვებს მომხიბლავ შთაბეჭდილებას.

ჩამოთვლილთა გარდა კიდევ მრავალმა ცნობილმა მსახიობებმა და მწერლებმა, მუსიკოსებმა და კრიტიკოსებმა გაუზიარეს მკითხველებს თავიანთი შთაბეჭდილებები და ყველანი ერთხმად ადასტურებენ, რომ ქართულმა მუსიკამ და ქართულმა პლასტიურმა ხელოვნებამ წაუშლელი შთაბეჭდილება დასტოვა ყველა მაყურებლებზე. მუსიკალურმა კრიტიკოსებმა ვრცელი წერილები და მთელი ფელეტონები უძღვნეს ოპერებს: „დაისი“, „დარეჯან ცხიერი“ და „აბესალომ და ეთერი“. დიდის ქებით იხსენიებენ აგრეთვე კავსაძისა და პაჭკორიას მომღერალთა გუნდებს და მეჩონგურეთა ანსამბლს.

უცხოეთის ცნობები

ბერლინი. იანვრის 20.

ნაციონალ - სოციალისტთა ერთ - ერთ სადღესასწაულო კრებაზე დოქტორ როზენბერგი შეეხო რუსულ ბოლშევიზმის საფრთხეს ევროპისათვის. მან აუცილებლად მიიჩნია ანტიბოლშევიკური ფრონ-

ტის შექმნა, ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ უფსკრული არსებობს არა მარტო კომუნიზმსა და ნაციონალ - სოციალიზმს შუა, არამედ საბჭოთა რუსეთისა და დანარჩენ ევროპის ქვეყნებს შუა, მიუხედავად მათი რეჟიმთა სხვადასხვაობისა. ამიტომ ანტიბოლშევიკურს ბლოკში მონაწილეობის მიღება სავალდებულოა, ევროპიული თვალსაზრისით, არა მარტო ავტორიტეტულ რეჟიმის სახელმწიფოთათვის, თვით დემოკრატიულ სახელმწიფოთათვისაც. მანვე დასძინა, რომ გერმანიის ნაციონალ - სოციალიზმს მიაჩნია თავი ევროპის საერთო ოჯახის განუყრელ წევრად, მიუხედავად ევროპის ქვეყნების რეჟიმთა სხვადასხვაობათა.

რომი. იანვრის 21.

გერმანელ ჟურნალისტთან „ინტერვიუს“ დროს ბენიტო მუსოლინიმა შემდეგი განაცხადა: ესპანიის სამოქალაქო ომი არ შეიძლება საერთაშორისო ომად გადაიქცეს. ამის გარანტია რომისა და ბერლინის შეურყეველი ერთობა და რომსა და ლონდონს შორის მომხდარი შეთანხმება ხმელთა შუა ზღვის შესახებო.

იტალიას არ აქვს ესპანეთში არავითარი ტერიტორიალური პრეტენზიები; მაგრამ ის ვერ მოითმენს ესპანეთში საბჭოთა რესპუბლიკის დაარსებას, ვინაიდან ეს დაარღვევს ევროპის „სტატუს ქვოს“ და ხიფათს შეუქმნის ევროპის ცივილიზაციას.

როცა იცი, რომ ბოლშევიზმი არის ერთად - ერთი დიდი საფრთხე, რომელიც ემუქრება ჩვენს კულტურასა და არსებობას, თავის და თავად ისახება საერთო ევროპიული იდეა.

დემოკრატიის შესახებ მუსოლინიმა განაცხადა: ნებით თუ უნებლიეთ დემოკრატია არის პოლიტიკური გახრწნილების ბუდე, ბაცილების მატარებელი, ბოლშევიზმის დამხმარე. მომავალი აღარ შეიძლება აშენდეს კოლექტიურსა და მასების იდეებზე. დემოკრატია წააგავს მოძრავს ქვიშას, ჩვენი პოლიტიკური იდეები კი კლდეს.

მილანის თათბირი

ლონდონი. 4 თებერვალი.

„ნიუსპრონიკლს“ ატყობინებენ რომიდან, რომ გრაფ ჩიანოსა და რუსტუ არასის თათბირის დროს მახლობელ - აღმოსავლეთის საკითხების შემდეგ განხილულ იქმნა აგრეთვე საერთო ევროპიულ პრობლემებთან დაკავშირებული კითხვები. იტალია დიდად შეეცადა ოსმალეთის მიმხრობას საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ მიმართულ პოლიტიკისათვის და წინადადება მისცა რუსტუ არასს „დაინ-

ტერესება უკრაინის, ყირიმის, საქართველოსა და აზერბეიჯანის ბედით“.

რომის „მესსაჟერო“-ში, რომელიც ეხება ამ შეხვედრას, მოთაესებულია შემდეგი საყურადღებო სტრიქონები: „იტალიას არ შეუძლიან დაუშვას, რომ რუსული ტალღები მოედვან ხმელთა შუა ზღვას დარდანელის კარბით და ამ საკითხში რომის ინტერესები ეთანხმებიან ანკარის ინტერესებს“.

შეშინებული მოსკოვის მუქარა.

მუსოლინის იდეა, ევროპის ოთხ დიდ სახელმწიფოთა შეთანხმების შესახებ და ამისათვის წარმოებული მუშაობა, უკვე აშინებს საბჭოთა რუსეთს და სხვისი პირით ნათქვამ მუქარით სხვის შეშინებას ცდილობს.

საბჭოთა პრესაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ინგლისის სააგენტო „ვიიკის“ მიერ გადაცემულს, საბჭოთა მოხერხებულის ხეშედგენილს შემდეგს ცნობას:

„საფრანგეთი და ინგლისი გულისძგერით თავიანთ თავს ეკითხებიან, თუ რამდენს ხანს გაგრძელდება კიდევ საბჭოთა რუსეთის დაუფასებელი მოქმედება დასავლეთ ევროპის მშვიდობიანობის დასაცავად. საფრანგეთისა და ინგლისის სტრატეგიული პოზიციები უფრო ნაკლებ მაგარია დღეს, ვინემ იყო რენანის ზონის რემილიტარიზაციამდე და ესპანეთის ომამდე. 1935 წლ. მაისის 2-ის პაქტზე ხელისმოწერით საბჭოთა რუსეთი დახმარებას დაჰპირდა საფრანგეთს და მისი საშვალეებით ინგლისაც, იმ დროს, როცა მათი პოზიციები გერმანიის მიმართ უფრო ძლიერი იყო, ვინემ დღეს. საბჭოთა რუსეთს სწამდა, რომ ეს ორი სახელმწიფო შესძლებდა ელემენტარული ზომების მიღებას თავიანთი ძლიერი პოზიციების შენარჩუნებისათვის. საფრანგეთმა და ინგლისმა ეს ვერ შესძლეს; საბჭოთა რუსეთი ამისდამიხედვით, საერთაშორისო მდგომარეობის შეცვლის გამო, იძულებული ხდება ერთ მშვენიერს დღეს გადასინჯოს მთლიანად მისი საგარეო პოლიტიკის ხაზი. ამ სახიფათო მოქმედების თავიდან აცილება შესაძლებელია მხოლოდ მათთან ერთად საერთო ენერგიული მოქმედებით. საბჭოთა რუსეთის, ინგლისისა და საფრანგეთის თანამშრომლობას და გაერთიანებულს ენერგიულს მოქმედებას ესპანეთში და ცენტრალ ევროპაში შეუძლია კიდევ უზრუნველჰყოს მშვიდობიანობა გერმანიის აგრესიობის წინააღმდეგ. მაგრამ საბჭოთა რუსეთი დაიღალა დასავლეთ - ევროპის დაცვით და ალბად მალე მიაგდებს მას თავის თავის ანაბარად ფაშიზმთან ბრძოლაში“-ო.

ასეთის ცინიზმით უპასუხებს საბჭოთა რუსეთი იმ დიდ სახელმწიფოებს, რომელნიც თავიანთ გაურკვეველი პოლიტიკით მათი ინტერესების წინააღმდეგ მართლაც იცავენ საბჭოთა რუსეთს.

ინგლისური სააგენტოს მიერ ეს გადაცემული ცნობა კიდევ ერთი მაგალითია იმისა, თუ როგორ შემოიჭრენ საბჭოები ევროპაში და თუ როგორ იგდებენ ხელთ სხვა დაწესებულებებთან ერთად პრესისა და პროპაგანდის მწვერვალებს.

ქართველთა ემიგრაციაში

ბ. ექვთიმე თაყაიშვილის გამოკვლევაში

ჩვენი მკითხველი უკვე იცნობს იმ „მიმართვას ქართველ ემიგრაციისადმი“, რომლითაც ჩვენმა დამსახურებულმა ისტორიკოსმა, პროფესორმა ექვთიმე თაყაიშვილმა ამცნო ქართულ საზოგადოებას მის მიერ ნახევარ საუკუნის მანძილზე ნაწარმოებ ისტორიულ კვლევა-ძიებათა მწარე ბედი და თავგადასავალი.

„დრო მიდის. მე მივიწურე აღსასრულისაკენ „აღამის ტომთა წესითა“, და ჩემს შემდეგ ამ მასალას თავს ვერავინ გაართმევს“-ო სწერს ჩვენი ისტორიკოსი. „თანა მაქვს სხვათა შორის შესანიშნავი სახუროთ-მოდერო ძეგლების გეგმები სამუსულმანო საქართველოსი და მრავალი ფოტოგრაფიული სურათი. მათ შორის ისეთი პირველ ხარისხოვანი ძეგლების სურათებიც, რომელნიც დღეს სამუდამოდ მოსპობილია და მხოლოდ ჩემი აღწერილობა და გადმოღებული სურათებია დარჩენილი; ამათ გამოცემას მპირდებოდენ ექვს დიდ ალბომად, მაგრამ ეს იმედი ეხლა გაქრა, ამაზედ ოცნებაც მეტია, ვინაიდა ამას, სულ ცოტა რომ ვთქვათ. დასკირდება ნახევარ მილიონ ფრანკზე მეტი. ისიც დიდი საქმე იქნება, თუ აღწერილობათა ტექსტები გამოვეცით. ეს შეადგენს დაახლოვებით 2. 000 გვერდს შუა ფორმატის წიგნისას. რასაკვირველია ეს რამდენიმე წიგნად უნდა გამოვიდეს“.

„ნუ ვინ დამწამებს. თითქო მე ჩვენი ემიგრაციის სიღარიბე არ ვიციოდე. არა, ძლიერ კარგად ვიცი, მაგრამ ისიც კარგად ვიცი, ჩვენში საზოგადო საქმე თუ რამე გაკეთებულა, ისევ ღარიბი ქართველის ჯიბით და მისი ინტელიგენციის წყალობით. მდიდრები ცოტა გვეყვანდნენ და ვინც გვეყვანდა, ბევრი საამისო არაფერი გაუკეთებიათ. თუ

გული გულობს და ყველანი შევერთდებით, საერთო წვლილითაც ამ საქმეს ეშველება. ეს არის პირველი და უკანასკნელი ჩემი თხოვნა ქართველი ემიგრაციისადმი. ვინც პატივს დაგვდებს და დაგვენმარება ამ საქმეში, მათ ვთხოვ წინდაწინვე მიიღონ ჩემი უღრმესი მადლობა და თანაგრძნობა“.

„სამშობლო“-ს რედაქცია იმედოვნებს, რომ ჩვენი დამსახურებული მეცნიერის მოწოდება არ დარჩება ხმად მლალადებლისა უდაბნოსა შინა. ამ გამოკვლევათა გამოცემისათვის ყოველივე წვლილი, ერთდროულად, თუ თვითურად უნდა გაიგზავნოს ბ. ექვ. თაყაიშვილის შემდეგის მისამართით: — **Chateau de Leville-sur-Orge, par Monthéry (S.-et-O.)**

გრიგოლ რობაქიძე

ხუთიოდე წლის წინეთ ჩვენმა ნიჭიერმა მწერალმა დააღწია თავი საბჭოთა „სამოთხეს“ და გერმანიაში დაფუძნდა. ახალს და უცხო. მაგრამ ადამიანუს პირობებში მოქცეული მისი შემოქმედებითი მუშაობა ფრიად ნაყოფიერს შედეგებს იძლევა. ამ ხნის განმავლობაში მან ექვსი წიგნი დასტამბა გერმანულს ენაზედ. ამ შრომებმა და, განსაკუთრებით, მისმა რომანებმა ფრიად საყურადღებო ინტერესი გამოიწვია ევროპიულ ლიტერატურულ წრეებში.

ქართველებისათვის საყურადღებო უნდა იყოს ის გარემოება, რომ ამ წრეებში მეტად სერიოზულად დგას ჩვენი თანამემამულის კანდიდატურის წარდგენის საკითხი ნობელის პრემიაზე.

ერთმა შევედურმა ჟურნალმა ანკეტა გამოაცხადა იმის შესახებ, თუ რომელი ნაწარმოები უნდა ჩაითვალოს საუკეთესოდ თანამედროვე მსოფლიო ლიტერატურაში; ფრიად ცნობილმა კრიტიკოსმა ნილსონმა სამს ასეთს შედეგში გრ; რობაქიძის ერთი რომანი (მოკლული სული) მოიხსენია.

გრ. რობაქიძემ, მწერლობასთან ერთად, მრავალი მოხსენება წაიკითხა გერმანიის უმთავრეს ცენტრებში. ამას გარდა მან მოხსენებები გააკეთა რადიო - სადგურების შემწეობით.

ყველა ამ მოხსენებაში ბ. რობაქიძე აშუქებდა „ქართულ მეტაფიზიკურ სახეს“, ქართული ლიტერატურისა და თვით ენის ბუნების მიერ მოცემულ მასალების მიხედვით.

ამ მოხსენებებმაც თვალსაჩინო ინტერესი გამოიწვიეს გერმანულს საზოგადოებაში.

ბ. აღ. ასათიანის მოხსენება.

კვირას, 14 თებერვალს. ნაშუადღევს სამ და ნახევარ სათზე, მიუხედავად სოსილის დარბაზში (5, რ. ლას კაზ, მეტრო სოლფერინო), ბ. ალექსანდრე ასათიანი წაიკითხავს მოხსენებას შემდეგ თემაზე: — საბჭოთა რეჟიმის გარდატეხანი და ქართველი ერის იდეალი

1. კომუნისმის ძლევა მოსილი მსვლელობა სოციალიზმის განხორციელებისათვის, განადგურება ბურჟუაზიულ წყობის და დამარცხება ყველა აქტიურ წინაღმდეგობისა პოლიტიკურსა და სოციალურს სფეროში.

2. კომუნისტურ იდეალის დამარცხება, გადაგვარება და უკან დახევა წვრილ ბურჟუაზიულ სოციალიზმის და ფაშიზმის პოზიციებზე. ახალი კონსტიტუცია. უიდელო საბჭოთა სისტემა და ძველი იდეალებით შეპყრობილი მასები.

4. ქართველი ერის მიერ გამჟღავნებული ძალა ამ ბრძოლებში, მისი მეთოდი ბრძოლისა და იდეალი ეროვნული, პოლიტიკური და სოციალური. ქართულ ეროვნულ პოლიტიკისათვის შექმნილი ახალი პირობები და ამოცანანი.

• მოხსენების შემდეგ აზრთა გაზიარება.

ქართველები ამერიკაში

8 ნოემბერს, ნიუიორკში, ს. ერისთავის რესტორანის დარბაზში შესდგა ამერიკის ქართველთა საზოგადოების წლიური კრება. დღის წესრიგში იყო სარევიზიო კომისიის მოხსენება და გამგეობის არჩევნები. საზოგადოების ხაზინადრის ბ. თარსაიძის მოხსენების შემდეგ კრებამ აირჩია ახალი გამგეობა შემდეგის შემადგენლობით: ნ. ალავეიძე, ი. ორბელიანი, ს. გურგენიძე, პ. კვარაცხელია და ა. ყრუაშვილი. კრებას მეტად მწყობრი და მეგობრული ხასიათი ჰქონდა. არჩევნების შემდეგ საზოგადოების წევრებს სადილი გაუმართა საზოგადოების თავჯდომარემ ბ. ვ. ღუმბაძემ. საზოგადოების წევრებმა მხურვალე მადლობა გამოუცხადეს ბ. ვ. ღუმბაძეს და წინანდელ გამგეობას ნაყოფიერი მუშაობისათვის. ბ. ვ. ღუმბაძემ თავის სამადლობელ სიტყვაში აღნიშნა ამერიკაში მყოფ ქართველთა ის კარგი თვისებები, რომელიც ასე უწყობდა ხელს გამგეობას და ნაყოფიერებას ჰმატებდა ყოველს მის მოქმედებას. როგორც ყველგან, ისე შვენი შორისაც არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა, მაგრამ ყოველივე ეს ჩვენს საერთო ეროვნულ ინტერესს ემორჩილება და ამის გამო ჩვე-

ნი საზოგადოება ასე მთლიანია, ერთსულოვანი; ამიტომაც, რომ ჩვენი საზოგადოების წევრები ერთს მეგობრულს წრეს წარმოადგენს და ერთმანეთის გვერდში არიან ჭირსა და ლხინში.

ამ მეგობრულ სადილს ქართული ნადიმის ხასიათი მიეცა ქართული სიმღერებითა და ცეკვა - თამაშით.

საქართველოს ახალი რუქა

გამოვიდა ფრიად იშვიათი შრომა ბ. სვიმონ ციციშვილისა. ეს არის საქართველოს გეოგრაფიული და ისტორიული რუქა. რუქაზე

„ჩემი მიზანია შევადგინოთ ქართველი ერის ისტორიოგრაფიული ატლასი. ამ ძნელი დიდმნიშვნელოვანი საქმის გასაადვილებლად მე წინასწარ შევადგინე ჯერ ერთი მთლიანი ძველი საქართველოს ანუ გეორგიას რუქა თანახმად ქართველი და უცხოელი მეცნიერების, ისტორიკოსების და გეოგრაფების საბუთებისა. ამ რუქაზე მე აღვადგინე მთავარი ქალაქები და დაბასოფლები, სამეფოების, სამთავროების, თემების და სადროშოების საზღვრების. ეს უკანასკნელნი იცვლებოდენ ძლიერი მტრების შემოსევების დროს. ამის გამო ძველი საქართველოს კუთვნილი ტერიტორიის საზღვრების წარმოდგენა ბევრს უძნელდება. აქვე ზემოთ მოვათავსე საქართველოს ტერიტორიოლოგია, რაც შემდეგში უკეთ და ადვილარ შეისწავლება“ და სხვადასხვა. ბოლოს ავტორი გამოსთქვამს იმედს, რომ მკოდნენი და სპეციალისტები მიუთითებენ შეცდომებზე, რის გასწორებაც რუქაზე ადვილად შეიძლება“. რუქა სიგრძით ორმეტრნახევარია, სიგანით მეტრზე ცოტა მეტრ.

სარედაქციო კოლეგია

რედაქციის მისამართი

M. E. PATARIDZE

89, rue de la République,

Saint-Mandé (Seine)

France

La gérante : Suzanne BERTILLON.

Imp. S.N.I.E., 32, rue de Ménilmontant, Paris (20e).

